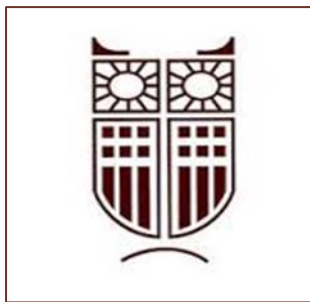

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Οι Εικόνες των ΜΜΕ για την αστυνομία - συγκριτική ανάλυση ερευνών

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Καθ. Ε. Λαμπροπούλου

Ομ. Καθ. Ιακ. Φαρσεδάκης

Δρ. Ιω. Τσίγκανου

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Καθ. Ε. Λαμπροπούλου

Όνομα Μεταπτυχ. Φοιτήτριας: Μαρία Κράνη

A.M: 3216M008

Αθήνα 2018

Copyright © Μαρία Κράνη, 2018

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η παρούσα εργασία δεν αποτελεί –εν όλω ή εν μέρει- προϊόν κλοπής πνευματικής ιδιοκτησίας και κανένα τμήμα της ούτε στο σύνολό της έχει υποβληθεί προς απόκτηση άλλου πτυχίου ή τίτλου σ' αυτό ή οποιοδήποτε άλλο πανεπιστήμιο ή εκπαιδευτικό ίδρυμα της ημεδαπής ή αλλοδαπής.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περίληψη

Σκοπό της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η διερεύνηση και καταγραφή των εικόνων για την αστυνομία, όπως αυτές προκύπτουν από την παρουσίαση της στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Χωρίζεται σε δύο μέρη: το θεωρητικό και το ερευνητικό. Στο θεωρητικό μέρος, επιχειρείται η συγκριτική ανάλυση ερευνών και μελετών σχετικά με την παρουσίαση της αστυνομίας και της δράσης της από τα ΜΜΕ, τόσο από τη διεθνή, όσο και από την ελληνική βιβλιογραφία, με θεωρητικό πλαίσιο αναφοράς επιστημονικές θεωρίες από τα πεδία της Κοινωνιολογίας και της Κοινωνικής Ψυχολογίας για την κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας. Στο ερευνητικό, επιχειρείται η διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας μέσω της μελέτης περιπτώσεων, κατά την οποία εξετάζεται ο τρόπος παρουσίασης της Ελληνικής Αστυνομίας σε άρθρα εφημερίδων στο διαδίκτυο, με τη χρήση ποιοτικών μεθόδων έρευνας.

Λέξεις-κλειδιά: αστυνομία, αστυνομική δράση, ΜΜΕ, κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας, έρευνες

Abstract

The purpose of this thesis is to investigate and record the police images as they arise from its presentation in the media. It is divided into two parts: the theoretical part and the research. In the theoretical part, the comparative analysis of researches and studies on the presentation of police and its action by the media is attempted, both in international and Greek literature, with a theoretical frame of reference consisting of scientific theories from the discipline fields of Sociology and Social Psychology regarding the social construction of reality. In the second part, it is attempted to carry out a primary research by conducting a case study, which examines the way of presentation of the Greek Police in newspaper articles on the Internet, using the methods of analysis of qualitative research.

Keywords: police, policing, the media, social construction of reality, surveys

Ευχαριστίες

Θα ήθελα, εν συντομία, να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα Καθηγήτρια μου, κ. Έφη Λαμπροπούλου για το χρόνο της, τις συμβουλές της, τις γνώσεις που μου μετέδωσε, τις παρατηρήσεις και την καθοδήγηση της, χωρίς τα οποία η ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήταν αδύνατη. Θα ήθελα, ακόμη, να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές και όλες τις καθηγήτριες από το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Εγκληματολογία» για τις πολύτιμες γνώσεις και εμπειρίες που αποκόμισα κατά τη διάρκεια της φοίτησης μου. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την οικογένεια μου και όλους όσους με στήριξαν και συνεχίζουν να με στηρίζουν σε κάθε μου προσπάθεια.

Συντομογραφίες

αρχισυντ.: αρχισυντάκτης,- ες

Βλ.: Βλέπε

εκδ. : εκδόσεις

ΕΛ.ΑΣ: Ελληνική Αστυνομία

επιμ.: επιμέλεια

Η.Π.Α.: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

κ.ά.: και άλλα ή και άλλοι

κ.α: και αλλού

κ.ο.κ.: και ούτω καθεξής

κτλ.: και τα λοιπά

λ.χ.: λόγου χάριν

ΜΜΕ: μέσα μαζικής επικοινωνίας ή τα Μέσα

Όπ.π.: όπως παραπάνω

π.χ.: παραδείγματος χάριν

σελ.: σελίδα/ -ες

χ.έ: χωρίς έτος

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη.....	3
Abstract.....	4
Ευχαριστίες.....	5
Συντομογραφίες.....	6
Εισαγωγή.....	9
A) Θεωρητικό μέρος.....	11
Κεφάλαιο 1: Επιστημονικές θεωρίες για την κατασκευή της πραγματικότητας.....	11
1.1 Θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης.....	11
1.2 Κοινωνικός κονστρουκτιβισμός.....	14
1.3 Θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων.....	18
Κεφάλαιο 2: Η κατασκευή της πραγματικότητας από τα MME και οι εικόνες για την αστυνομία.....	23
2.1 Η κατασκευή της πραγματικότητας από τα MME και η διαμόρφωση της κοινής γνώμης.....	23
2.2 Σχέσεις αστυνομίας – MME.....	31
2.3 Οι εικόνες που προβάλλουν τα Μέσα για την Αστυνομία.....	38
2.3.1 Έρευνες και μελέτες από τη διεθνή βιβλιογραφία.....	38
2.3.2 Έρευνες και μελέτες στην Ελλάδα.....	42
2.4 Η αστυνομία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.....	45
B) Ερευνητικό μέρος: Οι εικόνες των MME για την αστυνομία στις περιπτώσεις του Α. Γρηγορόπουλου και του Π. Φύσσα.....	49

Κεφάλαιο 3: Μεθοδολογία.....	52
Κεφάλαιο 4: Αποτελέσματα της έρευνας.....	54
4.1 Υπόθεση Α.Γ.....	54
α) Καθημερινή.....	54
β) Τα Νέα.....	57
4.2 Υπόθεση Π.Φ.....	59
α) Καθημερινή.....	59
β) Τα Νέα.....	61
4.3 Υπόθεση Γ.Φ. και Μ.Κ.....	63
α) Καθημερινή.....	63
β) Τα Νέα.....	63
Κεφάλαιο 5: Παρατηρήσεις και συμπεράσματα της έρευνας.....	65
 Γενικά συμπεράσματα.....	67
Βιβλιογραφία.....	69
Παράρτημα.....	83

Εισαγωγή

Βασικό άξονα ερμηνείας του παρόντος πονήματος αποτελεί η σημαντική συμβολή των μέσων μαζικής επικοινωνίας στην κατασκευή της πραγματικότητας και του τρόπου με τον οποίο γίνεται αντιληπτή από τους κοινωνικούς δρώντες. Έχοντας ως αφετηρία την κατασκευή της πραγματικότητας, στην παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρείται η διερεύνηση των εικόνων που προκύπτουν από τα Μέσα για την αστυνομία και τη δράση της, μέσω της συγκριτικής ανάλυσης σχετικών ερευνών και μελετών, καθώς επίσης και με τη διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας.

Η εργασία δομείται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος είναι το θεωρητικό και εστιάζει στην βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικά με το υπό εξέταση θέμα. Συγκεκριμένα, το πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους αποτελεί την θεωρητική πλαισίωση της παρούσας εργασίας, κατά την οποία παρουσιάζονται συνοπτικά επιστημονικές θεωρίες για την κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας. Οι θεωρίες προέρχονται από τα επιστημονικά πεδία της Κοινωνιολογίας και της Κοινωνικής Ψυχολογίας, αντίστοιχα, και πρόκειται για τις εξής: τη θεωρία της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό, καθώς και τη θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων.

Στη συνέχεια, το δεύτερο κεφάλαιο πραγματεύεται την κατασκευή της πραγματικότητας από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και τις εικόνες που προβάλλουν για την αστυνομία και τη δράση της. Αναλυτικότερα, εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο τα Μέσα κατασκευάζουν την κοινωνική πραγματικότητα, όπως την αντιλαμβανόμαστε στην καθημερινή μας ζωή, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο επηρεάζουν ή διαμορφώνουν την κοινή γνώμη. Ακόμη, εξετάζονται οι σχέσεις που διαμορφώνονται ανάμεσα στην αστυνομία, ως θεσμό του κράτους, και τα Μέσα, ως αναπόσπαστο μέρος των δημοκρατικών κοινωνιών, αναφορικά με τις εικόνες για την αστυνομική δράση. Ακολουθεί η συγκριτική ανάλυση ερευνών και μελετών από τη διεθνή και την ελληνική βιβλιογραφία, σχετικά με τις εικόνες που παρουσιάζουν τα Μέσα για την αστυνομία, ενώ επιχειρείται και η προσέγγιση ενός αρκετά νέου μέσου, των κοινωνικών δικτύων ή αλλιώς των social media, αναφορικά τόσο με τις εικόνες της αστυνομίας, όσο και της συμμετοχής της σ' αυτά, ως επίσημου φορέα κοινωνικού ελέγχου.

Το δεύτερο μέρος της διπλωματικής εργασίας αποτελεί τη παρουσίαση πρωτογενούς έρευνας σχετικά με τις εικόνες που προβάλλουν τα ελληνικά μέσα μαζικής επικοινωνίας για την Ελληνική Αστυνομία. Για την διεξαγωγή της έρευνας επιλέχθηκε η μελέτη συγκεκριμένων περιπτώσεων, εκείνων του θανάτου του Α. Γρηγορόπουλου, του Π. Φύσσα, του Μ. Καπελώνη

και Γ. Φουντούλη. Σκοπός είναι να διερευνηθούν και να καταγραφούν οι εικόνες που προβάλλονται για την ΕΛ.ΑΣ και τη δράση της, κατά την παρουσίαση των δύο αυτών γεγονότων από τα ελληνικά Μέσα. Για τη διεξαγωγή της έρευνας επιλέχθηκε η ποιοτική ανάλυση άρθρων από τους ιστότοπους δύο καθημερινών εφημερίδων, της πρωινής εφημερίδας «Καθημερινή» και της απογευματινής εφημερίδας «Τα Νέα». Στο πρώτο κεφάλαιο του αναφέρεται αναλυτικά η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για τη διεξαγωγή της έρευνας, καθώς και οι λόγοι για τους οποίους επιλέχθηκε. Το κεφάλαιο που ακολουθεί είναι αφιερωμένο στην αναλυτική παρουσίαση των ευρημάτων της έρευνας, ενώ στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο του δεύτερου μέρους αφορά στην εξαγωγή συμπερασμάτων από την ποιοτική ανάλυση του υλικού. Κλείνοντας, ακολουθεί η εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων, όπως προκύπτουν τόσο από την βιβλιογραφική επισκόπηση όσο και από την ερευνητική προσπάθεια.

A) Θεωρητικό μέρος

Κεφάλαιο 1 : Επιστημονικές θεωρίες για την κατασκευή της πραγματικότητας

Οι κοινωνικές επιστήμες παρουσιάζουν πλήθος αναφορών σχετικά την έννοια της «κατασκευής», η οποία τις τελευταίες δεκαετίες αποτελεί έναν από τους βασικούς άξονες διερεύνησης και ερμηνείας των κοινωνικών φαινομένων. Στην παρούσα διπλωματική εργασία η έννοια της «κοινωνικής κατασκευής» αποτελεί μια από τις κεντρικές έννοιες που χρησιμοποιούνται για τη διερεύνηση του ζητήματος που εξετάζεται. Γι' αυτό το σκοπό επιλέχθηκαν τρεις επιστημονικές θεωρίες που ως κοινό τους χαρακτηριστικό έχουν το γεγονός ότι για την εξήγηση της πραγματικότητας βασίζονται στις έννοιες της «κατασκευής», του «νοήματος», της «αλληλεπίδρασης» και της «ερμηνείας».

Για την θεωρητική τεκμηρίωση του παρόντος πονήματος επιλέχθηκαν: α) η θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης, β) ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός και γ) η θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων.

1.1 Θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης

Η θεωρία συμβολικής αλληλεπίδρασης αποτελεί μια θεωρητική προσέγγιση, η οποία επικεντρώνει το ενδιαφέρον στην αλληλεπίδραση και τις διαντιδράσεις μεταξύ των ατόμων μέσω συμβολικών και γλωσσικών ανταλλαγών. Σύμφωνα με τη θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης, ο κόσμος αποτελεί προϊόν αυτών των αλληλεπιδράσεων¹. Σημαντική είναι η συμβολή του George Herbert Mead, ενώ άλλοι θεωρητικοί που έχουν συνδεθεί με τη συμβολική αλληλεπίδραση είναι οι Charles Horton Cooley, W.I. Thomas, Herbert Blumer και Erving Goffman².

Οι δύο πιο σημαντικές επιρροές στο έργο του Mead προέρχονται από το φιλοσοφικό ρεύμα του Πραγματισμού και τον Ψυχολογικό Συμπεριφορισμό. Σύμφωνα με τους πραγματιστές, η πραγματικότητα δεν βρίσκεται στον «έξω» κόσμο, αλλά κατασκευάζεται καθώς τα άτομα ενεργούν εντός του κόσμου³. Όσον αφορά το συμπεριφορισμό, οι ακραίοι συμπεριφοριστές ενδιαφέρονταν για τις συμπεριφορές που ήταν παρατηρήσιμες στα άτομα, δίνοντας μεγάλη

¹ McLaughlin & Muncie 2001, σελ.155.

² Ritzer 2012, σελ. 295.

³ Όπ.π., σελ. 295-296.

έμφαση στα ερεθίσματα και τις αποκρίσεις τους σε αυτά. Ο Mead αν και αποδεχόταν τη σημασία των παρατηρήσιμων συμπεριφορών, θεωρούσε ότι υπάρχουν και άδηλες πτυχές στη συμπεριφορά⁴. Η βασική μονάδα που χρησιμοποιεί ο Mead για την ανάλυση του είναι η πράξη⁵. Όλες οι συμπεριφορές μπορούν να κατανεμηθούν σε σειρά πράξεων, οι οποίες εκδηλώνονται με βάση το μηχανισμό ερεθίσματος- ανταπόκρισης, χωρίς, όμως αυτό να σημαίνει ότι η ανταπόκριση στο ερέθισμα είναι αυτόματη ή ασυνείδητη⁶.

«Η συμβολική αλληλεπίδραση (αλλιώς συμβολική αλληλόδραση ή διάδραση) είναι μια κοινωνιολογική θεωρία που εστιάζει στο μικρο-επίπεδο ανάλυσης και μελετά πώς η κοινωνία αναδύεται και σταθεροποιείται χάρη στις επαναλαμβανόμενες αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στα επιμέρους άτομα. Ο εαυτός, ο νους, ο πολιτισμός, η πραγματικότητα εν γένει, είναι κοινωνικά προϊόντα – η ύπαρξή τους δε, εξαρτάται άρρηκτα από τις συμβολικές αλληλεπιδράσεις»⁷.

Η θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης δεν είναι μια μεγάλη θεωρία με την έννοια ότι αποτελεί ένα σύνολο ολοκληρωμένων προτάσεων, αλλά ένα πλαίσιο αναφοράς το οποίο προσφέρει αξιώματα σχετικά με τη φύση της κοινωνικής δράσης, του κοινωνικού κόσμου και τις σχέσεις μεταξύ τους. Τα κύρια αξιώματα είναι ότι η ανθρώπινη πράξη χαρακτηρίζεται από ελεύθερη βούληση, ευελιξία και δυναμική. Επιπλέον, συνεχώς αλλάζει σύμφωνα με το είδος της αλληλεπίδρασης και το πλαίσιο αναφοράς⁸.

Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, οι άνθρωποι ζουν τόσο στο φυσικό όσο και στο συμβολικό περιβάλλον, με τη συμβολική αλληλεπίδραση να αναζωογονεί την έννοια του αμοιβαίου νοήματος και αξιών με την βοήθεια των συμβόλων. Τα νοήματα αποτελούνται από αμοιβαίες επιδράσεις μεταξύ των ατόμων⁹. Τα γεγονότα βασίζονται και καθορίζονται από τα σύμβολα, ενώ θεμελιακή έννοια αυτής της θεωρίας αποτελούν τα νοήματα¹⁰. Οι υποστηρικτές της παρουσιάζουν διαφορές όσον αφορά τις απόψεις τους, όλοι όμως συμφωνούν ότι η πηγή όλων των δεδομένων είναι η ανθρώπινη αλληλεπίδραση¹¹.

⁴ Όπ.π., σελ 297.

⁵ Όπ.π., σελ. 301.

⁶ Όπ.π., σελ.301.

⁷ Καραγιάννης 2017, σελ. 22-23.

⁸ McLaughlin, & Muncie 2001, σελ. 155.

⁹ Nilgun, κ.ά. 2009, σελ. 902.

¹⁰ Νόημα: «...είναι το πλέγμα εκείνο των αντιλήψεων, των σκέψεων και συνεπώς των εμπειρικο-πρακτικών καταστάσεων του σώματος, της ψυχής και του νου, που δίνουν μια πιθανή φαντασιακή απάντηση σε κάθε ανθρώπινη σκέψη και πράξη....συνδέοντας όλα αυτά με τη ζωή και το θάνατο...Το νόημα δεν έχει δικό του νόημα. Συντίθεται σε τέτοιο, διότι θέτει σε σχέσεις φαντασιακά συμβατές μεταξύ τους τον άνθρωπο, την κοινωνία και τη Φύση...», στο Παπαρίζος 2011, σελ. 310-311.

¹¹ Nilgun, κ.ά. 2009, σελ. 902.

Ο Blumer ήταν ο πρώτος που έκανε χρήση του όρου «συμβολική αλληλεπίδραση». Υποστήριζε ότι οι άνθρωποι δημιουργούν νοήματα με δύο τρόπους: α) είτε το νόημα αποδίδεται σε αντικείμενα, φαινόμενα, συμβάντα κ.ο.κ, είτε β) το νόημα αποτελεί μια «υλική προσθήκη» ('physical attachment'), η οποία επιβάλλεται πάνω σε συμβάντα και αντικείμενα από τα άτομα¹². Θεωρεί, δηλαδή, ότι το νόημα αποτελεί μια προϋπόθεση που αναδύεται ως αποτέλεσμα αλληλόδρασης των μελών επιμέρους ομάδων μεταξύ τους, πάρα ως ένα εγγενές χαρακτηριστικό των αντικειμένων¹³.

Η συμβολική αλληλεπίδραση του Blumer επικεντρώνεται στις διαδικασίες που χρησιμοποιούν οι δρώντες ώστε συνεχώς να δημιουργούν και να αναδημιουργούν εμπειρίες από τη μία αλληλεπίδραση μέχρι την επόμενη. Θεωρεί ότι οι κοινωνικές δομές υφίστανται μόνο κατά τη διάρκεια της αλληλεπίδρασης και άρα η ίδια η κοινωνία δεν αποτελεί δομή αλλά περισσότερο μια συνεχής διαδικασία, στην οποία δίνεται έμφαση στη δράση και την ενδεχομενικότητα του χαρακτήρα της¹⁴.

Η γλώσσα και η ερμηνεία διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο. Η γλώσσα προσφέρει στα άτομα τη δυνατότητα νοηματοδότησης μέσω των συμβόλων. Τα σύμβολα είναι εκείνα που διαφοροποιούν τις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων από το επίπεδο επικοινωνίας μεταξύ των ζώων. Οι άνθρωποι δίνουν νόημα στα σύμβολα, τα οποία και εκφράζουν μέσω της γλώσσας. Συνεπώς, τα σύμβολα είναι απαραίτητη προϋπόθεση για οποιαδήποτε επικοινωνιακή πράξη¹⁵. Τέλος, η συμβολική αλληλεπίδραση αποτελεί μια διαδικασία που περιλαμβάνει την ερμηνεία των πράξεων, καθώς τα συμβολικά νοήματα δεν είναι απαραίτητο ότι διαμορφώνονται με κοινό τρόπο για όλους.

Συνοψίζοντας, με βάση τη θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης η πραγματικότητα δεν μπορεί να είναι δεδομένη και αμετάβλητη, εφόσον αναδύεται μέσα από τις καθημερινές αλληλεπιδράσεις των ατόμων μεταξύ τους και με το περιβάλλον τους. Επιπλέον, εξαρτάται άμεσα από τα σύμβολα που τα δρώντα υποκείμενα χρησιμοποιούν κατά την επικοινωνία τους, καθώς και από τον τρόπο με τον οποίο κάθε φορά τα ερμηνεύουν. Οι αλληλεπιδράσεις λαμβάνουν χώρα σε συγκεκριμένο κάθε φορά κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο αναφοράς,

¹² Οπ.π., σελ. 903.

¹³ Οπ.π., σελ. 903.

¹⁴ Carter & Fuller 2015, σελ. 2.

¹⁵ Nilgun, Buket, Mufit & Sumeyra 2009, σελ. 904.

ενώ τέλος, τα νοήματα κατασκευάζονται και ανακατασκευάζονται μέσω της διαδικασίας της ερμηνείας, κατά την αλληλόδραση με τους άλλους¹⁶.

1.2 Κοινωνικός κονστρουκτιβισμός

Η έννοια της κοινωνικής «κατασκευής» απασχολεί όλο και περισσότερο τις τελευταίες δεκαετίες τους κοινωνικούς επιστήμονες, οι οποίοι αν και προέρχονται από διάφορα γνωστικά πεδία κάνουν χρήση της έννοιας της κοινωνικής κατασκευής, είτε με αυστηρούς, είτε με πιο χαλαρούς και ευρύτερους ορισμούς.

Ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός αποτελεί μια κοινωνιολογική θεωρία της γνώσης σύμφωνα με την οποία, όπως επισημαίνει και ο Vygotsky, η εξέλιξη του ανθρώπου λαμβάνει χώρα στο κοινωνικό περιβάλλον και η γνώση κατασκευάζεται μέσω της αλληλεπίδρασης με τους άλλους¹⁷. Κατά τον Creswell, ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός λειτουργεί ως το θεωρητικό πλαίσιο που μας επιτρέπει την αναγκαία ποιοτική ανάλυση ώστε να διερευνηθεί πώς οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν με τον κόσμο. Ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός υποστηρίζει ότι οι ιδέες των ανθρώπων συμπίπτουν με τις εμπειρίες τους και ότι βασίζονται στην κοινωνικο-πολιτισμική τους γνώση που αποτελεί ένα σημείο κλειδί για την κατασκευή της ταυτότητας¹⁸.

Κατ' ουσίαν, πρόκειται για μία σύνθεση διάφορων θεωριών, η οποία αφομοιώνει συμπεριφορικά και γνωστικά ιδεώδη. Αν και βρέθηκε στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος σχετικά πρόσφατα, από πολλούς θεωρείται ότι οι ρίζες του κονστρουκτιβισμού χρονολογούνται από την εποχή του Σωκράτη, ο οποίος ισχυριζόταν ότι οι δάσκαλοι και οι μαθητές οφείλουν να συζητούν μεταξύ τους και να ερμηνεύουν και κατασκευάζουν την κρυμμένη γνώση, μέσω των ερωτήσεων¹⁹.

Ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός αποτελεί μια θεωρία της γνώσης στην κοινωνιολογία, η οποία εξετάζει την γνώση και την κατανόηση του κόσμου θεωρώντας ότι αναπτύσσεται από τα άτομα από κοινού. Σύμφωνα με τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό, η κατανόηση, η σημασία και το νόημα διαμορφώνονται από τα ίδια τα άτομα σε συντονισμό με τους άλλους. Τα πιο σημαντικά στοιχεία αυτής της θεωρίας αποτελούν α) η υπόθεση ότι τα άτομα εκλογικεύουν

¹⁶ Carter & Fuller 2015, στο ίδιο.

¹⁷ McKinley 2015 σελ.184.

¹⁸ Όπ.π., σελ.184-185.

¹⁹ Amineh & Asl 2015, σελ. 9.

τις εμπειρίες τους δημιουργώντας έτσι ένα μοντέλο του κοινωνικού κόσμου και του τρόπου που λειτουργεί, και β) η σημασία που αποδίδεται στο ρόλο της γλώσσας, ως του απαραίτητου συστήματος μέσω του οποίου οι άνθρωποι κατασκευάζουν την πραγματικότητα²⁰.

Τα κοινωνικά φαινόμενα ερμηνεύονται πάντα μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο που διαδραματίζονται, με βασικό στοιχείο τα συμφραζόμενα και τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι κατασκευάζουν τα νοήματα μέσω της αλληλεπίδρασης μεταξύ τους. Η δε έννοια της κατασκευής προϋποθέτει ότι λαμβάνεται σοβαρά υπόψιν η γλώσσα, ο λόγος (discourse), «ως το βασικότερο μέσο κατασκευής και ανακατασκευής της πραγματικότητας, ιδέα η οποία εντάσσεται μέσα στο πλαίσιο της λεγόμενης ‘γλωσσικής στροφής’ στη σκέψη του εικοστού αιώνα· δηλαδή ότι καμία ‘πραγματικότητα’ δεν είναι αναπαραστάσιμη έξω από το πεδίο του λόγου και του νοήματος»²¹.

Σημαντική υπήρξε η συμβολή των Peter L. Berger και Thomas Luckmann, οι οποίοι με το έργο τους *The Social Construction of Reality*, βασιζόμενοι σ’ ένα συνδυασμό των απόψεων του Alfred Schutz και του Emile Durkheim, εξετάζουν τον τρόπο με τον οποίο τα υποκειμενικά νοήματα μετατρέπονται σε κοινωνικά γεγονότα. Στο έργο τους δίνεται έμφαση στη καθημερινή ζωή, η οποία «παρουσιάζεται ως μια πραγματικότητα που ερμηνεύεται από ανθρώπους και είναι υποκειμενικά νοηματοδοτημένη γι’ αυτούς ως ένας κόσμος συνεκτικός»²². Πρόκειται για ένα κόσμο ο οποίος δημιουργείται τόσο από τις σκέψεις όσο και από τις πράξεις των ατόμων, οι οποίες τον συντηρούν ως πραγματικό.

Σύμφωνα με τους Berger και Luckmann, τα άτομα έχουν συνείδηση του κόσμου και τον αντιλαμβάνονται να αποτελείται από πολλές πραγματικότητες, ενώ τα ίδια μεταβαίνουν από τη μία στην άλλη. Ωστόσο, ανάμεσα σε αυτές τις πραγματικότητες υπάρχει μία η οποία «παρουσιάζεται ως πραγματικότητα *par excellence*», και δεν είναι άλλη από την πραγματικότητα της καθημερινής ζωής²³.

Την πραγματικότητα της καθημερινής ζωής την μοιραζόμαστε με τους άλλους, ενώ το πιο σημαντικό βίωμα αποτελεί η «πρόσωπο-με-πρόσωπο περίσταση», η οποία αποτελεί «αρχετυπική περίπτωση κοινωνικής αλληλόδρασης»²⁴. Μέσα σε αυτή περιέχονται τυποποιητικά σχήματα με τα οποία αντιλαμβανόμαστε και αντιμετωπίζουμε τους άλλους σε

²⁰ Όπ.π., σελ. 13.

²¹ Μαυρίδης χ.έ., σελ. 2.

²² Berger & Luckmann 1967, σελ 50.

²³ Όπ.π., σελ. 52-53.

²⁴ Όπ.π., σελ. 65.

αυτές τις συναντήσεις πρόσωπο-με-πρόσωπο. Οι τυποποιήσεις αυτές επηρεάζουν συνεχώς την αλληλεπίδραση μας με τους άλλους και είναι αμοιβαίες και αμφίδρομες²⁵.

Η κοινωνική πραγματικότητα της καθημερινής ζωής γίνεται αντιληπτή ως ένα συνεχές τυποποιήσεων που όσο απομακρύνονται από την πρόσωπο-με-πρόσωπο περίσταση γίνονται ανώνυμες και σταδιακά σχηματίζουν την κοινωνική δομή, η οποία αποτελεί «το συνολικό συνάθροισμα των τυποποιήσεων και επαναλαμβανόμενων προτύπων αλληλόδρασης που εγκαθιδρύονται μέσω αυτών των τυποποιήσεων».²⁶ Όπως επισημαίνει και ο Vygotsky, η γνωστική ανάπτυξη λαμβάνει χώρα πρώτα σε κοινωνικό επίπεδο και στη συνέχεια στο ίδιο το άτομο²⁷.

Η κοινωνική πραγματικότητα αποτελεί ένα κοινό πεδίο δράσης και ύπαρξης των ατόμων στην καθημερινή ζωή, αλλά και έναν τόπο κοινών νοημάτων, πρακτικών και σχέσεων, στον οποίον η γλώσσα διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο και αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για κάθε μορφής επικοινωνία και συλλογικότητα²⁸. Η γλώσσα, εκτός του ότι ορίζεται ως ένα σύστημα φωνητικών σημείων, αποτελεί το πιο σημαντικό σύστημα σημείων στις ανθρώπινες κοινωνίες. «Οι κοινές αντικειμενικοποιήσεις της καθημερινής ζωής συντηρούνται πρώτα και κύρια μέσω της γλωσσικής σημασιοδότησης....έτσι, η κατανόηση της γλώσσας έχει ουσιαστική σημασία για την κατανόηση της πραγματικότητας της καθημερινής ζωής»²⁹. Η πραγματικότητα αυτή υπάρχει μέσω της νοηματοδότησης και ερμηνείας του κοινωνικού περιβάλλοντος και του κόσμου εν γένει, ενώ εργαλείο για την αξιολόγηση της αποτελεί ο λόγος.

Συν τοις άλλοις, η γλώσσα διαμεσολαβεί ανάμεσα στο ατομικό και το συλλογικό, ενώ παράλληλα αποτελεί η ίδια μια μορφή πράξης, καθώς κατά την ομιλία ορίζουμε, σημασιοδοτούμε, διακρίνουμε ή καθορίζουμε και άρα διαντιδρούμε στο πλαίσιο της επικοινωνίας μας με τους άλλους. Μέσω της γλώσσας συγκροτείται το σύνολο των κοινωνικών σχέσεων που την ίδια στιγμή επηρεάζονται από αυτή, ενώ ταυτόχρονα μας προσφέρει και «ήδη υπάρχοντες και κληρονομημένους τρόπους κατανόησης και κατηγορίες συγκρότησης του κόσμου»³⁰.

²⁵ Οπ.π., σελ.69.

²⁶ Οπ.π., σελ. 72-73.

²⁷ Amineh & Asl 2015, σελ. 13.

²⁸ Μαυρίδης χ.έ., σελ. 3.

²⁹ Berger & Luckmann 1967, σελ. 79.

³⁰ Δεμερτζής 2002, σελ. 145

Κατά τον Searle, τα κοινωνικά γεγονότα έχουν οντολογική υπόσταση. Όπως επισημαίνει, οι άνθρωποι ζούμε σ' ένα κόσμο, ο οποίος αποτελείται από «μόρια» («physical particles») εξ ολοκλήρου εντός του πλαισίου πεδίων δυνάμεων («fields of force»), μερικά από τα οποία οργανώνονται σε συστήματα³¹. Ένα τέτοιο σύστημα είναι και η κοινωνία, η οποία αποτελεί τον τόπο στον οποίο συναντώνται η Φύση, ο φυσικός κόσμος, και η συλλογική σκοπιμότητα («collective intentionality»)³². Η κοινωνική πραγματικότητα και η συγκρότηση της «έγκειται στη συλλογικώς σκοπούμενη επιβολή λειτουργιών σε οντότητες, οι οποίες από μόνες τους δεν μπορούν να επιτελέσουν τις λειτουργίες τους αυτές»³³. Πρόκειται για εκείνα που ονομάζει «θεσμικά γεγονότα», τα οποία ως προϋπόθεση έχουν την ύπαρξη κοινής γλώσσας, συλλογικών αναπαραστάσεων και κοινωνικών θεσμών³⁴.

Συνεπώς, για τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό η πραγματικότητα δεν υφίσταται εκ των προτέρων, αλλά κατασκευάζεται μέσω της ανθρώπινης δράσης, δεν προϋπάρχει του κοινωνικού πλαισίου και άρα δεν είναι κάτι το οποίο μπορεί να ανακαλυφθεί από τα άτομα. Ακόμη, η γνώση αποτελεί εξίσου προϊόν ανθρώπινης δραστηριότητας και άρα κατασκευάζεται κοινωνικά και πολιτισμικά από τα ίδια τα άτομα, τα οποία έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν νοήματα όταν αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και με το περιβάλλον τους. Κάτι παρόμοιο συμβαίνει και με τη διαδικασία της μάθησης, η οποία ενεργοποιείται όταν τα άτομα συμμετέχουν σε κοινωνικές δραστηριότητες³⁵.

Για τους κοινωνικούς κονστρουκτιβιστές, όταν γίνεται λόγος για την κοινωνική πραγματικότητα στην εκάστοτε ιστορική και κοινωνική συγκυρία, ουσιαστικά πρόκειται για ένα κόσμο κοινών νοημάτων, σχέσεων και πρακτικών³⁶, που αποτελούν απαραίτητη προϋπόθεση για κάθε μορφής επικοινωνία και συνύπαρξη. Αυτός ο κόσμος των κοινών νοημάτων χαρακτηρίζεται από διυποκειμενικότητα, δηλαδή, είναι συλλογικά δομημένος³⁷ και είναι το αποτέλεσμα της αμφίδρομης σχέσης μεταξύ των ατόμων, των ομάδων και του φυσικού περιβάλλοντος τους³⁸.

³¹ Searle 1997, σελ. 7.

³² Όπ.π., σελ. 41.

³³ Searle 1997, σύμφωνα με Δεμερτζή 2002, σελ. 147.

³⁴ Δεμερτζής 2002, όπ.π.

³⁵ Amineh & Asl 2015, σελ. 13.

³⁶ Καραγιάννης 2017, σελ. 30.

³⁷ Όπ.π., σελ. 30.

³⁸ Δεμερτζής 2002, σελ. 145.

1.3 Θεωρία των Κοινωνικών Αναπαραστάσεων

Την έννοια της «αναπαράστασης» την συναντάμε για πρώτη φορά στην επιστήμη της Κοινωνιολογίας στα τέλη του 19^{ου} αι. από τον Durkheim, ο οποίος κάνει λόγο για συλλογικές αναπαραστάσεις, αντιπαραβάλλοντας την ατομική συνείδηση με την συλλογική. Ως συλλογική συνείδηση αντιλαμβάνεται το σύνολο των αντιλήψεων και συναισθημάτων που είναι κοινά σε μία κοινωνία και θεωρεί πως από την στιγμή που υφίσταται ένας «θεμελιακός αριθμός συλλογικών αναπαραστάσεων» μπορεί να διαμορφωθεί μια ανεξάρτητη πραγματικότητα, όσον αφορά το κοινωνικό πλαίσιο εντός του οποίου δημιουργήθηκε³⁹.

Ωστόσο, η θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων, αν και έχει τις ρίζες της στη θεωρία του Durkheim, θεμελιώθηκε και αναπτύχθηκε από τον Serge Moscovici και αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την ερμηνεία των κοινωνικών φαινομένων, κυρίως από την Κοινωνική Ψυχολογία⁴⁰. Κατά τον Moscovici, η αντίληψη του Durkheim για τις αναπαραστάσεις είναι υπερβολικά στατική σε σχέση με το πώς θα έπρεπε να αντιλαμβανόμαστε τη σύγχρονη κοινωνία, ενώ παράλληλα αγνοεί τόσο τις δυναμικές και τον ευμετάβλητο χαρακτήρα, όσο και την ποικιλομορφία και τον πλουραλισμό της κοινωνικής γνώσης, εντός της εποχής που ζούμε⁴¹.

Αναπαράσταση, συνήθως, ονομάζουμε την «ψυχική εικόνα» ενός αντικειμένου, καθώς και την «ψυχική αντιληπτική διεργασία κατασκευής της από το υποκείμενο». Δεν αποτελεί ένα αντίγραφο του αντικειμένου, αλλά αντιθέτως, πρόκειται για το προϊόν μιας επεξεργασμένης εσωτερικής διεργασίας⁴².

Ο Moscovici, ως κοινωνική αναπαράσταση, ορίζει «...ένα σύστημα αξιών, ιδεών και πρακτικών που έχει διπλή λειτουργία: πρώτον, να εγκαθιδρύσει μια τάξη που θα δώσει τη δυνατότητα στο άτομο να προσανατολισθεί μέσα στον υλικό και κοινωνικό του κόσμο και να τον εξουσιάσει και, δεύτερον, να καταστήσει δυνατή την επικοινωνία μεταξύ των ατόμων μιας κοινότητας παρέχοντάς τους ένα κώδικα για κοινωνική ανταλλαγή και για την ονομασία και αδιαμφισβήτητη ταξινόμηση των διάφορων όψεων του κόσμου, καθώς και της ατομικής συλλογικής τους ιστορίας»⁴³. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις, ωστόσο, δεν πρέπει να γίνουν αντιληπτές μόνο ως λογικά και με συνοχή μοτίβα σκέψης, καθώς ενδέχεται να περιέχουν

³⁹ Αντωνοπούλου 2008, σελ. 197-198.

⁴⁰ Ιωαννίδη-Καπόλου 1999, σελ. 196-197.

⁴¹ Høijer 2011, σελ. 4.

⁴² Ρήγα 1991, σελ. 156-157.

⁴³ Moscovici 1973, σύμφωνα με Høijer 2011, σελ. 5.

αποσπασματικές σκέψεις και αντιφατικές ιδέες⁴⁴. Κατά τον ίδιο, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αποτελούν «γνωστικά συστήματα» που έχουν δική τους γλώσσα και λογική και τα οποία δεν αντιπροσωπεύουν απλώς εικόνες, στάσεις και γνώμες των υποκειμένων αλλά ακόμη και γνωστικούς κλάδους ή θεωρίες για την ανακάλυψη και την οργάνωση της πραγματικότητας⁴⁵.

Πρόκειται, ουσιαστικά, για «διανοητικά σχήματα», δηλαδή, κατασκευασμένες σκέψεις, ιδέες, προσδοκίες και κρίσεις τις οποίες χρησιμοποιούν τα άτομα με σκοπό να αντιληφθούν, να κατανοήσουν και να αξιολογήσουν τις πράξεις, τις ιδέες και την συμπεριφορά των άλλων, ώστε να μπορούν να επικοινωνούν μαζί τους⁴⁶. Συντίθενται από έννοιες και εικόνες, οι οποίες αποτελούν αφηρημένα και συγκεκριμένα στοιχεία αντίστοιχα⁴⁷.

Η επικοινωνία μεταξύ των ατόμων έχει ως προϋπόθεση την ύπαρξη ενός κοινού πλαισίου αναφοράς. Εκείνο το πλαίσιο αναφοράς αποτελείται από τις κοινωνικές αναπαραστάσεις, συλλογικές, δηλαδή, δομές που αντικατοπτρίζουν τον τρόπο με τον οποίο μια κοινωνία κατανοεί τον κόσμο⁴⁸. «Ο άνθρωπος σε όλες τις κοινωνίες περιχαράκωνεται από όρια (τόπου και χρόνου): αντιστάθμισμα σ' αυτήν την φυσική αναλωσιμότητα είναι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις⁴⁹. Το εμπειρικό υλικό μέσα στο οποίο είναι ανιχνεύσιμες συνήθως οι (κοινωνικές) αναπαραστάσεις είναι οι «εικόνες της αντίληψης», οι οποίες βασίζονται σε «εικονικά πρότυπα» και το λόγο, «ένα είδος επεξεργασίας και απογραφής των σωμάτων πάνω στα οποία κυριαρχεί, τα δημιουργεί και τα μετατρέπει σε μηνύματα επικοινωνίας»⁵⁰. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι συνυφασμένες με τη λεκτική επικοινωνία μεταξύ των ατόμων. Αυτή τη λεκτική επικοινωνία ο Moscovici την ιεραρχεί σε τρία επίπεδα, ανάλογα με τις σχέσεις μεταξύ των μελών των ομάδων:

- Στο πρώτο επίπεδο εντάσσει τις κοινωνικές αναπαραστάσεις στον καθημερινό λόγο. Πρόκειται για τον αδόμητο λόγο, τις απλές συζητήσεις μεταξύ των ανθρώπων που λαμβάνουν χώρα στα διάφορα μέρη που τα άτομα συναντιούνται μεταξύ τους. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι το αποτέλεσμα αυτού του συνεχούς διαλόγου μεταξύ των ατόμων. Οι καθημερινοί διάλογοι μετατρέπονται σε συστήματα ιδεών μέσα από

⁴⁴ Höijer 2011, σελ. 5.

⁴⁵ Ρήγα 1991, σελ.160.

⁴⁶ Όπ.π., σελ. 160.

⁴⁷ Όπ.π., σελ. 160.

⁴⁸ Κωνσταντοπούλου 2014, σελ. 15.

⁴⁹ Όπ.π., σελ. 16.

⁵⁰ Ρήγα 1991, σελ.157.

τα οποία διαδίδονται οι κοινωνικές αναπαραστάσεις με τη μορφή φημών. Έτσι, διαδίδονται οι σκέψεις και τα συναισθήματα και το ατομικό μετατρέπεται σε συλλογικό. Τέτοιου είδους αναπαραστάσεις ο Moscovici τις χαρακτηρίζει ως «ηγεμονικές» («hegemonic»). Συνήθως, επικρατούν σιωπηρά σε όλες τις συμβολικές ή συναισθηματικές πρακτικές και αντικατοπτρίζουν την ομοιογένεια και σταθερότητα των «συλλογικών αναπαραστάσεων»⁵¹.

- Στο δεύτερο επίπεδο οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αποτελούν ενοποιητικά στοιχεία που συγκροτούν την ομάδα. Αποτελούν προϊόν της συγκέντρωσης γνώσης και ιδεών εντός των επιμέρους ομάδων, οι οποίες λιγότερο ή περισσότερο έρχονται σε επαφή μεταξύ τους. Κάθε επιμέρους ομάδα δημιουργεί τις δικές τις αναπαραστάσεις, οι οποίες ενδέχεται να διαφοροποιούνται με κάποιο τρόπο από τις αναπαραστάσεις του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Ο Moscovici τις ονομάζει «χειραφετημένες» («emancipated»), αφού ως ένα βαθμό διατηρούν την αυτονομία τους σε σχέση με τα υπόλοιπα τμήματα της κοινωνίας και λειτουργούν συμπληρωματικά. Τέτοιες είναι, για παράδειγμα, οι αναπαραστάσεις για την ψυχική ασθένεια. Οι εν λόγω αναπαραστάσεις διαμορφώνονται μέσω της συγκέντρωσης των αντιλήψεων και εμπειριών των γιατρών και του παραϊατρικού προσωπικού παράλληλα με τη συγκέντρωση των αντιλήψεων και εμπειριών της πλειοψηφίας του πληθυσμού⁵².
- Στο τρίτο και τελευταίο επίπεδο αν και οι κοινωνικές αναπαραστάσεις παρέχουν ένα κοινό κώδικα επικοινωνίας, ο οποίος γίνεται συνήθως αντιληπτός ως δεδομένος, με την έννοια ότι τα άτομα έχουν κοινές κοινωνικές αναπαραστάσεις, κοινά θέματα προς συζήτηση και μια σταθερή αποδοχή του κόσμου, στην περίπτωση που δεν υπάρχουν κοινές αναπαραστάσεις τα άτομα οδηγούνται σε σύγκρουση. Πρόκειται για τις «πολεμικές» («polemical») αναπαραστάσεις, οι οποίες παράγονται στο πλαίσιο της κοινωνικής σύγκρουσης και δεν αντιπροσωπεύουν την κοινωνία στο σύνολο της. Καθορίζονται από ανταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ των μελών των ομάδων και είναι αμοιβαίως αποκλειόμενες⁵³.

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις, συνεπώς, αναδύονται από την ανάγκη των ατόμων να μετατρέπουν το άγνωστο σε οικείο⁵⁴. Εν ολίγοις, μας δίνουν τη δυνατότητα να ταξινομούμε, να συγκρίνουμε και να ερμηνεύουμε, είτε πρόκειται για άτομα και συμπεριφορές, είτε για

⁵¹ Moscovici 1988, σελ. 221.

⁵² Οπ.π., σελ. 221.

⁵³ Οπ.π. σελ. 221-222.

⁵⁴ Οπ.π. σελ. 234.

αντικείμενα, ενσωματώνοντας τα παράλληλα στο κοινωνικό μας περιβάλλον⁵⁵. Αυτό καθίσταται εφικτό μέσα από δύο διαδικασίες: την «αντικειμενικοποίηση» και την «επικέντρωση».

Κατά τη διαδικασία της «αντικειμενικοποίησης», η αναπαράσταση δίνει υλική υπόσταση στο αφηρημένο. Το αντιληπτό και το εννοιακό εναλλάσσονται. Μέσω της αντικειμενικοποίησης, η οποία αποτελεί μια απεικόνιση των αφηρημένων εννοιών, γίνεται μια αντιστοίχιση, και μια αφηρημένη έννοια μετατρέπεται σε εικόνα⁵⁶. Η «επικέντρωση» αφορά «το κοινωνικό ρίζωμα» των αναπαραστάσεων. «Χαρακτηρίζεται από τη γνωστική αφομοίωση του αναπαριστώμενου αντικειμένου στο προϋπάρχον σύστημα σκέψης και στις μεταβολές που συνεπάγονται»⁵⁷. Οι δύο αυτές διαδικασίες βρίσκονται σε διαλεκτική σχέση μεταξύ τους και διαρθρώνουν τις τρεις βασικές λειτουργίες των κοινωνικών αναπαραστάσεων, οι οποίες είναι η αφομοίωση του νέου, η ερμηνεία της πραγματικότητας και ο προσανατολισμός των κοινωνικών σχέσεων και της συμπεριφοράς⁵⁸.

Συνοψίζοντας, οι τρεις επιστημονικές θεωρίες που επιλέχθηκαν για τη θεωρητική πλαισίωση της παρούσας εργασίας παρουσιάζουν κάποια βασικά κοινά χαρακτηριστικά. Η έννοια της κοινωνικής κατασκευής της πραγματικότητας και η ερμηνεία της με τη βοήθεια συμβολικών συστημάτων θεμελιώνει και τις τρεις θεωρίες. Κυρίαρχη θέση στην διαδικασία της κατασκευής και ερμηνείας της πραγματικότητας, και στις τρεις θεωρίες, κατέχει η επικοινωνία μεταξύ των ατόμων. Η επικοινωνία προϋποθέτει την αλληλεπίδραση των ατόμων εντός ενός κοινού πλαισίου αναφοράς, όπως επίσης και την ύπαρξη κοινών συμβόλων. Επιπροσθέτως, η κοινωνική πραγματικότητα κατασκευάζεται, ανακατασκευάζεται και νοηματοδοτείται από τα άτομα. Η διαδικασία κατασκευής της πραγματικότητας οδηγεί στη δημιουργία τυποποιημένων και επαναλαμβανόμενων αμοιβαίων προτύπων αλληλόδρασης.

Κατά τη θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης άτομο και κοινωνία αλληλεξαρτώνται. Η πραγματικότητα και η ίδια η κοινωνία είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ των ατόμων, η οποία βασίζεται στην ύπαρξη κοινών συμβόλων και νοημάτων. Για τον κοινωνικό κονστρουκτιβισμό, τα άτομα κατασκευάζουν την πραγματικότητα μέσω του διαλόγου. Τα κοινωνικά φαινόμενα είναι δυνατόν να ερμηνευθούν μόνο εντός του κοινωνικού πεδίου που διαδραματίζονται. Η δε πραγματικότητα δεν υφίσταται εκτός πεδίου του διαλόγου και του

⁵⁵ Όπ.π., σελ. 115.

⁵⁶ Jodelet, σύμφωνα με Παπαστάμου & Μαντόγλου 1995, σελ.141.

⁵⁷ Στο ίδιο, σελ.148.

⁵⁸ Στο ίδιο, σελ. 148-149.

νοήματος. Τέλος, κατά τη θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι συστήματα αντιλήψεων, αξιών και πρακτικών, απαραίτητων στην καθημερινή ζωή και στην επικοινωνία μας με τους άλλους. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις μας επιτρέπουν να αποκωδικοποιούμε και να ερμηνεύουμε την κοινωνική πραγματικότητα.

Κεφάλαιο 2: Η κατασκευή της πραγματικότητας από τα ΜΜΕ και οι εικόνες για την αστυνομία

2.1 Η κατασκευή της πραγματικότητας από τα ΜΜΕ και η διαμόρφωση της κοινής γνώμης

Στην ιστορία των ανθρώπινων κοινωνιών ο 20ός αιώνας αποτελεί σίγουρα τον αιώνα της επικοινωνίας. Όχι μόνο οι άνθρωποι αποκτούν την δυνατότητα να επικοινωνούν μεταξύ τους πολύ πιο εύκολα και πιο γρήγορα, με σχετικά χαμηλό κόστος, αλλά με την έκρηξη που σημειώθηκε στις τεχνολογικές εξελίξεις, από το 1950 και μετά κάνουν δυναμικά την εμφάνισή τους τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Σε αυτά κατατάσσουμε έντυπα μέσα (όπως εφημερίδες και περιοδικά, βιβλία και αφίσες), ηλεκτρονικά μέσα όπως τα ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά δίκτυα καθώς και δίκτυα μαζικής επικοινωνίας όπως το Διαδίκτυο⁵⁹.

Τα Μέσα διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση συμβολικών συστημάτων. Απευθυνόμενα σ' ένα ευρύ κοινό επιδιώκουν στο να διευκολύνουν τη διαδικασία κατανόησης της πολυπλοκότητας του κόσμου. Τα σύμβολα λαμβάνουν πολλές και διαφορετικές σημασίες και νοήματα, με αποτέλεσμα οι δέκτες των Μέσων να αποδίδουν διαφορετικές σημασίες⁶⁰. Οι διαφοροποιήσεις αυτές είναι περισσότερο έκδηλες στον τρόπο που το κοινό αντιλαμβάνεται τις περιγραφές της πραγματικότητας (non-fiction) και τις φανταστικές ιστορίες (fiction)⁶¹.

Στην περίπτωση των πραγματικών περιγραφών, οι ειδήσεις θεωρούνται ως μια απεικόνιση της πραγματικής κατάστασης ή γεγονότος, εφόσον παρουσιάζουν πώς έλαβε χώρα το γεγονός, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι δεν παρατηρούνται παραλείψεις ή απλουστευτικές ερμηνείες. Η παρουσίαση του γεγονότος από τα ΜΜΕ υποκαθιστά τη μη προσωπική επαφή του δέκτη με αυτό. Από την άλλη, στην περίπτωση των φανταστικών ιστοριών, ο ρόλος τους καταδεικνύεται, κυρίως, ψυχαγωγικός, ενώ πολύ συχνά, οι ταυτίσεις του κοινού με τους ήρωες των φανταστικών ιστοριών συμβάλλουν στη δημιουργία τυποποιήσεων της πραγματικότητας στην καθημερινή ζωή⁶².

Το νόημα που αποδίδεται κάθε φορά στο περιεχόμενο των ειδήσεων και πληροφοριών εξαρτάται από την υπάρχουσα γνώση και τις εμπειρίες του δέκτη, το μορφωτικό επίπεδο, την συναισθηματική και ψυχολογική του κατάσταση, καθώς επίσης και την αξία που αποδίδει στα

⁵⁹ Βιθυνός 1996, σελ. 207- 208.

⁶⁰ Λαμπροπούλου 1997, σελ. 10.

⁶¹ Οπ.π., σελ. 10.

⁶² Οπ.π., σελ. 10.

Μέσα. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και ο τρόπος παρουσίασης της ίδιας της είδησης – πληροφορίας. Υπ’ αυτή την έννοια, τα ΜΜΕ συμβάλλουν στην κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας, εφόσον αυτή προκύπτει από την αλληλεπίδραση των ατόμων, τους κοινούς ορισμούς, την αποδοχή και χρήση κοινών συμβόλων. Τα Μέσα παρεμβαίνουν και συμβάλλουν στην μετάδοση συμβολικών συνόλων και συστημάτων στο κοινό, με τη μορφή πληροφοριών και ειδήσεων, επηρεάζοντας με αυτό τον τρόπο την ερμηνεία της κοινωνικής πραγματικότητας⁶³, αλλά και την κοινή γνώμη.

Κατά παρόμοιο τρόπο, η διαμόρφωση της κοινής γνώμης επηρεάζεται άμεσα από την κατασκευή εικόνων και απόψεων μέσω της ειδησιογραφίας. Συχνά, η ασάφεια που χαρακτηρίζει τις ειδήσεις που επιλέγονται να προβληθούν επιτρέπει στους δέκτες να δίνουν τη δική τους ερμηνεία. Τον όρο «κοινή γνώμη» τον συναντάμε σε όλους τους λαούς, σε κάθε ιστορική περίοδο⁶⁴. «Η κοινή γνώμη στηρίζεται στην ασυνείδητη προσπάθεια των ατόμων που ζουν σε μια κοινότητα να καταλήξουν σε ομοφωνία»⁶⁵. Η έννοια χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει την πίεση που ασκούσε η κοινωνία μέσω του κοινωνικού ελέγχου προκειμένου να διασφαλισθεί η κοινωνική συνοχή. Την εποχή του Διαφωτισμού, αφορούσε κυρίως την γνώμη των διακεκριμένων, πληροφορημένων και υπεύθυνων πολιτών, οι οποίοι συνέβαλλαν στην κοινότητα μέσω του ορθολογικού δημόσιου διαλόγου («raisonnement»), και συχνά υποστήριζαν την κυβέρνηση⁶⁶.

Η κοινή γνώμη όμως αλλάζει χρονικά και χωρικά, και μάλιστα με μεγάλη ταχύτητα. Σε μια επόμενη χρονικά καθορισμένη στιγμή δεν παραμένει ίχνος από την πίεση που κάποτε ασκούσε⁶⁷. Κατά την Elizabeth Noelle – Neuman, η διαμόρφωση της κοινής γνώμης ακολουθεί μια «σπειροειδή γραμμή της σιωπής»⁶⁸. Η μεταφορά που χρησιμοποιεί η Noelle – Neuman έχει ως στόχο την απεικόνιση των αλληλεπιδράσεων μέσω των οποίων διαμορφώνεται η κοινή γνώμη. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, επειδή τα άτομα δεν επιθυμούν να είναι απομονωμένα παρατηρούν το περιβάλλον τους και καταγράφουν με ακρίβεια τις διαφοροποιήσεις. Αν ένα άτομο αντιληφθεί ότι η γνώμη του χάνει τη σημαντικότητα της, τότε σιωπά⁶⁹. Αντίθετα, αν μία ομάδα ατόμων διαθέτει δημόσια παρουσία και λόγο, εμφανίζεται ισχυρότερη απ’ όσο είναι στην πραγματικότητα. Η κοινή γνώμη, λοιπόν, αποτελεί την κυρίαρχη γνώμη της πλειοψηφίας,

⁶³ Στο ίδιο, σελ. 11.

⁶⁴ Noelle-Neumann 1996, σελ. 88.

⁶⁵ Οπ.π., σελ. 89.

⁶⁶ Οπ.π., σελ. 91.

⁶⁷ Οπ.π., σελ. 95.

⁶⁸ Γεώργα 2007, σελ. 21.

⁶⁹ Noelle-Neumann 1996, σελ. 99.

που επιτρέπει στα άτομα να εκφραστούν ελεύθερα χωρίς τον φόβο πιθανής απομόνωσής τους από το κοινωνικό τους περιβάλλον. Η εμπιστοσύνη στις απόψεις τους αυξάνεται όσο περισσότερα άτομα τις υιοθετούν ή συμφωνούν μαζί τους. Κατ' αυτό τον τρόπο, διαμορφώνεται μια κυρίαρχη γνώμη που χαρακτηρίζει την πλειοψηφία του κοινού, την οποία τελικά ονομάζουμε «κοινή γνώμη»⁷⁰.

Τα Μέσα επιδρούν στην κοινή γνώμη με ποικίλους τρόπους. Ο πιο φανερός είναι μέσω του καθορισμού της ημερήσιας θεματολογίας (agenda setting), ο οποίος αποτελεί διαδικασία μέσω της οποίας τα ΜΜΕ προσδιορίζουν τη σημασία/ αξία των θεμάτων για τα οποία ο δέκτης καλείται να διαμορφώσει μια άποψη. Καθορίζουν, δηλαδή, ποια είδηση είναι σημαντική και ποια όχι, και ανάλογα με αυτή, ερευνούν το γεγονός, το περιγράφουν και τελικά προβαίνουν στην ειδησεογραφική του κάλυψη και προβολή⁷¹. Έτσι, εστιάζοντας την προσοχή σε ορισμένα μόνο θέματα, διαμορφώνεται και το σύνολο των θεμάτων που θα απασχολήσει το επόμενο διάστημα το κοινό.

Πρέπει να επισημανθεί ότι οι επιδράσεις που ακούν τα Μέσα στο κοινό μέσω της ημερήσιας διάταξης δεν είναι απεριόριστες. Οι Rogers και Dearing υποστηρίζουν ότι υπάρχουν τρεις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα άτομα έχουν λιγότερες πιθανότητες να επηρεασθούν από τη διάταξη της θεματολογίας των ΜΜΕ: α) Όταν τα Μέσα στο σύνολο τους ή το συγκεκριμένο μέσο στο οποίο κάποιος εκτίθεται χαρακτηρίζεται από χαμηλή αξιοπιστία («low media credibility»). Ως αξιοπιστία ορίζεται ο βαθμός στον οποίο μια πηγή επικοινωνίας θεωρείται από ένα άτομο ως επαρκής και αξιόπιστη. β) Όταν υπάρχουν αλληλοσυγκρουόμενες αποδείξεις σχετικά με την εξέλιξη και τη σημασία ενός θέματος ή ειδησεογραφικού γεγονότος, είτε προέρχονται από προσωπική εμπειρία, είτε από άλλα μέσα επικοινωνίας, και γ) όταν το άτομο διατηρεί διαφορετικές απόψεις και ασπάζεται διαφορετικές αξίες από αυτές που αντανακλούν τα Μέσα γενικά ή το εκάστοτε Μέσο που εξετάζεται στην κάθε περίπτωση⁷².

Αντιθέτως, όσο πιο έντονη είναι η ανάγκη προσανατολισμού του ατόμου, τόσο πιθανότερη είναι η επιρροή που δέχεται από τη θεματολογία των Μέσων. Σύμφωνα με τους McCombs και Weaver όταν η συνάφεια (relevance) ενός θέματος για ένα γεγονός ή μια κατάσταση είναι υψηλή με τα ενδιαφέροντα ενός ατόμου, και η αβεβαιότητα (uncertainty) γύρω από αυτό το θέμα είναι εξίσου υψηλή, τότε το άτομο έχει μεγάλη ανάγκη για προσανατολισμό (orientation). Αυτή η ανάγκη οδηγεί το άτομο σε μεγαλύτερη έκθεση στα

⁷⁰ Γεώργια 2007, σελ. 21

⁷¹ Όπ.π., σελ. 22.

⁷² Dearing & Rogers 1988, σελ. 569.

Μέσα, η οποία με τη σειρά της οδηγεί σε μεγαλύτερες επιδράσεις της θεματολογίας των ΜΜΕ πάνω στο άτομο⁷³.

Όσον αφορά τη διαδικασία ιεράρχησης των θεμάτων, γίνεται από τους δημοσιογράφους και δεν είναι απαραίτητα η ίδια για όλα τα Μέσα. Οι πληροφορίες που οφείλουν να διαχειριστούν καθημερινά οι δημοσιογράφοι θα πρέπει να περάσουν από ένα στάδιο επεξεργασίας⁷⁴. Κατά τη διαδικασία της επεξεργασίας καθορίζεται από το Μέσον ποιες από τις πληροφορίες θα δημοσιοποιηθούν, με ποιο τρόπο και με ποια σειρά στην ημερήσια διάταξη⁷⁵. Η ένταξη ορισμένων μόνο πληροφοριών – γεγονότων στην ημερήσια διάταξη εξαρτάται από τη σημασία που θα τους αποδοθεί με βάση υποκειμενικά κριτήρια. Έτσι, η ημερήσια θεματολογία των ΜΜΕ διαμορφώνεται από την ιεράρχηση που κάνουν οι δημοσιογράφοι. Ομοίως δικαιολογείται γιατί τα θέματα που αναδεικνύονται από τις εφημερίδες πολλές φορές είναι διαφορετικά από εκείνα των τηλεοπτικών σταθμών ή του ραδιοφώνου⁷⁶. Ακόμη η ιεράρχηση των θεμάτων συμβάλλει και στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, εφόσον μέσω αυτής τα Μέσα προσδιορίζουν τα ζητήματα που θα απασχολήσουν το κοινό⁷⁷.

Σύμφωνα με τον Price, ο ρόλος των Μέσων στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης είναι χρήσιμη γιατί: «τα ΜΜΕ συνθέτουν τις αντιτιθέμενες ιδέες και απόψεις που υπάρχουν, πληροφορούν τα μέλη του για τις θέσεις των υπολοίπων, βοηθώντας έτσι στην οργάνωση της συλλογικής αντίδρασης του κοινού»⁷⁸. Τα ΜΜΕ, συν τοις άλλοις, προσφέρουν στο κοινό τη δυνατότητα εκφοράς της γνώμης τους, με μηνύματα, email, . τηλεφωνικές παρεμβάσεις και επιστολές.

Είναι σημαντικό να επισημάνουμε ότι συνήθως ένα ζήτημα γίνεται αντιληπτό ως κοινωνικό πρόβλημα, επειδή τα Μέσα το παρουσιάζουν ως τέτοιο. Ως αποτέλεσμα, το κοινό αντιλαμβάνεται ένα γεγονός ως κοινωνικό πρόβλημα, λόγω της παρουσίας του από τα ΜΜΕ και όχι απαραίτητα επειδή το ζήτημα αυτό υφίσταται στην πραγματικότητα. Ένα ζήτημα, δηλαδή, για να χαρακτηριστεί ως κοινωνικό πρόβλημα που χρειάζεται να επιλυθεί, εξαρτάται περισσότερο από το πού επικεντρώνει την προσοχή του το κοινό και πώς ακριβώς

⁷³ McCombs & Weaver 1973, σύμφωνα με Dearing & Rogers 1988, σελ. 569.

⁷⁴ Καραϊσκού 2016, σελ.26.

⁷⁵ Οπ.π., σελ.26.

⁷⁶ Γεώργα 2007, σελ .22.

⁷⁷ Οπ.π., σελ.22.

⁷⁸ Price 1996, σύμφωνα με Γεώργα 2007, σελ. 26.

αντιλαμβάνεται το συγκεκριμένο θέμα εξαιτίας των Μέσων, παρά από τις αντικειμενικές συνθήκες που υφίστανται⁷⁹.

Τα Μέσα αποτελούν μια «συμβολική αρένα», εντός της οποίας διάφορες ομάδες συμφερόντων, ιδεολογιών και θεσμών «αγωνίζονται για τον ορισμό και την κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας»⁸⁰. Εκείνοι που διαχειρίζονται την αρένα είναι οι δημοσιογράφοι, οι οποίοι «πλαισιώνοντας» («by framing») το εκάστοτε ζήτημα/θέμα μ' ένα συγκεκριμένο τρόπο, επηρεάζουν την κοινή γνώμη όσον αφορά τις αιτίες και πιθανές συνέπειες του ζητήματος⁸¹. Η πλαισίωση (media frame) αποτελεί, ουσιαστικά, μια συμβολική κατασκευή του ζητήματος, η οποία λειτουργεί ως πλοκή που συνδέει και συνέχει διαφορετικές ή αποσπασματικές πληροφορίες μεταξύ τους⁸².

Παρά την προηγούμενη διαπίστωση, η διαδικασία επιλογής των ειδήσεων και ο τρόπος με τον οποίο συντελείται παραμένουν ένα ζήτημα «σκοτεινό» και «αμφισβητούμενο»⁸³. Ο δημοσιογράφος έρχεται αντιμέτωπος με ένα τεράστιο όγκο γεγονότων, με τα κριτήρια φιλτραρίσματος των ειδήσεων να είναι, κυρίως, υποκειμενικά. Πολλοί ερευνητές επιχείρησαν να διερευνήσουν τα κριτήρια εκείνα που οδηγούν το δημοσιογράφο να μετατρέψει ένα γεγονός σε είδηση. Κατά τον Breed, αυτή η διαδικασία επιλογής των γεγονότων από τον δημοσιογράφο επηρεάζεται από μια σειρά παραγόντων (αναφερόμενος στον έντυπο τύπο). Ειδικότερα από: την εξουσία που κατέχει ο εκδότης, το καθήκον και τις υποχρεώσεις που αισθάνεται ότι έχει απέναντι στους δημοσιογράφους που βρίσκονται ανώτερα στην ιεραρχία από εκείνον, τη δυνατότητα της επαγγελματικής του εξέλιξης, τη σχέση του με τα συνδικαλιστικά δημοσιογραφικά όργανα, τη δυνατότητα αυτοπροσδιορισμού του ως μέλους ενός από τα σημαντικότερα επαγγέλματα, και το μεγάλο ανταγωνισμό που υφίσταται στο χώρο των ΜΜΕ⁸⁴.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τους υποστηρικτές της «θεωρίας των αξιολογικών κριτηρίων», η πραγματικότητα των ειδήσεων αποτελεί μέρος της κοινωνικής πραγματικότητας, η οποία συχνά είναι στερεοτυπική, καθώς οι δημοσιογράφοι δίνουν μια συγκεκριμένη βαρύτητα στις ειδήσεις κατά περίπτωση, διαμορφώνοντας, έτσι, ένα σύστημα αξιολόγησης⁸⁵. Σε αυτή τη

⁷⁹ Graziano, Shuck & Martin 2010, σελ. 53.

⁸⁰ Οπ.π., σελ. 53.

⁸¹ Graziano, Shuck & Martin 2010, σελ. 54.

⁸² Gamson 1992, Scheufele 1999, σελ.106.

⁸³ Χανζτόγλου 1996, σελ. 291.

⁸⁴ Οπ.π., σελ. 293- 294.

⁸⁵ Οπ.π., σελ. 296.

βάση, με σχετική έρευνα του ο Winfried Schulz καταλήγει στην επικράτηση έξι κριτηρίων στη διαδικασία επιλογής των γεγονότων. Πρώτο κριτήριο είναι ο χρόνος, με τα πιο πρόσφατα γεγονότα να κυριαρχούν. Δεύτερο κριτήριο είναι η πολιτική εγγύτητα και τρίτο η πολιτισμική εγγύτητα των γεγονότων. Τέταρτο κριτήριο αποτελεί η καθαρή δομή, δηλαδή όσο πιο απλά και όσο πιο ξεκάθαρα είναι τα γεγονότα τόσο περισσότερες είναι και οι πιθανότητες επιλογής τους. Τέλος, πέμπτο και έκτο κριτήριο αποτελούν οι «κεντρισμοί», εννοώντας τον ανθρωποκεντρισμό και τον εθνοκεντρισμό, αφού πιο συχνά φαίνεται να επιλέγονται γεγονότα που αφορούν φυσικά πρόσωπα και την κοινή εθνική ταυτότητα⁸⁶.

Το κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο των σύγχρονων κοινωνιών χαρακτηρίζεται από την συνεχή προσπάθεια των Μέσων να λάβουν τον ρόλο του διαμεσολαβητή. Τα αφηγούμενα γεγονότα μετατρέπονται σε επικοινωνιακές «κατασκευές». Το γεγονός που διαμεσολαβείται συνιστά μια κατασκευή με «επικοινωνιακές διαστάσεις από τη στιγμή που αποτελεί αντικείμενο μιας διεργασίας, η οποία αποκτά ιστορικότητα και χρονικότητα, μέσω της κοινωνικής παραγωγής αλλά και συγχρόνως της αναγνώρισης που υφίσταται»⁸⁷. Από τη στιγμή που λαμβάνει χώρα η αφήγηση ενός γεγονότος μέχρι τη στιγμή που φθάνει στο δέκτη (αναγνώστη, τηλεθεατή, ακροατή) συντελείται αυτό που ο Habermas ονομάζει «επικοινωνιακή πράξη»⁸⁸.

Με τον όρο «επικοινωνιακή πράξη» εννοούμε τον ιδεότυπο μιας «ιδανικής κατάστασης διαλόγου», κατά την οποία τα άτομα θεωρείται ότι έχουν εξίσου την διαλεκτική ικανότητα, ενώ παράλληλα αναγνωρίζουν την ισότητα μεταξύ τους, ως προϋπόθεση. Ο λόγος είναι απαλλαγμένος από προκαταλήψεις και χαρακτηρίζεται από τη συναίνεση. Για τον Habermas, αυτή η ιδεατή κατάσταση διαλόγου δεν αποτελεί ούτε εμπειρικό φαινόμενο, ούτε απλώς μια κατασκευή, αλλά περισσότερο μια αναπόφευκτη αμοιβαία προϋπόθεση, η οποία διαμορφώνεται κατά τον διάλογο (discourse)⁸⁹.

Εντός αυτού του πλαισίου, το γεγονός μετατρέπεται σε λόγο, αποκτά επικοινωνιακό χαρακτήρα και αποτυπώνεται στη μνήμη του κοινού διαμέσου ενός δικτύου σχέσεων και καθημερινών δραστηριοτήτων, ενώ παράλληλα προσδιορίζεται χωροχρονικά, αποκτά

⁸⁶ Χανζτόγλου 1996, σελ. 298.

⁸⁷ Ψύλλα & Σεραφής 2014, σελ. 109.

⁸⁸ Οπ.π, σελ. 110-111.

⁸⁹ Payrow Shabani 2003, σελ. 49-50.

ιστορικότητα και συμβολισμούς που αναπαριστούν ιδέες, αξίες , οι οποίες διαδίδονται μέσω της νοηματοδότησης του γεγονότος και της ανακατασκευής του νοήματος αυτού⁹⁰.

Κατά τον Luhmann, η πραγματικότητα που κατασκευάζεται χαρακτηρίζεται από την ιδιότητα να εισάγει τα υποκειμενικά κατασκευασμένα κοινωνικά γεγονότα στην καθημερινή ζωή ως αντικειμενικά, ως μέρη της τάξης των πραγμάτων⁹¹, ενώ κατά τον Foucault, ο λόγος αποτελεί μια μορφή βίας η οποία ασκείται πάνω σε πράγματα και γεγονότα⁹², και πολύ περισσότερο ο λόγος των Μέσων. Αυτό που παρουσιάζουν τα Μέσα ως πραγματικότητα, με την ιδιότητα του μηχανισμού επικοινωνίας, αποτελεί την πραγματικότητα όπως εμφανίζεται γι' αυτά ή διαμέσου αυτών για τους άλλους⁹³. Ουσιαστικά, ο ρόλος των ΜΜΕ στη διαδικασία καθορισμού της θεματολογίας και της πλαίσιασης των γεγονότων και των υπό εξέταση θεμάτων είναι όχι μόνο να αναπαράγουν, αλλά και να κατασκευάζουν την κοινωνική πραγματικότητα, καθώς και όλους τους συμβολισμούς και αναπαραστάσεις που διαδίδονται στο κοινό μέσω αυτών⁹⁴. Δηλαδή, όλα όσα αντιλαμβανόμαστε γνωστά και δεδομένα στην κοινωνία, ως επι το πλείστον, διαμορφώνονται, κατασκευάζονται ή ακόμα σκηνοθετούνται εντός του περιβάλλοντος των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Γι' αυτό και πολλές από τις θεωρίες έχουν, πλέον, ως κοινή παραδοχή τους ότι «ενημερώνω» σημαίνει «επιλέγω»⁹⁵.

Ο τρόπος με τον οποίο τα Μέσα επιδρούν στην κοινή γνώμη, συνεπώς, θα πρέπει να γίνεται αντιληπτός όχι μόνο ως η ικανότητα να πείθουν το κοινό τους, αλλά πολύ ευρύτερα. Τα σύγχρονα μέσα μαζικής επικοινωνίας χαρακτηρίζονται από έναν αδιάκοπο καταγισμό πληροφοριών και μηνυμάτων. Τα μέλη των σύγχρονων κοινωνιών κατακλύζονται από ειδήσεις και πληροφορίες σε καθημερινή βάση, καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας, με αποτέλεσμα να κάνουμε λόγο πλέον για τη δημιουργία ευρύτερων εννοιών από τη στάση του κοινού ή την κοινή γνώμη, όπως είναι η κουλτούρα⁹⁶.

Η κουλτούρα, όρος που συχνά αν και θεωρείται ταυτόσημος με τον όρο «πολιτισμός» αποτελεί υποσύνολο του, απαρτίζεται από τα πολιτισμικά εκείνα στοιχεία «τα οποία αποτελούν τις μικρότερες μονάδες της, όπως για παράδειγμα ένα σύμβολο ή ένα αντικείμενο, καθώς και από πολιτισμικά συμπλέγματα, τα οποία αναφέρονται σε ευρύτερες ομάδες

⁹⁰ Ψύλλα & Σεραφής 2014, σελ. 111-112.

⁹¹ Οπ.π., σελ.111-112.

⁹² Λυριτζής, στο Κομνηνού & Λυριτζής (1989), σελ. 43.

⁹³ Τσίρος 2014,, σελ. 158.

⁹⁴ Οπ.π., σελ. 158.

⁹⁵ Χανζτόγλου 1996, σελ. 291.

⁹⁶ Σεραφετινίδου 2005, σελ. 366.

πολιτισμικών στοιχείων»⁹⁷. Αν και στην κυριολεξία σημαίνει «καλλιέργεια» (από το λατινικό ρήμα colo), ως όρος έχει επικρατήσει χαρακτηρίζοντας την πνευματική και ηθική προσωπικότητα του ανθρώπου. Αφορά τον γενικό τρόπο εκδήλωσης πολιτισμικών χαρακτηριστικών, υλικών και άυλων⁹⁸. Προσδιορίζει τα μέσα και τις αξίες που διαμορφώνονται εντός των κοινωνικών ομάδων, που χρησιμοποιούν για τη διαχείριση των συνθηκών ύπαρξης στην εκάστοτε ιστορικο-κοινωνική συγκυρία, καθώς επίσης και όλες εκείνες τις πρακτικές και παραδόσεις που αντικατοπτρίζουν τις αντιλήψεις αυτές⁹⁹.

Τα Μέσα, λοιπόν, αποτελούν το σημείο συνάντησης του κοινού τους με το ευρύτερο περιβάλλον, και μάλιστα συνάντησης που πραγματοποιείται μέσω της παροχής κουλτούρας. Τα ΜΜΕ παρέχουν καθημερινά εικόνες, σύμβολα, κανόνες, ακόμη και ολόκληρα νοηματικά συστήματα, μέσω των οποίων οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται την κοινωνική πραγματικότητα, καθώς και τον ρόλο – θέση τους μέσα σ' αυτήν¹⁰⁰. Μας παρέχουν, εν ολίγοις, μια εκδοχή της πραγματικότητας την οποία εμείς υιοθετούμε στη συνέχεια ως δική μας. Σε αυτή την περίπτωση, η πραγματικότητα αποτελεί μια αφήγηση. Το μεγαλύτερο μέρος της γνώσης μας δεν υπήρξε ποτέ μέρος των προσωπικών μας εμπειριών, αλλά ήταν μέρος μιας διαδικασίας αφήγησης, η οποία με τη σειρά της αποτελεί στοιχείο του συνεκτικού ιστού που ονομάζουμε κουλτούρα¹⁰¹. Δεν πρέπει, βέβαια, να παραβλέπεται το γεγονός ότι και ο αποδέκτης των μηνυμάτων των Μέσων έχει τη δυνατότητα επιλογής, με την έννοια ότι από την ήδη κατασκευασμένη κοινωνική πραγματικότητα που προσφέρεται από τα Μέσα, ο ακροατής-αναγνώστης-τηλεθεατής επιλέγει με υποκειμενικά κριτήρια τη «δική του» είδηση, καθώς ο αποδέκτης προτιμά τις ειδήσεις που κατανοεί καλύτερα και μπορεί να ενσωματώσει με μεγαλύτερη ευκολία στην δική του κατασκευή της πραγματικότητας¹⁰².

Συνοψίζοντας, τα νοήματα που συνθέτουν και ανασυνθέτουν την κοινωνική πραγματικότητα δεν προέρχονται πέρα και έξω από την κοινωνία, αλλά κατασκευάζονται και ανακατασκευάζονται συνεχώς μέσω των καθημερινών πρακτικών από τα ίδια τα δρώντα υποκείμενα. Τα Μέσα, ελλείψει της προσωπικής εμπειρίας των ατόμων στην πλειονότητα των περιπτώσεων, παράγουν και αναπαράγουν μηνύματα, εικόνες και νοήματα, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της συνείδησης του εαυτού τους, του κόσμου, και της θέσης των ατόμων μέσα σ'

⁹⁷ Δασκαλάκης 2009, σελ. 216.

⁹⁸ Χιωτάκης & Χωραφάς 1995, σελ. 114-115.

⁹⁹ Σεραφετινίδου 2005, σελ. 367.

¹⁰⁰ Όπ.π., σελ. 369.

¹⁰¹ Gebner 1996, σελ. 425.

¹⁰² Χανζτόγλου 1996, σελ. 300.

αυτόν. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας αναλαμβάνουν το ρόλο του διαμεσολαβητή μεταξύ της κοινωνικής πραγματικότητας και του κοινού, προβάλλοντας μια επεξεργασμένη εκδοχή της, κατόπιν μιας διαδικασίας επιλογής και αξιολόγησης των προβαλλόμενων γεγονότων. Οι αποδέκτες με τη σειρά τους, αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα, σε μεγάλο βαθμό, διαμέσου των Μέσων, ύστερα από ένα ακόμη στάδιο επιλογής και αξιολόγησης, το οποίο βασίζεται κάθε φορά στα υποκειμενικά κριτήρια του κάθε ατόμου.

2.2 Σχέσεις αστυνομίας - ΜΜΕ

Όπως είναι ήδη γνωστό, η αστυνομία, ως θεσμός, αποτελεί μεταξύ άλλων, έναν από τους πιο βασικούς μηχανισμούς του κράτους, στο δυτικό, κυρίως, πολιτισμό. Από τη στιγμή που πρωτοεμφανίστηκε στις ανθρώπινες κοινωνίες αποτέλεσε στη πλειονότητα των περιπτώσεων κατασταλτικό μηχανισμό¹⁰³.

Κατά τον Weber, το κράτος είναι αυτό που κατέχει το μονοπώλιο της χρήσης βίας και καταναγκασμού, ώστε να επιτυγχάνεται η νομιμοποίηση της εξουσίας του. Η αστυνομία, λοιπόν, αποτελεί έναν από τους βασικότερους φορείς χρήσης νόμιμης βίας και άσκησης καταναγκασμού¹⁰⁴. Συχνά στη συνείδηση του κοινού η αστυνομία αποτελεί συνώνυμο όχι μόνο της καταστολής, αλλά και της καταπάτησης βασικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, με αποτέλεσμα οι πολίτες να δείχνουν απροθυμία να συνεργαστούν μαζί της, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που οι ίδιοι οι αστυνομικοί υιοθετούν ρόλους αντίστοιχους με αυτούς που τους αποδίδονται¹⁰⁵.

Αστυνομικά καθήκοντα αρχίζουν να ασκούνται από τη στιγμή που δημιουργούνται οργανωμένες κοινωνίες. Η αστυνομία στοχεύει στην εξασφάλιση της τάξεως και της ασφάλειας¹⁰⁶. Ως βασικός κρατικός μηχανισμός σε μια κοινωνία που ως υπέρτατο αγαθό αναδεικνύεται η ελευθερία, καλείται να αντιμετωπίσει αντιθέσεις ανάμεσα σε λεπτές ισορροπίες, όπως τις ισορροπίες μεταξύ ατομικής ελευθερίας και τάξης και ασφάλειας για ολόκληρη την κοινωνία¹⁰⁷.

Πριν επιχειρηθεί να εξετασθεί η σχέση μεταξύ της αστυνομίας και των μέσων μαζικής επικοινωνίας θα πρέπει να επισημανθούν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά και των δύο.

¹⁰³ Παπαρίζος 2001, στο Στεργιούλης 2001, σελ. 9.

¹⁰⁴ Φίλιας 1996, σελ. 108-110.

¹⁰⁵ Τσαλίκoglou, κ.ά. 1994, σελ. 86.

¹⁰⁶ Όπ.π., σελ. 13.

¹⁰⁷ Όπ.π., σελ.13.

Αρχικά, οφείλουμε να παρατηρήσουμε ότι τόσο η αστυνομία όσο και τα Μέσα αποτελούν θεσμούς βασικούς που χαρακτηρίζουν, πλέον, τα δημοκρατικά πολιτεύματα, γεγονός που σημαίνει ότι η λειτουργία τους προσδιορίζεται κανονιστικά, δηλαδή τόσο η λειτουργία όσο και ο σκοπός ύπαρξης τους προσδιορίζονται από κάποιο συνταγματικό, νομικό και δεοντολογικό πλαίσιο¹⁰⁸.

Βασικός της στόχος της αστυνομίας είναι η διατήρηση της τάξης και η προστασία των πολιτών. Τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, από την άλλη, στοχεύουν στην ενημέρωση των πολιτών, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που ασκούν κριτική και έλεγχο στους κρατικούς φορείς και τους ασκούντες την εξουσία¹⁰⁹. Συνεπώς, ένα κοινό χαρακτηριστικό και των δύο αυτών φορέων είναι ότι επιτελούν κοινωνικό έργο με αποδέκτες, υπό ιδανικές συνθήκες, όλα τα μέλη της κοινωνίας ανεξαιρέτως¹¹⁰.

Ένα ακόμα κοινό χαρακτηριστικό της αστυνομίας με τα Μέσα είναι ότι και οι δύο αυτοί θεσμοί εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την γνώμη του κοινού. Η αστυνομία αν και εξαρτάται από την κοινή γνώμη, συνήθως, παρουσιάζει ουδέτερη και παθητική στάση. Αντίθετα, τα Μέσα αναπτύσσουν μια αμφίδρομη σχέση με το κοινό, καθώς όχι μόνο επηρεάζονται από την κοινή γνώμη, αλλά παράλληλα την επηρεάζουν, και πολλές φορές σε μεγάλο βαθμό¹¹¹.

Αν και οι στόχοι τόσο της αστυνομίας και των Μέσων ορισμένες φορές συμπίπτουν, και ιδιαίτερα όσον αφορά σε θέματα εγκληματικότητας (π.χ. εξιχνίαση εγκλημάτων), όταν αυτό συμβαίνει δεν σημαίνει ότι συμπίπτουν απαραίτητα και οι τρόποι αντιμετώπισης και διαχείρισης των θεμάτων αυτών¹¹². Το πεδίο της αστυνομίας αποτελεί σημαντική πηγή εξαγωγής ειδήσεων. Το ενδιαφέρον για την αστυνομική δράση παρουσιάζεται ιδιαίτερα αυξημένο, γεγονός που αντανακλάται στα εκτενή και λεπτομερή ρεπορτάζ, ενώ οι άνθρωποι που τα αναλαμβάνουν, συνήθως, έχουν κάποια εξειδίκευση σε αυτά (λ.χ. αστυνομικοί συντάκτες, ανταποκριτές αστυνομικών δελτίων, κ.α.)¹¹³.

Τα ΜΜΕ αποτελούν ένα θέμα που γενικά έχει απασχολήσει την αστυνομία και ιδιαίτερα στην προσπάθεια της να διατηρεί μια θετική εικόνα όσον αφορά την κοινή γνώμη, εφόσον στοχεύει στη ανταπόκριση και υποστήριξή της από τους πολίτες. Όμως, η συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων που εργάζονται στα μέσα μαζικής επικοινωνίας και της αστυνομίας δεν

¹⁰⁸ Στεργιούλης 2001, σελ. 203.

¹⁰⁹ Όπ.π., σελ.203.

¹¹⁰ Όπ.π., σελ.203.

¹¹¹ Ζιανίκας 1990, σελ. 57.

¹¹² Όπ.π., σελ. 59.

¹¹³ Στεργιούλης 2001, σελ. 206.

επιφέρει πάντα τα επιθυμητά ή αναμενόμενα αποτελέσματα¹¹⁴, γεγονός που οφείλεται στη διάσταση μεταξύ των στόχων των δύο, καθώς και του τρόπου αντιμετώπισης των υποθέσεων.

Αφενός, οι δημοσιογράφοι ενδιαφέρονται για το εκάστοτε γεγονός ως είδηση, ανεξάρτητα από το αν η παρουσίαση του θα προκαλέσει θετικές ή αρνητικές εντυπώσεις. Αυτό που έχει περισσότερο σημασία είναι να προσελκύει το ενδιαφέρον του κοινού. Αφετέρου, ένα γεγονός ή μία υπόθεση που για τα Μέσα αποτελεί μείζονος σημασίας είδηση, συχνά εμπεριέχει στοιχεία και πληροφορίες υψίστης σημασίας για την αστυνομία, και άρα στοιχεία που δεν θα πρέπει να αποκαλυφθούν, αν προηγουμένως δεν έχουν αξιοποιηθεί καταλλήλως¹¹⁵. Επιπλέον, οι δημοσιογράφοι υποχρεούνται να εργάζονται εντός προθεσμιών τις οποίες καλούνται να μην ξεπεράσουν, με αποτέλεσμα να αναζητούν πάντα τις πιο πρόσφατες εξελίξεις, ενώ ταυτόχρονα χρειάζονται στοιχεία που θα τους βοηθήσουν να προσωποποιήσουν τα γεγονότα, ώστε η παρουσίαση να προκαλέσει τις αντιδράσεις και την ταύτιση του κοινού¹¹⁶. Αντίθετα, η αστυνομία, όταν παρέχει πληροφορίες σχετικά με τα γεγονότα που καλείται να διαχειριστεί, αποσκοπεί : α) να κάνει γνωστά τα γεγονότα στο ευρύ κοινό, β) να ζητήσει βοήθεια (π.χ. μάρτυρες που τυχόν υπάρχουν), και γ) να καθησυχάσει τους πολίτες σχετικά με το εκάστοτε γεγονός δίνοντας συμβουλές πρόληψης του εγκλήματος, χωρίς να διακινδυνεύσει, όμως, τις έρευνές της¹¹⁷. Συνεπώς, δεν είναι λίγες οι φορές εκείνες που οι στόχοι, όπως και τα συμφέροντα των δύο έρχονται σε σύγκρουση, δεδομένων των κανόνων λειτουργίας και δεοντολογίας από τους οποίους διέπονται¹¹⁸.

Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι συχνά η εικόνα που προβάλλεται από τα ΜΜΕ για θέματα εγκληματικότητας και αστυνομικής δράσης είναι παραπλανητική και δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Δεν είναι λίγες οι φορές κατά τις οποίες οι περιγραφές των περιστατικών είναι επιφανειακές και αποσπασματικές, ενώ συχνά και συναισθηματικά φορτισμένες με συγκινησιακά και μελοδραματικά στοιχεία¹¹⁹. Οι δημοσιογράφοι ενδιαφέρονται αποκλειστικά να δημοσιοποιήσουν οποιαδήποτε είδηση ή πληροφορία μπορεί να προκαλέσει τον εντυπωσιασμό του κοινού. Αντιθέτως, η αστυνομία οφείλει να ενεργεί σταθερά και μεθοδικά σε ό,τι έχει σχέση με τις αστυνομικές έρευνες και επιχειρήσεις¹²⁰,

¹¹⁴ Ζιανίκας 1995, σελ. 41.

¹¹⁵ Όπ.π., σελ. 41.

¹¹⁶ Kingshott 2010.

¹¹⁷ Όπ.π.

¹¹⁸ Βλ. παράρτημα, σελ. 79.

¹¹⁹ Ζαραφωνίτου 2004, σελ. 244-245.

¹²⁰ Ζιανίκας 1990, σελ. 60.

Σύμφωνα με τον Reiner, επιφανή Βρετανό ερευνητή της αστυνομίας, η αστυνομία και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας είναι δεμένοι σ' έναν «περίπλοκο βρόγχο αλληλεξάρτησης» («complex loop of interdependence»)¹²¹. Από τη μία πλευρά, τα Μέσα εξαρτώνται από την αστυνομία για συνεχή κάλυψη ειδήσεων σχετικών με το έγκλημα, οι οποίες συχνά αποτελούν και το μεγαλύτερο μέρος των ρεπορτάζ. Από την άλλη, η αστυνομία εξαρτάται από την κάλυψη των Μέσων, ώστε να υποβοηθηθεί η δράση της σε ό,τι αφορά στην πρόληψη του εγκλήματος, στην εξιχνίαση, καθώς και στην προβολή και προώθηση μιας θετικής εικόνας σχετικά με το αστυνομικό έργο¹²².

Επιπλέον, δεν είναι λίγες οι φορές που τα ΜΜΕ έχουν κατηγορηθεί για την κατασκευή «κυμάτων εγκλήματος», με σκοπό να αποκτήσουν κύρος και αξιοπιστία, ή ακόμα για να εξασφαλίσουν πηγές πληροφόρησης. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί το «κύμα» εγκλημάτων κατά ηλικιωμένων στη Νέα Υόρκη κατά το έτος 1976. Όπως παρατήρησε ο Mark Fishman, στο συγκεκριμένο κύμα δόθηκε ιδιαίτερη κάλυψη τόσο από τις τρεις ημερήσιες εφημερίδες της πόλης, όσο και από πέντε τοπικούς τηλεοπτικούς σταθμούς. Για την κάλυψη υιοθετήθηκε ο τίτλος «Εγκλήματα κατά των ηλικιωμένων» («Crime against the elderly»), μια κατηγοριοποίηση στην οποία εντάχθηκαν και ιστορίες που ενδεχομένως να μην μοιράζονταν κοινά στοιχεία μεταξύ τους¹²³.

Κατά τη διάρκεια κρίσεων, δηλαδή καταστάσεων που είναι απειλητικές και αιφνιδιαστικές για τους αστυνομικούς ή/και απαιτούν λήψη αποφάσεων σε σύντομο χρονικό διάστημα, λόγω της φύσης τους και της προσοχής που προσελκύουν, τα διοικητικά στελέχη τα αστυνομίας καλούνται να αντιμετωπίσουν ένα καταιγισμό ερωτημάτων από τα Μέσα¹²⁴. Αν η αστυνομία αποτύχει να ανταποκριθεί άμεσα και δεν δώσει τις απαιτούμενες πληροφορίες, τότε τα Μέσα θα στραφούν σε άλλες, λιγότερο ενημερωμένες πηγές. Ως αποτέλεσμα ενδέχεται να διαδοθούν φήμες, οι οποίες μακροπρόθεσμα μπορούν να πλήξουν το κύρος και την εγκυρότητα των πληροφοριών που ανακοινώνονται από την αστυνομία¹²⁵. Έτσι, οι αστυνομικές υπηρεσίες προσπαθούν συνεχώς να ελέγχουν με επιτυχία το εξωτερικό τους περιβάλλον μέσω της καλλιέργειας σχέσεων με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας ή τη χρήση δικών τους ειδησεογραφικών μέσων¹²⁶. Κατά τον Mawby, σε αυτό ακριβώς το σημείο έγκειται και η

¹²¹ Reiner 2000, σύμφωνα με Cooke & Sturges 2009, σελ. 407.

¹²² Οπ.π., σελ. 407.

¹²³ Fishman 1978, σύμφωνα με Sacco 2005, σελ. 20.

¹²⁴ Hamachers 2017.

¹²⁵ Οπ.π.

¹²⁶ Chermak & Weiss 2005, σύμφωνα με Hamachers 2017.

ανησυχία για την ύπαρξη λογοκρισίας στο περιεχόμενο των πληροφοριών και ελέγχου της ροής τους, εκ μέρους της αστυνομίας.¹²⁷

Η αλλαγή του ρόλου των Μέσων από μέσα ενημέρωσης των πολιτών σε μέσα διαμόρφωσης κουλτούρας και κοινής γνώμης οδήγησε στην ανάπτυξη επαγγελματισμού από την αστυνομία στον τρόπο με τον οποίο τα αντιμετωπίζει. Έτσι, δημιουργήθηκαν σταδιακά ειδικές ομάδες επικοινωνίας, όπως το επίσημο Γραφείο Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων (Press and Public Relations Service) της Μητροπολιτικής Αστυνομίας του Ηνωμένου Βασιλείου, το οποίο λειτουργεί ήδη από το 1919¹²⁸. Κατά τον Freckelton, υπάρχει μια «συμβιωτική» σχέση μεταξύ ορισμένων αντιπροσώπων της αστυνομίας και των μέσων ενημέρωσης, μια σχέση που δεν ευνοεί υψηλής ποιότητας κριτική δημοσιογραφική έρευνα σε θέματα ποινικής δικαιοσύνης ή αστυνόμευσης¹²⁹. Επίσης, οι σχέσεις συνεργασίας μεταξύ των δημοσιογράφων και της αστυνομίας έχουν επιπτώσεις στον τρόπο με τον οποίο οι πληροφορίες σχετικά με το έγκλημα, την εφαρμογή του νόμου και την αστυνόμευση αναφέρονται στα Μέσα και στο ποιές από αυτές τις αφηγήσεις του εγκλήματος είναι πιθανότερο να θεωρηθούν αληθείς στα μάτια του κοινού¹³⁰.

Τα τελευταία χρόνια οι σχέσεις αστυνομίας – Μέσων όλο και περισσότερο βρίσκονται σε διαδικασία αλλαγής, με την ίδια την αστυνομία να λαμβάνει πιο ενεργό ρόλο στην διαμόρφωση και διαχείριση της δημόσιας εικόνας της, ως απόρροια της ανάγκης για διαφάνεια και ενεργού συμμετοχής των πολιτών. Σχετική έρευνα των Cooke και Sturges, η οποία έλαβε χώρα μεταξύ Σεπτεμβρίου και Οκτωβρίου 2007, και εξετάζει τις αλλαγές στον τρόπο που οι Αστυνομικές Αρχές της Αγγλίας και Ουαλίας επιλέγουν να διαχειριστούν τη δημόσια εικόνα τους¹³¹.

Πρόκειται για μία έρευνα περιπτώσεων (case study), για τη διεξαγωγή της οποίας επιλέχθηκε από τους συγγραφείς μια ποιοτική ερμηνευτική προσέγγιση, με τη χρήση συνδυασμού μεθόδων ανάλυσης (ανάλυση έντυπων και ηλεκτρονικών υλικών, παρατήρηση και ημιδομημένες ατομικές και ομαδικές συνεντεύξεις)¹³². Περιπτώσεις προς εξέταση επιλέχθηκαν η Χωροφυλακή (Constabulary) των Leicestershire και Derbyshire. Τα πορίσματα της έρευνας έδειξαν ότι και στις δύο περιπτώσεις τα αστυνομικά σώματα διέθεταν επαρκώς

¹²⁷ Mawby 2002, σύμφωνα με Kingshott 2010.

¹²⁸ Cooke & Sturges 2009, σελ. 408.

¹²⁹ McGovern & Lee 2010, σελ. 446.

¹³⁰ Όπ.π., σελ. 446.

¹³¹ Cooke & Sturges 2009, σελ. 407.

¹³² Όπ.π., σελ. 412.

στελεχωμένες ομάδες δημοσίων σχέσεων, με προσωπικό των 11 ή 12 ατόμων, μεταξύ των οποίων βρίσκονταν και εκπαιδευμένοι δημοσιογράφοι. Παράλληλα, μέρος του προϋπολογισμού αφιερωνόταν σε επικοινωνιακές δραστηριότητες. Ακόμη, μέλη των ομάδων επικοινωνίας είχαν προσωπική επικοινωνία με τους πολίτες, τόσο για μετάδοση μηνυμάτων, όσο και για την απόκτηση πληροφοριών. Η επικοινωνία των αστυνομικών με το κοινό επιτυγχανόταν, κυρίως, με επισκέψεις σε σχολεία και κέντρα νεότητας, διοργάνωση σεμιναρίων και διεξαγωγή ερευνών¹³³ της αστυνομίας μέσω ταχυδρομείου ή διαδικτύου κ.ά. με τη βοήθεια των ΜΜΕ. Επίσης, διοργάνωναν εκστρατείες και διάφορες δραστηριότητες, τις οποίες επικοινωνούσαν ευρέως με στόχο τη συμμετοχή του κοινού. Τέλος, εξέδιδαν ενημερωτικά δελτία που φορούσαν τις εξελίξεις υποθέσεων και επιτυχίες των δύο σωμάτων, σε ύφος φιλικό και προσιτό προς τους πολίτες. Παράλληλα, διέθεταν και αποκλειστικούς ιστότοπους μέσω των οποίων το κοινό είχε πρόσβαση σε αναφορές και ενημερωτικά δελτία, αλλά και δυνατότητα προβολής ανακοινώσεων από τους αξιωματικούς, καθώς και άμεσες εκκλήσεις προς το κοινό, οι οποίες αν και συχνά παραγκώνιζαν τον ρόλο των Μέσων, σημείωναν σημαντικές επιτυχίες στη διαλεύκανση υποθέσεων¹³⁴.

Ένα εξαιρετικά σημαντικό βήμα στη διερεύνηση των σχέσεων συνεργασίας μεταξύ αστυνομίας και ΜΜΕ αποτελεί η έρευνα Leveson, κι αυτό επειδή δεν πρόκειται για μια ιδιωτική πρωτοβουλία, αλλά μια δημόσια έρευνα με την κρατική πρωτοβουλία. Η εν λόγω έρευνα διεξήχθη το 2012 στη Μ. Βρετανία υπο την αιγίδα του υπουργού Δικαιοσύνης της κυβέρνησης Cameron. Ως αντικείμενο είχε τις σχέσεις αστυνομίας και Τύπου, και ειδικότερα την κουλτούρα, τις πρακτικές και τη δεοντολογία των ΜΜΕ.¹³⁵ Η σημασία της έγκειται στο γεγονός ότι έφερε στο φως κρυφές πτυχές και διαδικασίες μεταξύ αστυνομίας και ΜΜΕ, οι οποίες συνήθως λαμβάνουν χώρα στο παρασκήνιο, καθώς επίσης και μέρος της προσπάθειας της αστυνομίας να διαμορφώσει και να διαχειριστεί την «εικόνα» της («image work»)¹³⁶. Σύμφωνα με τον Mawby, αν και αποτελεί δημόσια έρευνα που εξετάζει τις σχέσεις της Βρετανικής Αστυνομίας με τον Τύπο, μπορεί να ιδωθεί και ως μια έρευνα σχετικά με τις αντιλήψεις γύρω από την αστυνομία γενικά, θίγοντας έμμεσα και θέματα όπως η ηγεσία της, η ακεραιότητα και η αποτελεσματικότητα της¹³⁷.

¹³³ Μετάφραση της αγγλικής λέξης surveys.

¹³⁴ Cooke & Sturges 2009, σελ. 413-415.

¹³⁵ Mawby 2014, σελ. 1.

¹³⁶ Οπ.π.

¹³⁷ Οπ.π., σελ. 26.

Στο άρθρο του «The presentation of police in everyday life: Police – press relations, impression management and the Leveson Inquiry» ο Mawby παρουσιάζει τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας, εστιάζοντας στη διαχείριση των εντυπώσεων από την αστυνομία και τον τρόπο με τον οποίο εργάζεται για τη δημόσια εικόνα της.

Η έρευνα Leveson πραγματοποιήθηκε με αφορμή το σκάνδαλο News International phone hacking και ακολούθησε την επιχείρηση «Καρυάτιδα» (operation «Caryatid») της Μητροπολιτικής Αστυνομικής Υπηρεσίας (Metropolitan Police Service Investigation), που ξεκίνησε το Δεκέμβριο του 2005. Στόχος της επιχείρησης ήταν να διαπιστωθεί αν ηχητικά μηνύματα του Βασιλικού Οίκου γίνονταν αντικείμενο υποκλοπής από τον Τύπο εξαιτίας φαινομένων διαφθοράς εντός της αστυνομίας. Η έρευνα, λοιπόν, ανακοινώθηκε από τον Πρωθυπουργό Cameron στις 13 Ιουλίου 2011. Βασικό ζήτημα προς διερεύνηση αποτέλεσαν οι επαφές και οι σχέσεις μεταξύ εθνικών εφημερίδων και πολιτικών και αστυνομίας, καθώς και η «συμπεριφορά» του καθενός¹³⁸.

Τα πορίσματα της έρευνας (Leveson Report) κατέδειξαν ότι η αστυνομία στις ανακοινώσεις της στα Μέσα προωθούσε εξιδανικευμένες εικόνες σχετικά με τη δράση της. Οι εικόνες αυτές ήταν διαμορφωμένες με τέτοιο τρόπο ώστε να ταιριάζουν και να εκπληρώνουν τις προσδοκίες της κοινωνίας. Ακόμη, σημειώθηκε συλλογική προσπάθεια των αστυνομικών για την προώθηση της εικόνας ότι η τάξη διατηρείται επιτυχώς. Ορισμένοι από τους αξιωματικούς της Μητροπολιτικής Αστυνομικής Υπηρεσίας εκτέθηκαν ότι υστερούν σε κριτική ικανότητα κατά λήψη αποφάσεων, χωρίς όμως να αμφισβητηθεί η ακεραιότητά τους. Παρά τις αδυναμίες της ηγεσίας, αναγνωρίστηκε ότι η αστυνομία κάνει βήματα προς την ανάπτυξη μιας σταθερής εθνικής προσέγγισης στη σχέση της με τα Μέσα¹³⁹.

Συμπερασματικά, από τη περιορισμένη επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, διαφαίνεται ότι η αστυνομία και τα Μέσα χαρακτηρίζονται από συνεχή αλληλεπίδραση. Μεταξύ τους αναπτύσσονται σχέσεις οι οποίες έχουν ως αφετηρία το κοινό αντικείμενο του ενδιαφέροντος των δύο, δηλαδή το εγκληματικό φαινόμενο. Ωστόσο, οι σχέσεις αυτές δεν είναι πάντοτε αρμονικές, με τα συμφέροντα των δύο συχνά να έρχονται σε σύγκρουση. Από τη μία, τα Μέσα κυνηγώντας την είδηση ενδέχεται να δυσχεραίνουν τη δράση της αστυνομίας. Από την άλλη, η αστυνομία συχνά δεν αποκαλύπτει τόσες πληροφορίες στα Μέσα, ώστε να θεωρηθεί ικανοποιητική η κάλυψη ενός γεγονότος από αυτά. Αξίζει, να σημειωθεί ότι όλο και

¹³⁸ Leveson 2012 σελ. 1-5.

¹³⁹ Mawby 2014, σελ. 26.

περισσότερο η αστυνομία επιχειρεί σημαντικά βήματα στη διαχείριση της εικόνας που προβάλλει στους πολίτες, σε μια προσπάθεια να γίνει πιο προσιτή και φιλική στους πολίτες.

2.3 Οι εικόνες που προβάλλουν τα Μέσα για την αστυνομία

Σε αυτό το κεφάλαιο θα επιχειρηθεί η παρουσίαση επιλεγμένων ερευνών και μελετών, τόσο από τη διεθνή όσο και από την ελληνική βιβλιογραφία, οι οποίες πραγματεύονται τις εικόνες των Μέσων για την Αστυνομία. Η ανάλυση περιστρέφεται, κυρίως, γύρω από τον τρόπο με τον οποίο κάθε φορά τα Μέσα παρουσιάζουν την Αστυνομία ως κρατικό θεσμό και φορέα του επίσημου κοινωνικού ελέγχου, καθώς επίσης και τη δράση της. Οφείλουμε να υπογραμμίσουμε το γεγονός ότι, αν και υπάρχει πληθώρα μελετών για τα ΜΜΕ τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, οι έρευνες για την Αστυνομία παραμένουν αρκετά περιορισμένες¹⁴⁰.

2.3.1 Έρευνες και μελέτες από τη διεθνή βιβλιογραφία

Σε όλες τις δημοκρατικές κοινωνίες τα μέσα μαζικής επικοινωνίας διαδραματίζουν ένα σημαντικότατο ρόλο, που δεν είναι άλλος από την πληροφόρηση των πολιτών, η οποία, σε πολλές περιπτώσεις, εξαρτάται αποκλειστικά από αυτά. Συνεπώς, είτε αναγνωρίζουμε τις επιδράσεις των Μέσων είτε όχι, η διαμόρφωση της αντίληψης μας για την πραγματικότητα και τον κόσμο, σε μεγάλο βαθμό, επηρεάζεται από την πληροφόρηση που μας παρέχεται μέσω αυτών.

Όπως υποστηρίζει και ο Reiner, για το μεγαλύτερο μέρος των πολιτών η γνώση και οι αντιλήψεις για την αστυνομία προέρχονται αποκλειστικά από μια πηγή, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας¹⁴¹. Αυτό συμβαίνει, όπως διευκρινίζει, διότι η δράση τη αστυνομίας «αφορά κυρίως μια σχετικά μικρή ομάδα ανθρώπων μέσα στην κοινωνία, οι οποίοι αποτελούν τους καταγγέλλοντες, τα θύματα ή τους δράστες». Παρατηρεί, ακόμη, ότι αν και η επαφή με την αστυνομία είναι πιο συχνή εντός της ομάδας, εντούτοις περιορίζεται στους νεαρούς άνδρες. Αυτό σημαίνει ότι η επαφή με την αστυνομία περιορίζεται στις παραβάσεις του κώδικα οδικής κυκλοφορίας για όσους δεν αποτελούν μέλη αυτής της μικρής ομάδας¹⁴².

¹⁴⁰ Στεργιούλης 2001, σελ. 202.

¹⁴¹ Reiner κ.ά. 2000, σύμφωνα με Colbran, σελ. 7.

¹⁴² Όπ.π.

Εφόσον το ζήτημα που μας απασχολεί στο παρόν πόνημα είναι οι εικόνες που προκύπτουν από τα ΜΜΕ για την αστυνομία, θα παρουσιασθούν σε αυτήν την ενότητα τρεις σχετικές έρευνες από τη διεθνή βιβλιογραφία.

Η πρώτη έρευνα είναι της Regina Lawrence. Στο βιβλίο της *The politics of force. Media and the construction of police brutality*, εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο ορισμένα γεγονότα κατασκευάζονται σε σημαντικές ειδήσεις, οι οποίες στη συνέχεια διαμορφώνουν τον δημόσιο διάλογο γύρω από την αστυνόμευση¹⁴³. Για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας η συγγραφέας επέλεξε την ανάλυση περιεχομένου σχετικά με την κάλυψη θεμάτων που αφορούσαν τη χρήση βίας από την αστυνομία στις εφημερίδες New York Times και Los Angeles Times, για τη χρονική περίοδο από το 1985 έως το 1994¹⁴⁴. Η περίοδος επιλέχθηκε διότι το 1985 καταργήθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο των Η.Π.Α. νομοθεσία, η οποία επέτρεπε στην αστυνομία να πυροβολεί υπόπτους που προσπαθούσαν να διαφύγουν¹⁴⁵.

Από την ανάλυση περιεχομένου στις ειδήσεις για τη χρήση βίας από την αστυνομία προέκυψε ότι περίπου 80 % των άρθρων βασίζονται σε επίσημες πηγές της αστυνομίας, ενώ το 20% μη επίσημες πηγές. Από τις μη επίσημες πηγές, αυτές που ασκούν κριτική στην αστυνομία όπως ακτιβιστές και ηγέτες κοινοτήτων (community leaders) σπάνια αναφέρονται στα άρθρα. Οι απλοί πολίτες εμφανίζονταν συχνότερα ως μάρτυρες σε περιστατικά χρήσης βίας από την αστυνομία, σε σχέση με άτομα που προέρχονταν από επίσημους κρατικούς φορείς. Ακόμη, οι μαρτυρίες πολιτών για αστυνομική βία τοποθετούνταν συχνότερα σε εμφανή θέση στα φύλλα των εφημερίδων. Συγκεκριμένα, για την New York Times οι ισχυρισμοί πολιτών σε κεντρικές παραγράφους αποτελούν το 17% και για τη Los Angeles Times το 21%. Αντίστοιχα, οι ισχυρισμοί από επίσημους φορείς που εμφανίζονταν σε κεντρικές παραγράφους αποτελούσαν μόνο το 2% για την New York Times και το 5% για τη Los Angeles Times¹⁴⁶. Η κάλυψη των γεγονότων, όπως σημειώνει η Lawrence, ήταν σε μεγάλο βαθμό επεισοδιακή και εστίαζε την προσοχή στην αντικειμενική υπόσταση των γεγονότων¹⁴⁷.

Η συγγραφέας καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η χρήση βίας από την αστυνομία παρουσιάζεται εν συντομία και αποσπασματικά. Βασική πηγή πληροφοριών για τα περιστατικά χρήσης βίας αποτελούν στην πλειονοψηφία των άρθρων επίσημες πηγές της

¹⁴³ Lawrence 2000, σελ. xi

¹⁴⁴ Όπ.π., σελ. 10.

¹⁴⁵ Όπ.π., σελ.13.

¹⁴⁶ Όπ.π., σελ. 43.

¹⁴⁷ Όπ.π., σελ. 60.

αστυνομίας. Αντιθέτως οι ισχυρισμοί για αστυνομική βία που προέρχονται από τους πολίτες ή άλλες ανεπίσημες πηγές διασκορπίζονται μεταξύ των ειδήσεων. Σύμφωνα με τη συγγραφέα, αυτό έχει ως αποτέλεσμα η χρήση βίας να φυσικοποιείται, ως η «κατάλληλη απάντηση σε ένα βίαιο κόσμο». Συμπεραίνει ακόμη, ότι η πολιτική επιρροή σε αυτού του είδους τις ειδήσεις επικεντρώνεται στο να κρατά εκτός της ειδησεογραφικής ατζέντας τα προβλήματα της αστυνομίας και τις ερωτήσεις των πολιτών που εγείρονται σχετικά με την αστυνόμευση. Πάραυτα, τα σκάνδαλα που αφορούν την αστυνομική βία, όπως παρουσιάζονται από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, αποτελούν για τις μικρές κοινότητες αυτό που η ίδια ονομάζει «οικείο αστικό τελετουργικό» («a familiar urban ritual»). Ορισμένες περιπτώσεις φερόμενης βανανυσότητας γίνονται σημαντικές ειδήσεις μέσω των οποίων οι επικριτές της αστυνομίας κερδίζουν προσωρινή προβολή στην αρένα των MME¹⁴⁸.

Η δεύτερη έρευνα είναι των Angela και Vanessa Chan η οποία εξετάζει πώς επηρεάζονται οι στάσεις του κοινού από την μετάδοση πληροφοριών που αφορούν το έγκλημα και την αστυνομία. Για τη διερεύνηση του τρόπου παρουσίασης έγινε χρήση ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου, ενώ για τη διερεύνηση των στάσεων του κοινού χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του ερωτηματολογίου¹⁴⁹. Από τα ευρήματα του ερωτηματολογίου εξήχθη το συμπέρασμα ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της παρουσίασης και των στάσεων του κοινού¹⁵⁰. Για τη διερεύνηση του τρόπου κάλυψης της αστυνομίας και της δράσης της από τα Μέσα, επιλέχθηκαν τρεις μεγάλες καθημερινές εφημερίδες του Hong Kong (Apple Daily, Oriental Daily, Sing Tao Daily) κατά τις χρονικές περιόδους 1-31/10/2011 και 1-31/1/2012, και οι ειδήσεις αφορούσαν βίαια και σεξουαλικά εγκλήματα¹⁵¹.

Η έρευνα κατέδειξε ότι και οι τρεις εφημερίδες στη μεγαλύτερη έκταση των άρθρων τους ασκούσαν κριτική στην αποτελεσματικότητα της αστυνομίας και τις σχετικές κυβερνητικές αποφάσεις. Οι Apple Daily και Oriental Daily έκαναν χρήση του συναίσθηματος (sensational type) στην πλειοψηφία των άρθρων τους. Αναλυτικότερα, στο 75,9 % των άρθρων της Apple Daily και 70% των άρθρων της Oriental Daily γινόταν χρήση του συναισθήματος. Ως αποτέλεσμα, η εικόνα της αστυνομίας παρουσιαζόταν περισσότερο αρνητική σε αυτές τις δύο εφημερίδες. Όσον αφορά τη Sing Tao Daily, αν και αυτή στο μεγαλύτερο ποσοστό του περιεχομένου της ασκούσε κριτική, παρουσίαζε τα γεγονότα περισσότερο από την οπτική της

¹⁴⁸ Όπ.π., σελ.60.

¹⁴⁹ Chan & Chan 2012, σελ. 219.

¹⁵⁰ Όπ.π., σελ. 233.

¹⁵¹ Όπ.π., σελ 220.

αστυνομίας, με αποτέλεσμα η εικόνα που προκύπτει γι' αυτήν να είναι περισσότερο θετική στη συγκεκριμένη εφημερίδα¹⁵². Ως αρνητικό της συγκεκριμένης έρευνας αναγνωρίζεται το γεγονός ότι περιορίζεται στη διερεύνηση του καθημερινού Τύπου, με συνέπεια να μην μπορούν να ληφθούν υπόψη οι επιδράσεις και άλλων Μέσων, όπως η τηλεόραση και το διαδίκτυο, στις στάσεις του κοινού¹⁵³.

Η τρίτη έρευνα που επιλέξαμε αφορά τις αναπαραστάσεις των αστυνομικών στα ΜΜΕ, και ειδικά της εξειδικευμένης Αντιτρομοκρατικής Ομάδας της Αστυνομίας της Σουηδίας (Swedish National Police Counter- Terrorist Unit). Η έρευνα έδειξε ότι προβάλλονται εικόνες για την αστυνομία, οι οποίες όχι μόνο έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν την κοινή γνώμη σε ατομικό επίπεδο, αλλά μπορούν να επιδράσουν και σε ένα ευρύτερο συλλογικό επίπεδο. Από την έρευνα προκύπτει ότι οι αναπαραστάσεις για την αστυνόμευση στα ΜΜΕ, είτε είναι θετικές είτε αρνητικές, φαίνεται να ενδυναμώνουν την επαγγελματική ταυτότητα των αστυνομικών με διαφορετικούς τρόπους, όπως π.χ. προωθώντας την ανάγκη για μετασχηματισμούς και χάραξη νέων πολιτικών, καθώς επίσης και επηρεάζοντας τη λειτουργία της, εφόσον πολλές από τις αναπαραστάσεις αυτές εκλαμβάνονται ως προσδοκίες για το ρόλο του αστυνομικού¹⁵⁴. Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε ανάλυση περιεχομένου σε αναφορές στο Τύπο, καθώς και συνεντεύξεις αστυνομικών της Αντιτρομοκρατικής, ώστε να εξετασθεί ο τρόπος με τον οποίο οι αναπαραστάσεις στον Τύπο για την συγκεκριμένη ομάδα, γίνονται αντιληπτές από τα ίδια τα μέλη της¹⁵⁵.

Οι αναπαραστάσεις που κυριαρχούσαν στον Τύπο για την ομάδα ήταν οι θεαματικές συλλήψεις υπό δύσκολες συνθήκες και το υψηλό κύρος της ομάδας, με συχνές αναφορές στην ειδική εκπαίδευση, τον ειδικό εξοπλισμό και τις διαδικασίες ένταξης σε αυτήν¹⁵⁶. Όπως αποδείχθηκε, στη συνέχεια, και από τις συνεντεύξεις, οι θετικές αναπαραστάσεις στα Μέσα ωθούσαν τους αστυνομικούς προς κατευθύνσεις αυτοβελτίωσης, ενώ οι δυσμενείς αναπαραστάσεις οδηγούσαν τους ερωτηθέντες να διαχωρίσουν τη θέση τους και να τις αντικρούσουν με άλλες θετικότερες εικόνες για την επαγγελματική τους ταυτότητα. Ως αδυναμία της συγκεκριμένης έρευνας αναγνωρίζεται το γεγονός ότι περιορίζεται στην εξέταση

¹⁵² Όπ.π., σελ. 228-229.

¹⁵³ Όπ.π., σελ. 234.

¹⁵⁴ Rantatalo 2014, σελ. 110.

¹⁵⁵ Όπ.π., σελ. 98.

¹⁵⁶ Όπ.π., σελ. 104-106.

μιας συγκεκριμένης μόνο ομάδας της αστυνομίας, της Αντιτρομοκρατικής, οι δράσεις της οποίας διαφοροποιούνται σε σχέση με τις υπόλοιπες αστυνομικές υπηρεσίες¹⁵⁷.

Ανακεφαλαιώνοντας, αν και στη βιβλιογραφία υπάρχει μεγάλος αριθμός ερευνών που εξετάζουν τις εικόνες εγκλήματος στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, το ερευνητικό έργο περί την αστυνόμευση και την αστυνομία γενικότερα είναι περιορισμένο¹⁵⁸. Από τη βιβλιογραφική επισκόπηση γίνεται φανερό ότι οι εικόνες που προβάλλονται για την αστυνομία στα Μέσα ποικίλουν και συχνά είναι αντιφατικές και αντικρουόμενες¹⁵⁹, ανάλογα με το Μέσο, την πολιτική του τοποθέτηση, τον τρόπο παρουσίασης, το κοινό στο οποίο απευθύνεται κ.ο.κ. Οι εικόνες που προβάλλονται προέρχονται τόσο από τις απόψεις των πολιτών όσο και από τους επίσημους κρατικούς φορείς και πηγές της αστυνομίας. Περιστατικά αστυνομικής βίας μετατρέπονται συχνά σε σημαντικές ειδήσεις, η προβολή των οποίων συχνά αποτελεί αφορμή για την άσκηση κριτικής. Επίσης, η προβολή αρνητικών εικόνων λειτουργεί συχνά και ως μέσο πίεσης για επαναξιολόγηση του τρόπου δράσης της αστυνομίας, χάραξη νέων πολιτικών από την ηγεσία, ακόμη και κατάργησης νομοθεσιών. Στις θετικές εικόνες περιλαμβάνονται η ακεραιότητα των αστυνομικών, η αποτελεσματικότητα της δράσης τους και οι επιτυχίες εκβάσεις των επιχειρήσεων τους σε αντίξοες συνθήκες. Τέλος, ειδικές ομάδες της αστυνομίας, όπως για παράδειγμα η Αντιτρομοκρατική, τυγχάνουν θετικότερης προβολής στα ΜΜΕ, εξαιτίας των ιδιαιτεροτήτων της δράσης τους.

2.3.2 Έρευνες και μελέτες στην Ελλάδα

Η εικόνα που δημιουργείται σήμερα για την Αστυνομία διαμορφώνεται μάλλον έμμεσα, διότι, εξαρτάται από την εντύπωση που αποκτά ο πολίτης ως τηλεθεατής, ακροατής ή αναγνώστης για το έγκλημα και την εγκληματικότητα από την παρουσίασή στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Οι εικόνες αυτές είναι γνωστό ότι κατασκευάζονται και ανακατασκευάζονται από τα ίδια τα ΜΜΕ¹⁶⁰.

Τα δελτία ειδήσεων, σύμφωνα με την άποψη αρκετών επιστημόνων, υπερφορτώνονται με εγκλήματα, με αποτέλεσμα να αλλοιώνουν την εικόνα που διαμορφώνει το κοινό για την αποτελεσματικότητα της αστυνομίας, ενώ παράλληλα υπερτονίζεται το «ενδιαφέρον» των

¹⁵⁷ Όπ.π., σελ. 110.

¹⁵⁸ Chermak, Scheer & Wilson, σελ. 153.

¹⁵⁹ Rantatalo 2014, σελ. 100.

¹⁶⁰ Πανούσης 1999, σελ. 4.

δημοσιογράφων σχετικά με την διατήρηση ή την αποκατάσταση της δημόσιας τάξης¹⁶¹. «Ο αστυνομικός θεσμός δέχεται εύκολα κριτική τόσο για τη δράση όσο και για τη μη – δράση, τόσο για τη σκληρότητα όσο και για τη χαλαρότητα. Ο αστυνομικός είναι συχνά το θύμα της αμφιθυμίας της κοινής γνώμης ανάμεσα στην «κρατοφοβία» και την «κρατολατρεία». Σύνθηδες φαινόμενο αποτελεί και η παρουσίαση της αστυνομίας ως μοναδικού φορέα επίσημου κοινωνικού ελέγχου, παραβλέποντας οποιαδήποτε άλλου είδους πολιτική ή κοινωνική ευθύνη

¹⁶².

Όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως στην υποενότητα 2.3, αν και στην ελληνική βιβλιογραφία υπάρχει πληθώρα μελετών και ερευνών για τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, οι έρευνες που εξετάζουν ζητήματα σχετικά με την αστυνομία είναι περιορισμένες. Ύστερα από επισκόπηση της βιβλιογραφίας, διαπιστώθηκε ότι στην Ελλάδα υπάρχουν ελάχιστες έρευνες που εξετάζουν τις σχέσεις μεταξύ ΜΜΕ και αστυνομίας. Συγκεκριμένα, οι έρευνες είναι μόνο δύο και θα παρουσιασθούν αναλυτικότερα στη συνέχεια της ενότητας.

Η πρώτη έρευνα που διεξήχθη στην Ελλάδα με αντικείμενο την αστυνομία και τις στάσεις των αστυνομικών ήταν το 1994. Αυτή αφορά τις κοινωνικές αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο. Η εμπειρική διερεύνηση πραγματοποιήθηκε σε δύο στάδια: στο πρώτο στάδιο πραγματοποιήθηκαν ημι-κατευθυνόμενες συνεντεύξεις σε δείγμα 12 ατόμων¹⁶³. Στο δεύτερο στάδιο διανεμήθηκαν ερωτηματολόγια σε δείγμα 465 αστυνομικών¹⁶⁴. Τα αποτελέσματα της έρευνας σχετικά με την εικόνα που έχουν οι ερωτηθέντες αστυνομικοί για την αποτελεσματικότητα της αστυνομίας έδειξαν ότι οι αστυνομικοί θεωρούν ότι είναι αρκετά έως απολύτως αποτελεσματική στους «κλασσικούς» τομείς της εγκληματικότητας, όπως οι ανθρωποκτονίες, οι κλοπές κ.ά. Συγκεκριμένα, απάντησαν ότι είναι απόλυτα αποτελεσματική στις ανθρωποκτονίες σε ποσοστό 88,1 % και τις σωματικές βλάβες σε ποσοστό 85,5%. Αντίθετα, θεωρούν ότι η δράση της αστυνομίας είναι λιγότερο αποτελεσματική στις σύγχρονες μορφές εγκληματικότητας, όπως το οργανωμένο έγκλημα, εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος κ.ά. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η αποτελεσματικότητα συσχετίζεται με ζητήματα όπως η εκπαίδευση και η εξειδίκευση των αστυνομικών, καθώς επίσης και με τις υλικοτεχνικές υποδομές του σώματος¹⁶⁵. Τέλος, σε ποσοστό 94,6 % θεωρούν ότι είναι αναγκαία η συνεργασία τους με τους πολίτες, ενώ το 78,4

¹⁶¹ Πανούσης, ό.π., σελ. 4

¹⁶² Ό.π.

¹⁶³ Τσαλίκoglου, κ.ά. 1994, σελ. 40-42.

¹⁶⁴ Ό.π., σελ. 45.

¹⁶⁵ Ό.π., σελ 111-114.

% του δείγματος αξιολογεί ως ουσιαστική την ενημέρωση των πολιτών για την αστυνομία από τα ΜΜΕ¹⁶⁶.

Μια ποιοτική έρευνα, στο πλαίσιο διπλωματικής εργασίας, που διεξήχθη σχεδόν είκοσι χρόνια αργότερα σε δείγμα 15 αστυνομικών από 16/06/2012 έως 06/07/2012¹⁶⁷, εξέτασε τις σχέσεις κοινού και αστυνομίας όσον αφορά τη δημιουργία αισθήματος ανασφάλειας στους πολίτες. Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα που αναδείχθηκε από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων στη σχετική ενότητα ερωτήσεων ήταν η αρνητική στάση των πολιτών απέναντι στην αστυνομία, όπως τη βιώνουν οι ίδιοι οι αστυνομικοί. Όπως υποστήριξαν οι ερωτηθέντες, η αρνητική αυτή στάση οφείλεται στο «κακό παρελθόν» της Ελληνικής Αστυνομίας, αναφερόμενοι στην περίοδο της δικτατορίας. Η χρήση χαρακτηρισμών όπως «χαφίες», «μπασκίνας», «μπάτσος», αποτελούν ενδεικτικά παραδείγματα των κοινωνικών παραστάσεων του κοινού για την αστυνομία¹⁶⁸.

Στην εν λόγω μελέτη, ο ρόλος των μέσων μαζικής επικοινωνίας αξιολογήθηκε από τη συγγραφέα ως ένας από τους βασικούς άξονες διαμόρφωσης της κοινής γνώμης. Σύμφωνα με την έρευνα, οι αστυνομικοί υποστήριξαν ότι επειδή η εγκληματικότητα αποτελεί συχνά αντικείμενο πολιτικής εκμετάλλευσης, τα Μέσα συχνά μεταθέτουν τις ευθύνες της πολιτικής ηγεσίας στην αστυνομία, με αποτέλεσμα η τελευταία να αναδεικνύεται ως ο μόνος φορέας αντεγκληματικής πολιτικής. Σημείωσαν ότι τα Μέσα προβάλλουν υπερβολικά ειδεχθή εγκλήματα. Ακόμη, σύμφωνα με τους αστυνομικούς τα Μέσα αποφεύγουν την προβολή υποθέσεων που εξιχνιάζονται επιτυχώς, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία αισθημάτων ανασφάλειας στους πολίτες, καθώς και αμφισβήτησης της αποτελεσματικότητας της αστυνομικής δράσης¹⁶⁹.

Σύμφωνα με την παραπάνω εργασία, η εικόνα της Ελληνικής Αστυνομίας, όπως παρουσιάζεται σήμερα από τα ΜΜΕ είναι μάλλον αρνητική¹⁷⁰. Ωστόσο το ζήτημα επιδέχεται περαιτέρω επιστημονικής διερεύνησης για την εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων.

¹⁶⁶ Όπ.π., σελ. 120.

¹⁶⁷ Δήμου 2012, σελ. 89.

¹⁶⁸ Όπ.π., σελ. 89.

¹⁶⁹ Όπ.π., σελ. 90.

¹⁷⁰ Στεργιούλης 2001, σελ. 210.

2.4 Η αστυνομία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης

Καθώς οι κοινωνικές συνθήκες μεταβάλλονται και μετασχηματίζονται, είναι φανερό ότι η επικοινωνία και η ενημέρωση δεν μπορούν να παραμείνουν ίδιες και στάσιμες. Ιδιαίτερος στην εποχή μας, όπου η τεχνολογία, συνεχώς, εξελίσσεται και ενσωματώνεται όλο και περισσότερο στην καθημερινή ζωή, αποκτά κυρίαρχο ρόλο στις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των ατόμων, με βασικότερη την επικοινωνία. Από τις πιο πρόσφατες εξελίξεις στην επικοινωνία αποτελεί η εμφάνιση και καθιέρωση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (social media), τα οποία απ' ό,τι φαίνεται όχι μόνο επηρεάζουν, πλέον, τον τρόπο που επικοινωνούμε με τους άλλους, αλλά όλο και περισσότερο αποτελούν για πολλούς βασική πηγή ειδήσεων, αντικαθιστώντας τα ως τώρα «παραδοσιακά» μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Η άποψη αυτή ενισχύεται και από συγκριτική μελέτη που πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Reuters σε δείγμα 50.000 ατόμων από 26 διαφορετικές χώρες. Η έρευνα κατέδειξε ότι κύρια πηγή πληροφόρησης ήταν το διαδίκτυο για το 83% των ανδρών και το 82% των γυναικών. Αποκλειστική δε χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έκανε το 48% των ανδρών και 55% των γυναικών, με μεγαλύτερη απήχηση στις ηλικίες 18-24 (68%) και 25-34 (59%)¹⁷¹.

Σε αυτή τη βάση, τα τελευταία χρόνια η αστυνομία δίνει μεγαλύτερο βάρος στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Twitter, Snapchat, Instagram, YouTube κ.ά.) από τα, «παραδοσιακά» μέσα μαζικής επικοινωνίας, σε μια προσπάθεια να βρεθούν αμεσότεροι δίαυλοι επικοινωνίας με τους πολίτες¹⁷². Η αστυνομία ενσωματώνει νέους τρόπους συνεργασίας με το κοινό, προωθώντας το έργο της και επεκτείνοντας τον κοινωνικό έλεγχο¹⁷³¹⁷⁴.

Η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης γίνεται, πλέον, παράλληλα με τις «παραδοσιακές» επικοινωνιακές δραστηριότητες της αστυνομίας ως μέσων διάδοσης πληροφοριών, γνωστοποίησης επιτυχιών της αστυνομίας καθώς και συμμετοχής των πολιτών στις αστυνομικές δραστηριότητες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι αστυνομικές

¹⁷¹ Τα ποσοστά αφορούν την ερώτηση σχετικά με το ποιά μέσα χρησιμοποίησαν οι ερωτώμενοι ως πηγή πληροφόρησης την τελευταία εβδομάδα, Newman, Fletcher, Levy & Nielsen 2016, σελ.86-87.

¹⁷² McGovern & Phillips 2017, σελ. 15.

¹⁷³ Όπ.π., σελ. 15.

¹⁷⁴ Schneider 2016, σελ. xiii.

αρχές της Αυστραλίας που αξιοποιούν το Facebook ως ένα εικονικό σχεδιάγραμμα της «Περιπολίας της Γειτονιάς»¹⁷⁵.

Στο πλαίσιο της επικοινωνιακής της πολιτικής έχει ενσωματώσει και η ΕΛ.ΑΣ από το 2010 τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, με παρουσία στις διαδικτυακές πλατφόρμες Facebook, Twitter και YouTube¹⁷⁶. Όπως αναφέρεται και στην επίσημη ιστοσελίδα της Ελληνικής Αστυνομίας, τους επίσημους λογαριασμούς της ΕΛ.ΑΣ στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης διαχειρίζεται το Γραφείο Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη. Κατά κύριο λόγο, οι αναρτήσεις αφορούν αστυνομικού ενδιαφέροντος ζητήματα της επικαιρότητας, ανακοινώσεις και μηνύματα κοινωνικού χαρακτήρα, καθώς επίσης και πληροφορίες για τη διευκόλυνση των πολιτών όπως κυκλοφοριακές ρυθμίσεις, έκδοση εγγράφων κ.ά.. Επίσης, γίνεται αναδημοσίευση άρθρων, εκθέσεων και συνεντεύξεων ή άλλου σχετικού υλικού (π.χ. στατιστικά στοιχεία, δελτία Τύπου, συμβουλές προς τους πολίτες) σχετικά με τις δράσεις της αστυνομίας. Παράλληλα δίνεται η δυνατότητα αμφίδρομης επικοινωνίας με τους πολίτες, οι οποίοι μπορούν να σχολιάσουν σχετικές αναρτήσεις από τις Αρχές¹⁷⁷.

Παρά το γεγονός ότι πολλές αστυνομικές αρχές παγκοσμίως χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αξιολογώντας τις θετικές επιδράσεις τους στις σχέσεις τους με τους πολίτες, εντούτοις φαίνεται ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προβάλλουν συχνότερα εικόνες αστυνομικής βαναυσότητας ή περιστατικών κατάχρησης της αστυνομικής ιδιότητας και της εξουσίας που αυτή συνεπάγεται, διότι η διαχείριση των ειδήσεων και πληροφοριών γίνεται από τους ίδιους τους χρήστες του διαδικτύου.¹⁷⁸

Χαρακτηριστικό παράδειγμα διάδοσης εικόνων αστυνομικής βίας από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αποτελεί η δημοσίευση στις Η.Π.Α. μιας σειράς τέτοιων περιστατικών το καλοκαίρι του 2014. Οι αναρτήσεις αφορούσαν περιστατικά ακραίας αστυνομικής βίας που συνδέθηκαν με ρατσιστικά κίνητρα¹⁷⁹, και συγκεκριμένα σειρά θανάτων Αφροαμερικανών πολιτών που προκλήθηκαν από αστυνομικούς. Πρώτο θύμα ήταν ο Eric Garner. Βίντεο του περιστατικού διέρρευσε στα κοινωνικά δίκτυα και έδειχνε αστυνομικούς του Αστυνομικού Τμήμα της Νέας Υόρκης να κρατούν το θύμα ακινητοποιημένο από το λαιμό, καθώς εκείνος ακούγεται αρκετές

¹⁷⁵ Όπ.π, σελ. xiii.

¹⁷⁶ Οι πληροφορίες προέρχονται από την επίσημη ιστοσελίδα της Ελληνικής Αστυνομίας www.hellenicpolice.gr.

¹⁷⁷ Όπ.π., www.hellenicpolice.gr.

¹⁷⁸ Wall & Linnemann 2014, σελ. 12.

¹⁷⁹ Wolfe & Nix 2016, σελ. 2.

φορές να διαμαρτύρεται ότι δεν μπορεί να αναπνεύσει¹⁸⁰. Το εν λόγω βίντεο προκάλεσε αντιδράσεις από τους πολίτες και τους χρήστες του διαδικτύου.

Ακόμη εντονότερες κοινωνικές αντιδράσεις είχε ο θάνατος του Michael Brown τον Αύγουστο του 2014 στο Ferguson, άοπλου εφήβου, ο οποίος πυροβολήθηκε θανάσιμα από αστυνομικό¹⁸¹. Αν και δεν υπήρξε δημοσίευση σχετικού βίντεο που να δείχνει τους πυροβολισμούς, το περιστατικό έλαβε τεράστια δημοσιότητα. Αποτέλεσε θέμα συζήτησης και έντονων αντιδράσεων τόσο από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, όσο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αλλά και θέμα εθνικής συζήτησης σχετικά με την αστυνομία των Η.Π.Α. και τη διακριτική αντιμετώπιση των εθνικών μειονοτήτων¹⁸². Ακόμη, υπήρξε η αφορμή για τη δημιουργία του κοινωνικού κινήματος Black Lives Matter. Η αρνητική δημοσιότητα που δόθηκε οδήγησε τους αστυνομικούς να υπαναχωρήσουν από τα καθήκοντα τους, ώστε να μην κατηγορηθούν για κατάχρηση της εξουσίας τους ή για διακριτική μεταχείριση. Αυτό το γεγονός είχε ως αποτέλεσμα το φαινόμενο να χαρακτηριστεί ως «επίδραση Φέργκιουσον» («Ferguson Effect»)¹⁸³.

Επιπλέον, κάποιοι ερευνητές θεωρούν ότι σε τέτοιου είδους περιστατικά, τα οποία λαμβάνουν ιδιαίτερα αρνητική δημοσιότητα, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να λειτουργήσουν ως «επιδημία», εξαπλώνοντας όχι μόνο πληροφορίες και αντιλήψεις, αλλά και συναισθήματα όπως θυμό και φόβο¹⁸⁴. Σχετική έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Πανεπιστήμιο της Γιούτα των Η.Π.Α. (2018), εξετάζει τον ρόλο και τις επιδράσεις των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη διάδοση περιστατικών βίας από τους φορείς επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Ακόμη, εξετάζει αν η διάδοση περιστατικών αστυνομικής βίας από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχει ως συνέπεια ανταπόδοση της βίας από τους πολίτες. Σε σχετική ενότητα που εξέτασε τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως «επιδημία», εκτιμήθηκε από τους ερευνητές ότι υπάρχει σχέση μεταξύ των αναρτήσεων για το κίνημα Black Lives Matter και της αύξησης του αριθμού τόσο των αστυνομικών όσο και μελών μειονοτήτων που σκοτώθηκαν από πυροβολισμούς. Συμπεραίνουν ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν γρήγορα να διαδώσουν αρνητικές εικόνες και να ασκήσουν αρνητική επιρροή στους χρήστες του διαδικτύου. Όσον αφορά την ταχύτητα διάδοσης τους, θεωρούν ότι εξαρτάται από το

¹⁸⁰ Όπ.π., σελ. 2.

¹⁸¹ Paul 2015, σελ. 8.

¹⁸² Όπ.π., σελ. 8.

¹⁸³ Wolfe & Nix 2016, σελ. 2.

¹⁸⁴ Bejan, κ.ά. 2018, σελ. 3.

περιεχόμενο του μηνύματος¹⁸⁵, με τα αρνητικότερα μηνύματα να διαδίδονται συχνότερα και ταχύτερα από εκείνα που είναι ουδέτερα¹⁸⁶.

Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συμβάλλουν στην προβολή και διάδοση εικόνων για την αστυνομία και τη δράση της. Αφενός, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συμβάλλουν στην αυτοδιαχείριση της εικόνας της αστυνομίας και στην αμεσότερη επικοινωνία της με τους πολίτες. Ακόμη, ενθαρρύνεται η συμμετοχή των πολιτών σε ζητήματα αστυνομικής δράσης, τα οποία οι ίδιοι κρίνουν ότι τους ενδιαφέρουν, μέσω του σχολιασμού. Αφετέρου, η χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης από την αστυνομία συμβάλλει στην επέκταση του κοινωνικού ελέγχου και ενδεχομένως στην προβολή μιας εξιδανικευμένης εικόνας της αστυνομίας, στην οποία οι αδυναμίες της δεν συμπεριλαμβάνονται. Όμως το παράδειγμα των Ηνωμένων Πολιτειών, έδειξε ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης διαδίδουν πολύ γρήγορα περιστατικά ακραίας αστυνομικής βίας. Η διάδοση των εικόνων αυτών επηρεάζει αρνητικά την κοινή γνώμη. Ως αποτέλεσμα, προκαλούνται έντονες κοινωνικές αντιδράσεις, οι οποίες ποικίλουν από ατομικές και αυθόρμητες σε συλλογικές και οργανωμένες. Παρόλα αυτά, για τη διεξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, θεωρούμε αναγκαία την περεταίρω διερεύνηση του ζητήματος.

¹⁸⁵ Όπ.π., σελ. 20.

¹⁸⁶ Όπ.π., σελ. 4.

Β) Ερευνητικό Μέρος : Οι εικόνες των ΜΜΕ για την αστυνομία στις περιπτώσεις των Α. Γρηγορόπουλου, Π. Φύσσα, Μ. Καπελώνη και Γ. Φουντούλη

Σε αυτό το σημείο θα επιχειρηθεί η διερεύνηση δύο πολύ γνωστών περιστατικών της ελληνικής πραγματικότητας, των θανάτων των Αλέξη Γρηγορόπουλου¹⁸⁷ και Παύλου Φύσσα¹⁸⁸, όπως επίσης και της δολοφονικής επίθεσης έξω από τα γραφεία της Χρυσής Αυγής στο Νέο Ηράκλειο, με θύματα τους Μανώλη Καπελώνη και Γιώργο Φουντούλη. Σκοπός μας είναι να εξετασθεί ο τρόπος με τον οποίο τα μέσα μαζικής επικοινωνίας μετέδωσαν το ρόλο που διαδραμάτισε η αστυνομία στις ανωτέρω υποθέσεις. Ακόμη, θα διερευνήσουμε πώς αξιολογήθηκε η δράση της αστυνομίας από τα Μέσα και τους πολίτες, σύμφωνα με τον τρόπο παρουσίασής της από τα Μέσα. Για τον σκοπό αυτό επιλέχθηκε η ποιοτική ανάλυση σχετικών άρθρων με τα παραπάνω περιστατικά σε δύο καθημερινές εφημερίδες. Τα άρθρα ανακτήθηκαν από τις ηλεκτρονικές ιστοσελίδες των εφημερίδων «Καθημερινής» και «Τα Νέα».

Η εφημερίδα «Καθημερινή» κυκλοφόρησε για πρώτη φορά την 15 Σεπτεμβρίου 1919. Είναι ημερήσια και πρωινή. Αν και βρίσκεται πιο κοντά στον δεξιό χώρο, θεωρείται πολυφωνική εφημερίδα καθώς ενσωματώνει διαφορετικές πολιτικές τάσεις. «Τα Νέα», εφημερίδα ημερήσια και απογευματινή, εκδόθηκε για πρώτη φορά την 28η Μαΐου 1931 ως «Αθηναϊκά Νέα», ενώ έλαβε τη σημερινή ονομασία της το 1945. Εκδόθηκε με στόχο να αντισταθεί στον κιτρινισμό του Τύπου, εναντίον του οποίου η κυβέρνηση Βενιζέλου είχε ψηφίσει νόμο που προέβλεπε αυστηρές ποινές για όσες εφημερίδες συκοφαντούσαν τον ιδιωτικό βίο δημοσίων και όχι μόνο προσώπων¹⁸⁹.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται αναγκαία η συνοπτική περιγραφή των περιστατικών που εξετάζονται. Ο Α.Γ. τραυματίστηκε θανάσιμα από τα πυρά του ειδικού φρουρού Επαμεινώνδα Κορκονέα¹⁹⁰ την 6^η Δεκεμβρίου 2008, μετά από φραστική επίθεση ομάδας νεαρών προς το πλήρωμα περιπολικού, σύμφωνα σχετικές μαρτυρίες ανθρώπων που ήταν παρόντες στο περιστατικό. Το ζήτημα πήρε μεγάλες διαστάσεις ύστερα από τη δημοσίευση βίντεο που είχε καταγράψει τους πυροβολισμούς. Η κάλυψη του περιστατικού από τα μέσα ήταν άμεση και λεπτομερής. Παράλληλα, προκλήθηκαν έντονες κοινωνικές αντιδράσεις οι οποίες

¹⁸⁷ Εφεξής Α.Γ.

¹⁸⁸ Εφεξής Π.Φ.

¹⁸⁹ Ψυχογιός 2004, σελ. 489-490.

¹⁹⁰ Εφεξής Ε.Κ.

εκδηλώθηκαν με εκτεταμένα και βίαια επεισόδια, αρχικά στο κέντρο της Αθήνας και στη συνέχεια, στις περισσότερες μεγάλες πόλεις ολόκληρης της χώρας¹⁹¹. Συγκεκριμένα, χρήστες του διαδικτύου επικοινωνήσαν το γεγονός στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και κυρίως στο Facebook. Μέσω του Facebook κινητοποιήθηκαν οι αναρχικοί, οι οποίοι τα ξημερώματα της ίδιας ημέρας συγκεντρώθηκαν στα Εξάρχεια και άρχισαν τους βανδαλισμούς. Στη συνέχεια, τα Μέσα άρχισαν να μεταδίδουν τόσο το γεγονός όσο και την έκρυθμη κατάσταση που επικρατούσε, καλλιεργώντας ένα κλίμα αναταραχής. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την κινητοποίηση και άλλων νέων πλην των αναρχικών.

Ο Π. Φ μαχαιρώθηκε θανάσιμα λίγο μετά τα μεσάνυχτα της 18 Σεπτεμβρίου 2013 από το μέλος της Χρυσής Αυγής¹⁹², Γιώργο Ρουπακιά¹⁹³, ύστερα από συμπλοκή ομάδας μελών της Χ.Α. με την παρέα του θύματος στην Αμφιάλη. Τα κίνητρα της πράξης θεωρήθηκε ότι ήταν ιδεολογικά και πολιτικά, ενώ το συμβάν ήταν η αφορμή για την ποινική δίωξη τόσο του Γ. Ρ., όσο και μελών της Χ.Α. μεταξύ των οποίων και βουλευτές¹⁹⁴. Την επομένη ημέρα από το γεγονός διοργανώθηκαν μεγάλες διαδηλώσεις-συλλαλητήρια στο Κερατσίνι, τη Νίκαια, και σε μεγάλες πόλεις της Ελλάδας, όπως η Θεσσαλονίκη, το Ηράκλειο, τα Χανιά τη Πάτρα, την Ξάνθη και την Καλαμάτα. Σημειώθηκαν επεισόδια, ιδίως όταν οι διαδηλωτές προσπάθησαν να πλησιάσουν τα γραφεία της Χ. Α.¹⁹⁵. Ακόμη, άμεσες ήταν οι αντιδράσεις και στον χώρο της πολιτικής. Το γεγονός καταδίκασαν όλα τα κόμματα της Βουλής και απέδωσαν την ευθύνη στη Χ.Α.¹⁹⁶. Με αφορμή τη δίκη των βουλευτών και μελών της Χ.Α. δημιουργήθηκε ιστοσελίδα για την παρακολούθηση της δίκης από την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, το Παρατηρητήριο για τον Φασιστικό και Ρατσιστικό λόγο στα ΜΜΕ, τον Αντιφασιστικό Συντονισμό Αθήνας-Πειραιά και το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Αθηναίων. Στην ιστοσελίδα δημοσιοποιούνται όλα τα στοιχεία που αφορούν τη δράση της Χ. Α., και παρέχονται αναλύσεις από ειδικούς, νομικούς και παρατηρητές, με σκοπό την πληροφόρηση των πολιτών¹⁹⁷.

¹⁹¹ Παπαζέκος, σελ. 12-14.

¹⁹² Εφεξής Χ.Α.

¹⁹³ Εφεξής Γ.Ρ

¹⁹⁴ Newsroom, «Παύλος Φύσσας: Τέσσερα χρόνια μετά τη δολοφονία που αποκάλυψε τη δράση της Χρυσής Αυγής», *CNN Greece*, 18/9/2017.

¹⁹⁵ Γαλάνης, Δ., Πουλιόπουλος, Γ. & Βυθούλκας, Δ., «Χιλιάδες στη διαδήλωση της Αμφιάλης για τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα», *Το Βήμα*, 18/9/2013.

¹⁹⁶ Ναυτεμπορική, «Βουλή: Ομόφωνη καταδίκη της δολοφονίας του Παύλου Φύσσα», 18/9/2013.

¹⁹⁷ Οι πληροφορίες προέρχονται από την ιστοσελίδα παρακολούθησης της δίκης της Χ.Α. goldendawnwatch.org.

Λίγους μήνες αργότερα, την 1η Νοεμβρίου 2013 ως «αντίποινα» για τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα, μέλη της Χ. Α. δέχθηκαν επίθεση με όπλο τύπου Zastava έξω από τα γραφεία του κόμματος στο Νέο Ηράκλειο. Θύματα οι Μανώλης Καπελώνης¹⁹⁸ και Γιώργος Φουντούλης¹⁹⁹, ενώ την ευθύνη για την επίθεση ανέλαβαν οι «Μαχόμενες Επαναστατικές Λαϊκές Ομάδες»²⁰⁰. Το γεγονός καλύφθηκε από τα μεγαλύτερα διεθνή πρακτορεία ειδήσεων²⁰¹. Ακολούθησαν μηνύματα συμπαράστασης στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και διοργανώθηκαν εκδηλώσεις στη μνήμη των θυμάτων στην Ελλάδα και ορισμένες πόλεις του εξωτερικού. Τόσο η Κυβέρνηση όσο και τα υπόλοιπα κόμματα καταδίκασαν ομόφωνα το γεγονός. Εν τούτοις, η στάση τόσο των Μέσων όσο και των νέων, σε αντίθεση με τις άλλες δύο περιπτώσεις, ήταν «χλιαρή» έως αδιάφορη.

¹⁹⁸ Εφεξής Μ. Κ.

¹⁹⁹ Εφεξής Γ. Κ.

²⁰⁰ «Η προκήρυξη για την δολοφονία των Φουντούλη-Καπελώνη», www.newsbeast.gr, 16/11/2013.

²⁰¹ *Real News*, «Πρωτοσέλιδο στα διεθνή ΜΜΕ η διπλή δολοφονία», 2/11/2013.

Κεφάλαιο 3: Μεθοδολογία

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, σκοπός της πρωτογενούς έρευνας είναι η εξέταση του τρόπου με τον οποίο παρουσιάζεται η αστυνομία και η δράση της από τους ιστότοπους kathimerini.gr και tanea.gr στις υποθέσεις των Α. Γ. , Π. Φ., Μ.Κ. και Γ.Φ. , οι οποίες απασχόλησαν για μεγάλες χρονικές περιόδους τα ΜΜΕ και την κοινή γνώμη, ενώ κατά καιρούς οι δύο πρώτες υποθέσεις συνεχίζουν να αποτελούν πηγές ειδήσεων και αναφορών. Για τη διεξαγωγή της έρευνας επιλέχθηκε η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου.

Η **ανάλυση περιεχομένου** αποτελεί μια μέθοδο κατά την οποία ποιοτικής φύσεως υλικό μετατρέπεται σε ποσοτικά δεδομένα. Κυρίως, έχει συνδεθεί τόσο με την ανάλυση του γραπτού λόγου, όσο και με την ανάλυση του προφορικού, εντός του πλαισίου των μέσων μαζικής επικοινωνίας (λ.χ. άρθρα του ημερήσιου Τύπου, δημόσιες ομιλίες, ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα, κ.α.). Επίσης, μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιαδήποτε άλλη μορφή επικοινωνιακού λόγου, όπως για παράδειγμα συνεντεύξεις, επιστολές, κ.λπ.²⁰².

Κατά τους Lasswell, Lerner και Pool, η **ανάλυση περιεχομένου** βασίζεται στο γεγονός ότι η επικοινωνία αποτελεί μέρος της ιστορικής διαδικασίας, και μέρος της διάδοσης των συμβόλων και μηνυμάτων και, της ανθρώπινης συμπεριφοράς εν γένει, και αποσκοπεί στο να καταγράψει όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικά και με ακρίβεια «τι λέγεται σε ένα συγκεκριμένο θέμα, σε ένα συγκεκριμένο μέρος σε μια δεδομένη στιγμή»²⁰³. Η **ποιοτική ανάλυση περιεχομένου** προέκυψε ως εξέλιξη της ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου, καθώς ασκήθηκαν ενστάσεις και έντονη κριτική κατά τα τέλη του 20^{ου} αιώνα²⁰⁴. Η κριτική αυτή ξεκίνησε το 1952, από τον Kracauer, με το άρθρο του «Η πρόκληση της Ποιοτικής Ανάλυσης Περιεχομένου», στο οποίο επισήμαινε την ανάγκη για αναδόμηση των συμφραζομένων των κειμένων και για ανάδειξη των πολλαπλών δυνατοτήτων ερμηνείας των δεδομένων, που καθίστατο ανέφικτο μέσω της επιφανειακής ανάλυσης στην οποία οδηγούσε η μέθοδος της ποσοτικοποίησης²⁰⁵. Η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, λοιπόν, έδωσε μεγαλύτερη βαρύτητα στην εις βάθος διερεύνηση του υλικού αναπτύσσοντας ένα σύνολο τεχνικών για συστηματική ανάλυση του λόγου, με στόχο παράλληλα και την ερμηνευτική αξιοποίησή του²⁰⁶.

²⁰² Κυριαζή 2011, σελ. 281.

²⁰³ Αλεξανδρή 2013, σελ. 29.

²⁰⁴ Παγκουρέλια & Παπαδοπούλου 2009, σελ. 4.

²⁰⁵ Kracauer 1952, σύμφωνα με Amadi & Otobo 2016, σελ. 140

²⁰⁶ Mayring 2000a.

Η **ποιοτική ανάλυση περιεχομένου** αποτελεί «μία εμπειρική προσέγγιση, μεθοδολογικά ελεγχόμενη ανάλυση κειμένων» εντός των επικοινωνιακών τους πλαισίων, η οποία βασίζεται σε κανόνες και βήματα, χωρίς, όμως, «απόλυτη ποσοτικοποίηση»²⁰⁷. Δημιουργείται, λοιπόν, ένα σύστημα κατηγοριών που προέρχονται από το ίδιο το υπό εξέταση κείμενο και στη συνέχεια αυτό ερμηνεύεται σύμφωνα με τα ερωτήματα του ερευνητή. Η διαδικασία ανάλυσης περιλαμβάνει συγκεκριμένα βήματα, όπως είναι ο καθορισμός του ζητήματος που ερευνάται, η ανάλυση των συνθηκών κάτω από τις οποίες διαμορφώθηκε το υλικό, καθορισμός των τυπικών χαρακτηριστικών του υλικού, η κατεύθυνση της ανάλυσης, η θέση υποθέσεων στη βάση ενός θεωρητικού πλαισίου, ο καθορισμός των τεχνικών ανάλυσης και επιλογή του παραδείγματος με το οποίο θα διεξαχθεί η έρευνα, ο ορισμός ενός συστήματος κατηγοριών στο οποίο θα βασιστεί η ανάλυση και η αποδελτίωση. Περιλαμβάνει ακόμα την επανεξέταση του συστήματος και των κατηγοριών και τελειώνει με την ερμηνεία των δεδομένων στην κατεύθυνση των υποθέσεων που έχουν τεθεί²⁰⁸.

Στόχος της πρωτογενούς έρευνας είναι να διαπιστωθεί πώς προβάλλεται η Ελληνική Αστυνομία και η δράση της, μέσα από άρθρα της «Καθημερινής» και «Των Νέων» για τις περιπτώσεις των Α.Γ, Π.Φ και της επίθεσης στα γραφεία της Χ.Α. στο Νέο Ηράκλειο. Για την ανάλυση των δεδομένων ακολουθείται η **ποιοτική ανάλυση περιεχομένου**, με μονάδα ανάλυσης το άρθρο. Στόχος είναι εντοπιστούν τα πιο αντιπροσωπευτικά άρθρα για την κάθε περίπτωση, από τα οποία θα παρατεθούν τα πιο χαρακτηριστικά αποσπάσματα και εκφράσεις και στη συνέχεια να αξιολογηθεί ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζουν την Ελληνική Αστυνομία. Βασικό κριτήριο για την επιλογή των άρθρων είναι ο εντοπισμός οποιασδήποτε πληροφορίας σχετικά με την αστυνομία και τη δράση της στις προαναφερθείσες υποθέσεις.

²⁰⁷ Mayring 2000b, σύμφωνα με Παγκουρέλια & Παπαδοπούλου 2009, σελ. 5.

²⁰⁸ Παγκουρέλια & Παπαδοπούλου 2009, σελ. 5.

Κεφάλαιο 4: Αποτελέσματα της έρευνας

4.1 Υπόθεση Α. Γ.

α) Καθημερινή

Ξεκινώντας από την ιστοσελίδα της εφημερίδας «Καθημερινή» (*kathimerini.gr*), για την περίπτωση του θανάτου του Α.Γ., ως λέξη-κλειδί της αναζήτησης χρησιμοποιήθηκε το επώνυμο του θύματος με ελληνικούς χαρακτήρες. Στη μηχανή αναζήτησης εμφανίστηκαν συνολικά 131 αποτελέσματα. Τα άρθρα χωρίστηκαν σε δύο κατηγορίες με βάση το περιεχόμενό τους: Στη μία κατηγορία εντάσσονται τα άρθρα που δεν περιέχουν καμία πληροφορία για την υπόθεση. Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται τα άρθρα που αναφέρονται άμεσα στην υπόθεση και ανέρχονται στα 37. Έτσι, για περαιτέρω ανάλυση επιλέξαμε τα άρθρα της δεύτερης κατηγορίας. Τα άρθρα που εξετάσαμε για την υπόθεση καλύπτουν μια χρονική περίοδο από 9/12/2008 έως 7/12/2017, που αποτελούν τις ημερομηνίες δημοσίευσης του πρώτου και του πιο πρόσφατου άρθρου αντίστοιχα.

Σε ένα δεύτερο στάδιο επεξεργασίας των άρθρων, διαπιστώθηκε ότι τα περισσότερα άρθρα δημοσιεύθηκαν κατά τα έτη 2008 με 13 άρθρα και 2009 με δέκα. Αξίζει να σημειώσουμε ότι τα περισσότερα δημοσιεύονται κατά την περίοδο που ακολουθεί το γεγονός, δηλαδή το Δεκέμβριο του 2008 και τους πρώτους μήνες του έτους 2009. Ακολουθούν σε συχνότητα τα έτη 2010 με πέντε άρθρα να αναφέρονται με κάποιο τρόπο στο γεγονός και τα έτη 2011 και 2013 με δύο άρθρα κάθε έτος. Τα έτη 2012, 2014, 2016, 2017 εντοπίστηκε ένα μόλις άρθρο για κάθε έτος. Για το έτος 2015 δεν εντοπίστηκε κανένα άρθρο. Ομοίως, για το 2018 δεν βρέθηκε κανένα σχετικό άρθρο στην αναζήτηση (ως τον Αύγουστο 2018).

Σε ένα τρίτο στάδιο επεξεργασίας τα άρθρα που εξετάστηκαν κατανεμήθηκαν σε τρεις κατηγορίες, σύμφωνα με το περιεχόμενό τους: α) στα άρθρα που αφορούσαν εν γένει την υπόθεση και ήταν αφιερωμένα στην παρουσίαση των γεγονότων, όπως διαδραματίστηκαν το βράδυ της 6^{ης} Δεκεμβρίου 2008, β) στα άρθρα που παρουσίαζαν τις καταθέσεις τόσο των κατηγορουμένων, όσο και μαρτύρων πριν και κατά τη διάρκεια της δίκης, γ) στα άρθρα που αφορούσαν το θύμα (προφίλ του θύματος) και την οικογένεια του θύματος, και δ) στα άρθρα που αναφέρονταν στην αστυνομία και τη δράση της με οποιοδήποτε τρόπο. Μεγάλος αριθμός από αυτά παρουσίαζε το κύμα βίαιων αντιδράσεων, διαμαρτυριών και επεισοδίων, που ξέσπασε με μαζικό τρόπο αμέσως μετά την γνωστοποίηση του συμβάντος. Επίσης, συμπεριλαμβάνονται άρθρα που αναφέρονται στην εξέλιξη και τα πορίσματα των ερευνών που

διεξάγονταν κατά την επόμενη του θανάτου χρονική περίοδο, για τη διαλεύκανση της υπόθεσης.

Στην πλειονότητα τους, τα άρθρα που πρόβαλλαν εικόνες της Ελληνικής Αστυνομίας αφορούσαν, κυρίως, στα βίαια επεισόδια που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια μαζικών κινητοποιήσεων των μαθητών και των φοιτητών, καθώς και άλλων ομάδων του πληθυσμού, ως τρόπο διαμαρτυρίας κατά της «αστυνομικής βίας». Επίσης, αφορούν πορείες και διαδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα κάθε χρόνο την 6η Δεκεμβρίου στη μνήμη του θύματος. Σε ένα γενικό πλαίσιο, τα άρθρα δεν απέδιδαν το περιστατικό σε μια γενικότερη βίαιη στάση της Αστυνομίας απέναντι στους πολίτες, άλλα το χαρακτήριζαν ως «μια τραγική μεμονωμένη περίπτωση»²⁰⁹, της οποίας η σημασία αν και δεν μειώνεται, δεν παύει να «συνιστά σοκ»²¹⁰.

Σε πολλές από τις περιπτώσεις παρουσιάζονταν εικόνες βίας κατά των αστυνομικών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν αποσπάσματα από άρθρα όπως: «επιθέσεις σε αστυνομικό τμήμα.....χθες τα ξημερώματα άγνωστοι επιτέθηκαν με δύο βόμβες μολότοφ κατά του Α.Τ. Πατησίων»²¹¹, «επίθεση με μολότοφ στο Αστυνομικό Τμήμα Μελισσίων»²¹², «διαδηλωτής πέταξε προς τις αστυνομικές αρχές βόμβα μολότοφ»²¹³, «ακολούθησε πετροπόλεμος.....με τις αστυνομικές δυνάμεις»²¹⁴ και «κουκουλοφόροι επιτέθηκαν με πέτρες σε αστυνομικούς στην οδό Ακαδημίας»²¹⁵. Σε ορισμένα από τα άρθρα μάλιστα ασκήθηκε κριτική στην αστυνομία ως προς την αδυναμία και αναποτελεσματικότητά της να «προστατεύσει τις περιουσίες» των πολιτών, κάνοντας λόγο για «φτωχή αστυνόμευση»²¹⁶, καθώς επίσης και για το γεγονός ότι η ΕΛ.ΑΣ παρατηρεί διακριτικά τα τεκταινόμενα χωρίς να επεμβαίνει, παίζοντας το «ρόλο του ζωντανού στόχου»²¹⁷. Τα άρθρα αποδίδουν επίσης ευθύνες στην Αστυνομία για την «άνθηση των αναρχικών στα Εξάρχεια» και στην μετατροπή του σε «παράδεισο των εμπόρων όπλων και κακοποιών»²¹⁸.

Παράλληλα, καταγράφηκαν γνώμες αρθρογράφων οι οποίες απέδωσαν τα γενικευμένα ξεσπάσματα βίας προς τις αστυνομικές δυνάμεις στο ότι «στη λαϊκή φαντασία η αστυνομία

²⁰⁹ *Η Καθημερινή*, «Τι γραφεί ο ξένος Τύπος», Αρχείο Μόνιμες Στήλες, 9/12/2008.

²¹⁰ Όπ.π.

²¹¹ Ονισένκο, Κ., «Μολότοφ κατά αστυνομικού τμήματος», *Η Καθημερινή*, 8/1/2009.

²¹² *Η Καθημερινή*, «Επίθεση με μολότοφ σε αστυνομικό τμήμα», 11/6/2009.

²¹³ *Η Καθημερινή*, «Συγκεντρώσεις για τα τέσσερα χρόνια από το θάνατο του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου», 6/12/2012.

²¹⁴ Όπ.π.

²¹⁵ Όπ.π.

²¹⁶ *The Economist*, «Αναρχία στην Αθήνα», *Η Καθημερινή*, 11/12/2008.

²¹⁷ Θεοδωρόπουλος, Τ., «Ο αφηρωισμός των κουκουλοφόρων», *Η Καθημερινή*, 7/12/2017.

²¹⁸ *The Economist*, «Αναρχία στην Αθήνα», *Η Καθημερινή*, 11/12/2008, όπ.π.

είναι αναποτελεσματική και διεφθαρμένη», άποψη που διαμορφώθηκε κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής διακυβέρνησης της χώρας, με αποτέλεσμα «...η αστυνομία να αντιμετωπίζεται σαν κατάλοιπο της χούντας»²¹⁹.

Επίσης, διαπιστώθηκε όσο απομακρυνόμαστε χρονικά από το συμβάν τονίζεται η μοναδικότητα της συγκεκριμένης περίπτωσης. Έτσι, ο εν λόγω αστυνομικός αναφέρεται ότι συμπεριφέρθηκε «σαν κοινός αλήτης που βρέθηκε με όπλο στα χέρια του»²²⁰, «τρελαμένος παλικαράς» και «παράφρων»²²¹. «Ο άτυχος Γρηγορόπουλος ηρωοποιήθηκε ως “θύμα της αστυνομικής βίας” ενώ στην πραγματικότητα ήταν το θύμα ενός παράφρονος αστυνομικού»²²².

Τέλος, σε ορισμένα άρθρα αστυνομικοί έκαναν λόγο για δύσκολες συνθήκες εργασίας, με μειωμένους πόρους και ελλιπή εξοπλισμό, αβεβαιότητα για το μέλλον, ενώ το έργο τους δεν αναγνωρίζεται. Χαρακτηριστικά, σε άρθρο της Καθημερινής που παρουσίαζε αποσπάσματα από συνεντεύξεις αστυνομικών αυτοί επισημαίνουν: «οι αστυνομικοί είμαστε σάκος του μποξ...», «είμαστε η βολική απάντηση στο ποιος φταίει», ή ακόμα «Η αστυνομία στην Ελλάδα είναι σαν την Παναγία. Άμα τη χρειάζεσαι λες βοήθα Παναγία μου. Άμα δεν τη χρειάζεσαι τη βρίζεις», ενώ για την περίοδο μετά τη δολοφονία του Α.Γ. ανέφεραν τον φόβο που ένιωθαν για επιθέσεις εναντίον τους : «υπήρχε τρόμος, δεν μιλούσαμε μην καταλάβει κανείς ότι είμαστε αστυνομικοί», «ντυνόμασταν στο τμήμα, σαν κλέφτες»²²³.

Όσον αφορά τον τρόπο παρουσίασης, το ύφος των άρθρων ήταν κυρίως σοβαρό και ουδέτερο, χωρίς τη χρήση αξιολογικών προσδιορισμών ή εκφράσεων που παραπέμπουν σε επίκληση στο συναίσθημα. Εξαιρέσεις αποτελούσαν κάποια άρθρα τα οποία αφορούσαν στο θύμα (τη ζωή και το χαρακτήρα του) και την οικογένεια του, με τη χρήση εκφράσεων όπως «το άτυχο παιδί», «ο άτυχος Γρηγορόπουλος»²²⁴, καθώς και επίσης σε αναφορές στο δράστη όπως «κοινός αλήτης»²²⁵, «παράφρων αστυνομικός»²²⁶ κ.λπ., διακρίνοντας τον από το Αστυνομικό Σώμα στο σύνολο του.

²¹⁹ The Economist, «Αναρχία στην Αθήνα», *Η Καθημερινή*, 11/12/2008, όπ.π.

²²⁰ *Η Καθημερινή*, «Περί ηρώων και τάφων», 25/8/2013.

²²¹ Κωνσταντάρας, Ν., «Μνήμη και φόβος», Αρχείο Μόνιμες Στήλες, *Η Καθημερινή*, 23/4/2011.

²²² Θεοδωρόπουλος, Τ., «Ο αφηρωισμός των κουκουλοφόρων», *Η Καθημερινή*, 7/12/2017, όπ.π.

²²³ *Η Καθημερινή*, «Το 24ωρο ενός αστυνομικού», 20/10/2013.

²²⁴ Θεοδωρόπουλος, Τ., *Η Καθημερινή*, 7/12/2017, όπ.π.

²²⁵ *Η Καθημερινή*, «Περί ηρώων και τάφων», 25/8/2013.

²²⁶ Θεοδωρόπουλος, Τ., *Η Καθημερινή*, 7/12/2017, όπ.π.

β) Τα Νέα

Όπως και στην Καθημερινή, έτσι και στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας «Τα Νέα» (tanea.gr), ως λέξη-κλειδί της αναζήτησης χρησιμοποιήθηκε το επώνυμο του θύματος. Το σύνολο των άρθρων ανέρχονται στα 585 συνολικά. Ύστερα από ένα πρώτο στάδιο επεξεργασίας τα άρθρα χωρίστηκαν σε δύο μεγάλες κατηγορίες: α) εκείνα που αν και προέκυψαν από την αναζήτηση δεν περιέχουν πληροφορίες για την υπόθεση και β) εκείνα που περιέχουν πληροφορίες ή αναφέρονται με κάποιο τρόπο στην υπόθεση. Τα άρθρα που σχετίζονταν με την υπόθεση ήταν 252 και καλύπτουν και επιλέχθηκαν για περαιτέρω ανάλυση. Τα άρθρα που εξετάσαμε καλύπτουν τη χρονική περίοδο από 08/12/2008 έως 22/12/2017. Αντίστοιχα με την «Καθημερινή» ο μεγαλύτερος αριθμός άρθρων σχετικά με το συμβάν καταγράφεται κατά τα έτη 2008, 2009 και 2010, ενώ όσο απομακρυνόμαστε χρονικά ο αριθμός των άρθρων σημειώνει φθίνουσα πορεία.

Σε ένα δεύτερο στάδιο επεξεργασίας των άρθρων διαπιστώθηκε η ύπαρξη τριών κατηγοριών στις οποίες θα μπορούσαμε να τα εντάξουμε με βάση τη θεματολογία τους. Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται τα άρθρα που αναφέρονταν στο θύμα και την οικογένειά του. Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται άρθρα που αφορούν την έκβαση της υπόθεσης (π.χ. πραγματικά περιστατικά, καταθέσεις μαρτύρων, καταθέσεις κατηγορουμένων). Στην τρίτη κατηγορία εντάσσονται τα άρθρα που περιέχουν πληροφορίες για τη δράση της αστυνομίας. Σε αυτά περιλαμβάνονται τόσο οι αστυνομικές έρευνες για την εξιχνίαση της υπόθεσης, όσο και περιστατικά βίας από και προς τις αστυνομικές δυνάμεις.

Από τα άρθρα που εξετάστηκαν και αφορούσαν τη δράση της αστυνομίας, τα περισσότερα επικέντρωναν το ενδιαφέρον τους στα επεισόδια και την έκρυθμη κατάσταση που επικράτησε στην Αθήνα και άλλες μεγάλες πόλεις της Ελλάδας κατά την χρονική περίοδο που ακολούθησε τη νύχτα της δολοφονίας. Σε αυτά παρουσιάζονται εικόνες βίας προς αλλά και από τις αστυνομικές αρχές κατά τις συγκρούσεις με τους διαδηλωτές, όπως φαίνεται και από χαρακτηριστικά αποσπάσματα: «πεδίο μάχης»²²⁷, «σκηνές πρωτοφανούς αγριότητας που θέτουν σε κίνδυνο ανθρώπινες ζωές εκτυλίσσονται πλέον στους δρόμους της Αθήνας, στον «πόλεμο» μεταξύ των κουκουλοφόρων και των δυνάμεων της Αστυνομίας»²²⁸, και «απόπειρα των κουκουλοφόρων να κάψουν ζωντανό τον αστυνομικό - οδηγό, εμποδίζοντάς τον να βγει

²²⁷ TANEΑ Team, «Συγκρούσεις και επεισόδια για τον Αλέξανδρο Γρηγορόπουλο σε πόλεις της επαρχίας», *Τα Νέα*, 7/12/2008.

²²⁸ Θεοδωρακόπουλος, Π., «Αγριότητες στους δρόμους», *Τα Νέα*, 18/12/2008.

από το φλεγόμενο λεωφορείο»²²⁹. Κάποια από τα άρθρα κάνουν λόγο για αστυνομική βία, παρά το γεγονός ότι «οι εντολές που είχαν δοθεί από την πολιτική ηγεσία του υπουργείου Προστασίας του Πολίτη στις αστυνομικές αρχές ήταν να μην ανεχθούν καμία πράξη βίας και σε τέτοιες απόπειρες να απαντούν άμεσα»²³⁰. Ακόμη, καταγράφονται και περιστατικά αστυνομικής βίας, όπως στην περίπτωση του Βρετανού που καταγγέλλει «απρόκλητη αστυνομική βία»²³¹. Παράλληλα, σε άρθρο που αναφέρεται σε «έκθεση - χαστούκι» της Διεθνούς Αμνηστίας καταγγέλλεται ότι «επανειλημμένα αστυνομικοί στην Ελλάδα έχουν κατηγορηθεί για τη χρήση αδικαιολόγητης βίας»²³². Από την άλλη, σημειώνονται και αναφορές σε άρθρα για ολιγωρία και αδυναμία της αστυνομίας να επέμβει αποτελεσματικά, ώστε να αποτρέψει τη βία και τα επεισόδια²³³: «για άλλη μια φορά από το δόγμα της μηδενικής ανοχής, η Αστυνομία πέρασε στο άλλο άκρο, της αδράνειας»²³⁴.

Άλλα άρθρα επισημαίνουν ότι η δολοφονία του Α.Γ. από τον ειδικό φρουρό δεν θα πρέπει να συνδεθεί με τη γενικότερη λειτουργία και τρόπο δράσης των ελληνικών αστυνομικών αρχών, αλλά να θεωρηθεί ως η αντιεπαγγελματική συμπεριφορά του δράστη και του συνεργού του. Σύμφωνα με άρθρο της εφημερίδας ο δράστης δέχεται «“Βολές” εκ των έσω...από αστυνομικούς με τους οποίους είχε συνυπηρετήσει»²³⁵ οι οποίοι τόνισαν χαρακτηριστικά ότι «Κατά όπλου πλήθους δεν μπορούμε να βάλλουμε. Δεν πυροβολούμε εναντίον ανηλίκου, εκτός αν αυτό αποτελεί το μοναδικό μέσο για την αποφυγή θανάτου. Έχουμε το χέρι μακριά από τη σκανδάλη, όπως μαθαίνουμε από το στάδιο της εκπαίδευσής μας»²³⁶. Τέλος, σε κάποια από τα άρθρα που εξετάσαμε γίνεται λόγος για την λήψη μέτρων ασφαλείας από την ΕΛ.ΑΣ, με στόχο την αποφυγή διατάραξης της τάξης. Τα μετρά αυτά χαρακτηρίζονταν συχνά ως «αυστηρά μέτρα»²³⁷ ή ως «αστυνομικός κλοιός»²³⁸, ενώ γίνεται λόγος για την «φανερή παρουσία» των αστυνομικών αρχών κατά τις εκδηλώσεις μνήμης²³⁹.

²²⁹ Θεοδωρακόπουλος, Π., «Αγριότητες στους δρόμους», *Τα Νέα*, 18/12/2008, ό.π.

²³⁰ Βραδέλης, Σ., «Νέο δόγμα από την ΕΛ.ΑΣ.», *Τα Νέα*, 7/12/2009.

²³¹ Ξενάκη, Κ., «Τον χτυπούσε με το κλομπ στο κεφάλι και το πρόσωπο», *Τα Νέα*, 18/12/2008.

²³² TANEΑ Team, «Έκθεση-χαστούκι» από τη Διεθνή Αμνηστία», *Τα Νέα*, 30/3/2009.

²³³ Νεσφυγέ, Λ., «Η βίαιη πρωτιά των Εξαρχείων», *Τα Νέα*, 21/12/2017.

²³⁴ Νεσφυγέ, Λ., «Άναψαν πράσινο φως στις καταστροφές» *Τα Νέα*, 7/12/2017.

²³⁵ Μουστάκα, Μ., «Το δάχτυλο μακριά από τη σκανδάλη», *Τα Νέα*, 21/4/2010.

²³⁶ Ό.π.

²³⁷ TANEΑ Team, «Αυστηρά μέτρα στη δίκη σε δεύτερο βαθμό για τη δολοφονία Γρηγορόπουλου», *Τα Νέα*, 10/3/2015.

²³⁸ Ό.π.

²³⁹ Βραδέλης, Σ., «Εισαγόμενοι» διαδηλωτές», *Τα Νέα*, 4/12/2009.

Ως προς το ύφος των άρθρων είναι ,μάλλον, ουδέτερο, ανταποκρινόμενο στη δημοσιογραφική δεοντολογία, ενώ οι συναισθηματικές εξάρσεις και η επίκληση στο συναίσθημα των αναγνωστών αποτελούν εξαιρέσεις.

4.2 Υπόθεση Π.Φ.

α) Καθημερινή

Όσον αφορά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα όπως καλύφθηκε στον ιστότοπο της εφημερίδας «Καθημερινή», για την αναζήτηση των σχετικών άρθρων, χρησιμοποιήθηκε ως λέξη-κλειδί επίσης το επώνυμο του θύματος με ελληνικούς χαρακτήρες. Τα άρθρα που εμφανίστηκαν κατά την αναζήτηση 522. Σε ένα πρώτο στάδιο επεξεργασίας τα άρθρα κατανομήθηκαν σε δύο κατηγορίες. Πρώτη κατηγορία αποτελούσαν τα άρθρα που δεν αναφέρονταν με κανένα τρόπο στην υπόθεση Π.Φ. τη δεύτερη κατηγορία αποτελούσαν τα άρθρα που περιείχαν οποιαδήποτε πληροφορία για την υπόθεση. Η δεύτερη κατηγορία επιλέχθηκε για περαιτέρω ανάλυση, με 79 άρθρα συνολικά. Ο μεγάλος αριθμός άρθρων που δεν σχετίζονται με την υπόθεση οφείλεται σε συνωνυμίες. Τα υπό εξέταση άρθρα καλύπτουν τη χρονική περίοδο από 19/09/2013 έως και 11/02/2018.

Διαπιστώθηκε ότι τα περισσότερα άρθρα που αναφέρονται στο συγκεκριμένο συμβάν αναρτήθηκαν κατά το έτος 2013, έτος της δολοφονίας του Π.Φ. και ανέρχονται στα 44. Ακολουθούν τα έτη 2014 με δέκα άρθρα και 2015 με 14 άρθρα. Για τα έτη 2016 και 2017 εντοπίστηκαν πέντε άρθρα για το κάθε έτος, ενώ για το 2018, ως την ημερομηνία αναζήτησης καταγράφεται μόλις ένα αναρτημένο άρθρο.

Σε ένα δεύτερο στάδιο επεξεργασίας διαπιστώθηκε η ύπαρξη πέντε κατηγοριών στις οποίες θα μπορούσαμε να εντάξουμε τα άρθρα σύμφωνα με το περιεχόμενό τους: α) στα άρθρα που αναφέρονται στο θύμα και την οικογένειά του, β) στα άρθρα που παρουσιάζουν τα πραγματικά περιστατικά μέσα από εκτενείς αναφορές και μαρτυρίες, γ) στα άρθρα που καταδικάζουν το γεγονός, ως ακραία εκδήλωση βίας και πράξη ακραίου εθνικισμού και φασισμού, προβάλλουν σφοδρή κριτική και αντιδράσεις από το χώρο της πολιτικής σκηνής, καθώς και στον αντίκτυπο που είχε στο κοινό η είδηση της δολοφονίας (π.χ. διαμαρτυρίες, αντιφασιστικές διαδηλώσεις και εκδηλώσεις αφιερωμένες στη μνήμη του Π.Φ.), γεγονός που αποδίδεται στη φύση του εγκλήματος, τον τρόπο με τον οποίο διαπράχθηκε καθώς και τα πρόσωπα που εμπλέκονται, δ) στα άρθρα που ήταν αφιερωμένα στην παρουσίαση της Χ.Α. ως «εγκληματικής οργάνωσης»,

κάνοντας αναφορές στον τρόπο οργάνωσής της, την ιεραρχία των μελών της, τον «φασιστικό» και «ναζιστικό» χαρακτήρα της, και ε) στα άρθρα που αναφέρονται στην Αστυνομία και τη δράση της.

Διαπιστώθηκε ότι ένας μικρός αριθμός άρθρων -μόλις 15-, αφορούσαν την δράση της αστυνομίας για τη συγκεκριμένη υπόθεση. Στα περισσότερα προβάλλεται μια αρνητική εικόνα για την αστυνομία και τη δράση της, σχετικά πάντα με τη συγκεκριμένη περίπτωση. Ασκεείται έντονη κριτική και αποδίδονται ευθύνες στους αστυνομικούς που ήταν παρόντες στο περιστατικό και δεν υπήρξε έγκαιρη επέμβαση για την αποτροπή του. Σε πολλές περιπτώσεις γίνεται επίκληση καταθέσεων και δηλώσεων αυτοπτών μαρτύρων, είτε πολιτών είτε αστυνομικών. Με μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές αναφέρουν: «η ΔΙΑΣ αδράνησε, αιτία: “είμαστε λίγοι κι αυτοί πολλοί” – μένει να διερευνηθεί»²⁴⁰, «η αστυνομία δεν επενέβη εγκαίρως..... με αποτέλεσμα να αποθρασυνθούν οι επιτιθέμενοι, μέλη της Χ.Α, και να μην αποτραπεί το μοιραίο»²⁴¹, «Ο Παύλος δολοφονήθηκε κάτω από το βλέμμα των αστυνομικών»²⁴², καθώς και «πρώτα έψαξαν για την υπόθεση οι δημοσιογράφοι και μετά οι αστυνομικοί»²⁴³. Σχετικά με τη δράση της αστυνομίας σε επίθεση της Χ.Α κατά τη διάρκεια αντιφασιστικής διαδήλωσης στη μνήμη του θύματος αναφέρονται στα άρθρα καταγγελίες αυτοπτών μαρτύρων: «όλοι τους είχαμε αντιληφθεί από νωρίς, μας έκανε εντύπωση ότι η αστυνομία ήταν άφαντη»²⁴⁴, και «μόνο αφού τα έσπασαν όλα και έφυγαν, εμφανίστηκαν δύο μηχανές της ομάδας ΔΙΑΣ.....να τους ακολουθούν από πίσω». Επιπλέον, σε άρθρα που καλύπτουν τη δίκη της Χ.Α. προβάλλεται η κριτική στάση απέναντι στην ολιγωρία της αστυνομίας και από τους ίδιους τους δικαστικούς λειτουργούς με σημαντικότερη τις επισημάνσεις της Προέδρου. Σε άρθρο με τίτλο «βολές της Προέδρου για τη στάση της αστυνομίας»²⁴⁵, παρατίθενται επισημάνσεις της Προέδρου του δικαστηρίου όπως «μα για εκείνη την ώρα σας έχουμε, δεν σας έχουμε για ήρεμες καταστάσεις, το θεωρείτε παράλογο; Τον αστυνομικό τον έχουμε για να μας προστατεύει»²⁴⁶, ως απάντηση στην κατάθεση αστυνομικού που υποστήριζε ότι κατέβαλαν άنيση προσπάθεια: «ήμασταν οκτώ και ήταν

²⁴⁰ Μπουκάλα, Π., «Φονική αυγή», Αρχείο Μόνιμες στήλες, *Η Καθημερινή*, 19/9/2013.

²⁴¹ Μάνδρου, Ι., «Οργανωμένη η επίθεση μελών Χ.Α. κατά Φύσσα», *Η Καθημερινή*, 16/10/2015.

²⁴² «Φίλος Φύσσα: Ο Παύλος δολοφονήθηκε κάτω από το βλέμμα των αστυνομικών», *Η Καθημερινή*, 11/7/2016.

²⁴³ Μάνδρου, Ι., «Μάγδα Φύσσα: Δεν θα φύγω από αυτή τη ζωή, αν δεν τον κρεμάσω», *Η Καθημερινή*, 7/11/2015.

²⁴⁴ Γιάνναρου, Λ., «Στοχεύουν στον εκφοβισμό και την κατατρομοκράτηση της κοινωνίας», *Η Καθημερινή*, 28/1/2014.

²⁴⁵ Μάνδρου, Ι., «Άμεσος κίνδυνος αποφυλάκισης Ρουπακιά», *Η Καθημερινή*, 13/11/2015.

²⁴⁶ Μάνδρου, Ι., «Αστυνομικός της ομάδας ΔΙ.ΑΣ: «Κανείς δεν προσπάθησε να εμποδίσει τη σύλληψη Ρουπακιά», *Η Καθημερινή*, 17/12/2015.

50»²⁴⁷. Ακόμη, προβάλλονται απόψεις από τους ίδιους τους αστυνομικούς για τις αιτίες της μη έγκαιρης παρέμβασής τους. Συγκεκριμένα, αναφέρονται στις εντολές που έλαβαν από το Κέντρο επιχειρήσεων της Αστυνομίας, καθώς και στην εκπαίδευση τους: «το κέντρο έστειλε εμάς να δώσουμε την εικόνα ενός περιστατικού»²⁴⁸, «δεν είμαστε εκπαιδευμένοι γι' αυτό» , εννοώντας τη συμπλοκή με 50 άτομα προερχόμενα από το χώρο της Χ.Α που βρίσκονταν στο σημείο²⁴⁹.

Το ύφος των άρθρων της «Καθημερινής» είναι, κυρίως, σοβαρό και ουδέτερο, με εξαιρέσεις ορισμένες περιπτώσεις, όπου γίνεται λόγος για το θύμα και την οικογένεια του, το άδικο της πράξης και τις συνέπειες που είχε για το οικογενειακό αλλά και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Σε αυτές τις περιπτώσεις γίνεται χρήση μιας περισσότερο συναισθηματικά φορτισμένης γλώσσας.

β) Τα Νέα

Αντίστοιχα, στην εφημερίδα, «Τα Νέα» για την αναζήτηση , χρησιμοποιήθηκε ως λέξη-κλειδί και πάλι το επώνυμο του θύματος με ελληνικούς χαρακτήρες. Τα άρθρα που προέκυψαν από την αναζήτηση ανέρχονται στα 100. Σε ένα πρώτο στάδιο επεξεργασίας χωρίσαμε τα άρθρα σε δύο μεγάλες κατηγορίες, εκείνα που δεν αναφέρονται καθόλου στην υπόθεση και σε αυτά που αναφέρονται στην υπόθεση. Διαπιστώθηκε ότι σχετικά με το υπό διερεύνηση θέμα ήταν 69 άρθρα, τα οποία και επιλέχθηκαν για περαιτέρω επεξεργασία. Τα περισσότερα από αυτά δημοσιεύτηκαν, όπως αναμενόταν, κατά το έτος 2013, με 38 σε σύνολο, ενώ ακολουθούν τα έτη 2015, 2014, 2017 και 2016 με 13, 11, τέσσερα και τρία άρθρα, αντίστοιχα. Η αρθρογραφία καλύπτει τη χρονική περίοδο από 18/9/2013 έως και 3/11/2017, με τις ημερομηνίες να αντιστοιχούν στο πρώτο και στο πιο πρόσφατο σχετικό με την αναζήτηση άρθρο.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο ανάλυσης διαπιστώθηκε ότι τα άρθρα που εξετάστηκαν θα μπορούσαν να καταταχθούν στις εξής κατηγορίες: α) σε εκείνα που κάλυπταν το γεγονός του θανάτου του Π.Φ, τη δίκη που ακολούθησε, β) σε αυτά αναφέρονταν στην οικογένεια, στη

²⁴⁷ Μάνδρου, «Αστυνομικός της ομάδας ΔΙ.ΑΣ: «Κανείς δεν προσπάθησε να εμποδίσει τη σύλληψη Ρουπακιά», *Η Καθημερινή*, 17/12/2015, όπ.π.

²⁴⁸ Μάνδρου, «Άμεσος κίνδυνος αποφυλάκισης Ρουπακιά», *Η Καθημερινή*, 13/11/2015, όπ.π.

²⁴⁹ Μάνδρου, Ι., «Δίκη Χ.Α: Οι συνθήκες δολοφονίας του Φύσσα στο «μικροσκόπιο» », *Η Καθημερινή*, 16/12/2015.

ζωή και στην επαγγελματική πορεία του Π.Φ.²⁵⁰, γ) σε αυτά που τόνιζαν τα ιδεολογικά κίνητρα της επίθεσης, καθώς και το χαρακτήρα της Χ. Α ως ναζιστικής οργάνωσης²⁵¹ και δ) σε εκείνα που αφορούσαν τη δράση της ΕΛ.ΑΣ.

Τα άρθρα που αναφέρονταν στη δράση της αστυνομίας και τον τρόπο που αντιμετώπισε το περιστατικό περισσότερο χαρακτηρίζονται από μια κριτική στάση μη έγκαιρη παρέμβαση και αποτροπή του γεγονότος. Σε ορισμένα άρθρα παρουσιάζονται οι μαρτυρίες εκείνων που ήταν παρόντες και είδαν από κοντά τα γεγονότα όπως διαδραματίστηκαν, και κάνουν λόγο για «παραλείψεις»²⁵² και «ολιγωρία των αστυνομικών»²⁵³. Μερικές χαρακτηριστικές μαρτυρίες που αναφέρουν τα άρθρα αποτελούν: «Οι αστυνομικοί της Ομάδας ΔΙΑΣ μπορούσαν να αποτρέψουν το φονικό αλλά ολιγόρησαν»²⁵⁴ και «Οι χρυσαυγίτες λειτουργούσαν σαν να μην υπήρχε αστυνομία εκεί»²⁵⁵.

Σε πλήρη αντίθεση με τις μαρτυρίες έρχονται οι επίσημες δηλώσεις της ΕΛ.ΑΣ, όπως περιέχονται στα άρθρα. Οι «αστυνομικοί της Ομάδας ΔΙΑΣ που περιπολούσαν στην ευρύτερη περιοχή και ενημερώθηκαν από το κέντρο της Άμεσης Δράσης, “προσέτρεξαν άμεσα” στο περιστατικό»²⁵⁶, αλλά «την ώρα που έφθασαν, το θύμαείχε ήδη δεχθεί τα χτυπήματα που απέβησαν θανατηφόρα»²⁵⁷. Παράλληλα, παρουσιάζονται λεπτομερώς οι δράσεις της ΕΛ.ΑΣ για το βράδυ της 18^{ης} Σεπτεμβρίου, όπως ανακοινώθηκαν από τις επίσημες πηγές της Αστυνομίας, από την στιγμή της ενημέρωσης για το περιστατικό ως και τη στιγμή της σύλληψης του δράστη και της προσαγωγής του στο Αστυνομικό Τμήμα της περιοχής²⁵⁸.

Το ύφος των άρθρων που μελετήθηκαν καταγράφεται ως σοβαρό και ουδέτερο, χωρίς συναισθηματικές εξάρσεις, ενώ σημειώνεται ότι οι εικόνες που παρουσιάζονται για την αστυνομία σχετικά με τη δράση της στο συγκεκριμένο περιστατικό είναι μάλλον αντιφατικές. Άλλοτε, της ασκείται έντονη κριτική για αδυναμία παρέμβασης, ολιγωρία και

²⁵⁰ Παπαδόπουλος, Γ., «Αναζητούσε διέξοδο στη μουσική ο Παύλος Φύσσας», *Τα Νέα*, 19/9/2013.

²⁵¹ TANEΑ Team, «Ο Χίτλερ, τα Ες Ες και η δολοφονία Φύσσα», *Τα Νέα*, 21/2/2014.

²⁵² TANEΑ Team, «Τι κατέθεσε στην ανακρίτρια η σύντροφος του Παύλου Φύσσα», *Τα Νέα*, 30/9/2013.

²⁵³ TANEΑ Team, «Ολιγωρία των αστυνομικών καταγγέλλει η σύντροφος του Φύσσα», *Τα Νέα*, 8/10/13.

²⁵⁴ Στο ίδιο.

²⁵⁵ TANEΑ Team, «Οι χρυσαυγίτες λειτουργούσαν σαν να μην υπήρχε αστυνομία εκεί» δήλωσε μάρτυρας στο Mega», *Τα Νέα*, 19/9/2013.

²⁵⁶ Στεφανής, Π., «Δολοφονία Φύσσα, ένας χρόνος μετά: Το χρονικό ενός άγριου πολιτικού εγκλήματος», *Τα Νέα*, 17/9/2014.

²⁵⁷ Στο ίδιο.

²⁵⁸ TANEΑ Team, «Λεπτό προς λεπτό η δολοφονία του Φύσσα όπως την κατέγραψε η ΕΛΑΣ», *Τα Νέα*, 18/9/2013.

αναποτελεσματικότητα, και άλλοτε γίνεται λόγος για άμεση παρέμβαση και ενεργοποίηση όλων των διαδικασιών που προβλέπονται. Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι δεν διαπιστώνεται προσωπική κρίση των αρθρογράφων, οι οποίοι στην πλειοψηφία των άρθρων παραμένουν ανώνυμοι κάνοντας χρήση του ονόματος «TANEA Team». Έτσι, η κριτική που ασκείται και οι αντίθετες απόψεις προς αυτήν προέρχονται από μαρτυρίες πολιτών και τις επίσημες Αρχές.

4.3 Υπόθεση Γ.Φ. και Μ.Κ.

α) Καθημερινή

Σε αντίθεση με το θάνατο του Π.Φ., ο οποίος απασχόλησε για μεγάλη χρονική περίοδο τα Μέσα, ο θάνατος των Γ.Φ. και Μ.Κ., καλύφθηκε εμφανώς δυσανάλογα πολύ λιγότερο. Στην εφημερίδα «Καθημερινή», στη σχετική αναζήτηση για το θάνατο των μελών της Χ.Α. τα άρθρα που εντοπίζονται είναι μόλις 13. Από αυτά διαπιστώνεται ότι μόνο οκτώ αναφέρονται στην υπόθεση. Η κάλυψη του γεγονότος είναι πολύ μικρότερη σε έκταση από εκείνη για την υπόθεση του Π.Φ. Κυριαρχούν οι αναφορές στα πραγματικά γεγονότα, μερικές από τις οποίες περιέχουν δραματικές εκφράσεις όπως «η εν ψυχρώ δολοφονία» και ο «αιματηρός απολογισμός»²⁵⁹. Η παρουσίαση δράση της αστυνομίας περιορίζεται, κυρίως, στην εξιχνίαση της υπόθεσης και της επίσημες ανακοινώσεις της σχετικά με αυτή²⁶⁰, καθώς επίσης και σε ενέργειες για την αποτροπή εντάσεων και επεισοδίων στις εκδηλώσεις μνήμης για τα θύματα²⁶¹.

β) Τα Νέα

Στην εφημερίδα τα «Νέα», τα άρθρα που προέκυψαν από την αρχική αναζήτηση ήταν μόλις 15. Τα άρθρα που αναφέρονταν στην υπόθεση ήταν 10. Τα άρθρα αφορούσαν, κυρίως, το περιστατικό καθαυτό, με λεπτομερή περιγραφή των γεγονότων, όπως για παράδειγμα με αναφορές στα σχετικά βίντεο που έχουν καταγράψει το γεγονός²⁶², καθώς και τις κοινωνικές

²⁵⁹ Η Καθημερινή, «Εν ψυχρώ δολοφονία δύο μελών της Χρυσής Αυγής στο Ν. Ηράκλειο, η Αντιτρομοκρατική ανέλαβε τις έρευνες», 2/11/2013.

²⁶⁰ Η Καθημερινή, «Τα σενάρια που εξετάζει η Αντιτρομοκρατική για τη δολοφονία των χρυσαυγιτών στο Ν. Ηράκλειο», 2/11/2013.

²⁶¹ Η Καθημερινή, «Εν ψυχρώ δολοφονία δύο μελών της Χρυσής Αυγής στο Ν. Ηράκλειο, η Αντιτρομοκρατική ανέλαβε τις έρευνες», 2/11/2013, όπ.π.

²⁶² TANEA Team, «Συγκλονίζουν τα βίντεο από τη διπλή δολοφονική επίθεση στο Νέο Ηράκλειο», Τα Νέα, 5/11/2013.

αντιδράσεις που προκλήθηκαν ως συνέπεια²⁶³. Η αστυνομική δραστηριότητα που παρουσιάζεται στα άρθρα περιορίζεται, κυρίως, στις προβλεπόμενες ενέργειες για την εξιχνίαση του συγκεκριμένου περιστατικού, καθώς και στην έκκληση προς τους πολίτες για την παροχή πληροφοριών («Η Αστυνομία παρακαλεί όσους πολίτες γνωρίζουν οτιδήποτε σχετικό με το περιεχόμενο του βίντεο και τους δύο δράστες να επικοινωνήσουν με τους τηλεφωνικούς αριθμούς.....της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας»), υπογραμμίζοντας πάντα την διασφάλιση της ανωνυμίας τους²⁶⁴. Η μόνη περίπτωση στην οποία καταγράφεται κάποιου είδους αρνητική εικόνα-μομφή προς την αστυνομία, είναι σε άρθρο που παρουσιάζει αναλυτικά σημαντικά σημεία της προκήρυξης της οργάνωσης που ανέλαβε την ευθύνη, η οποία αναφέρεται στους αστυνομικούς ως «μπάτσους» και κάνει λόγο για συνεργασία τους με τη Χ.Α.²⁶⁵. Οφείλουμε να τονίσουμε ότι αυτή η αρνητική περιγραφή προέρχεται από το περιεχόμενο της προκήρυξης και όχι από το κείμενο του αρθρογράφου.

²⁶³TANEA Team, «Χρυσανγίτες εισέβαλαν στο Πανεπιστήμιο της Μαδρίτης», *Τα Νέα*, 5/11/2013.

²⁶⁴ TANEA Team, «Συγκλονίζουν τα βίντεο από τη διπλή δολοφονική επίθεση στο Νέο Ηράκλειο», *Τα Νέα*, 5/11/2013.

²⁶⁵ Νεσφυγέ, Λ., «Πρωτοεμφανιζόμενη οργάνωση ανέλαβε την ευθύνη της διπλής δολοφονίας στο Νέο Ηράκλειο», *Τα Νέα*, 16/11/2013.

Κεφάλαιο 5: Παρατηρήσεις και συμπεράσματα της έρευνας

Από την ποιοτική ανάλυση των άρθρων, διαπιστώνεται ότι οι εικόνες που προβάλλονται για την αστυνομία ποικίλλουν, τόσο ανάλογα με το υπό εξέταση περιστατικό, όσο και με τον συντάκτη του άρθρου. Στην πλειοψηφία τους τα άρθρα, τόσο στον ιστότοπο της «Καθημερινής», όσο και «Των Νέων» παρουσιάζουν τα περιστατικά, αναλύοντας ένα προς ένα τα γεγονότα που έλαβαν χώρα, καθώς και τις αντιδράσεις που προκάλεσαν στο κοινωνικό και πολιτικό σκηνικό, κατά τις περιόδους που τα ακολούθησαν.

Διαπιστώθηκε ότι και στις δύο εφημερίδες τα λιγότερα σε αριθμό άρθρα αφορούσαν την αστυνομία ή τη δράση της. Συγκρίνοντας τώρα τις δύο υποθέσεις, στην περίπτωση του Α.Γ. υπάρχουν περισσότερα άρθρα για την αστυνομία και τη δράση της απ' ό,τι στην περίπτωση του Π.Φ. Θεωρούμε ότι οφείλεται στα χαρακτηριστικά των δύο υποθέσεων και στα πρόσωπα που εμπλέκονται στο καθένα. Συγκεκριμένα, κατά την κάλυψη της υπόθεσης του Α.Γ. προβάλλονται περισσότερες εικόνες σχετικά με την αστυνομία ακριβώς επειδή ο θάνατος του προκλήθηκε από τα πυρά ειδικού φρουρού, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα βίαιες αντιδράσεις και την κοινωνική αναταραχή, ως απάντηση στην «αστυνομική βία». Αντίθετα, στην υπόθεση του Π.Φ. οι αναφορές για την αστυνομία και τη δράση της είναι πολύ λιγότερες, γεγονός που επίσης θεωρούμε ότι δικαιολογείται από την φύση του συμβάντος, καθώς έλαβε ιδεολογικές, πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις.

Όσον αφορά τον τρόπο παρουσίασης της Αστυνομίας και της δράσης της, διαπιστώθηκε ότι για την υπόθεση του Α.Γ. είναι, κυρίως, αξιολογικά ουδέτερη. Η πλειοψηφία των άρθρων αντιμετωπίζει το περιστατικό, ως μεμονωμένη περίπτωση, και όχι ως το αποκορύφωμα ενός γενικευμένου φαινομένου χρήσης βίας από την ΕΛ.ΑΣ. Η δε εικόνα που προβάλλεται για τον πρώην ειδικό φρουρό Ε.Κ. είναι ιδιαίτερα αρνητική, με την ανευθυνότητα και τον αντιεπαγγελματισμό να υπογραμμίζονται. Η Αστυνομία όμως φαίνεται να αποτελεί μέρος της εικόνας αυτής. Παρατηρήθηκε μάλιστα ότι κριτική της ασκήθηκε για την μη παρέμβασή της κατά το μαζικό ξέσπασμα των επεισοδίων μετά το συμβάν και την αδυναμία της να προστατεύσει τους πολίτες και τις ιδιοκτησίες τους. Ακόμη, σε αρκετές περιπτώσεις η αστυνομία κατηγορείται για άσκηση βίας εναντίον των πολιτών. Παρόλα αυτά, οι περιπτώσεις που η αστυνομία παρουσιάζεται ως αποδέκτης βίας είναι περισσότερες. Αυτό οφείλεται τόσο στις επικρατούσες απόψεις για την αστυνομία που διαμορφώθηκαν κατά τα χρόνια της μεταπολίτευσης, όσο στο θάνατο του Α.Γ.

Κατά την κάλυψη της περίπτωσης του θανάτου του Π.Φ., η πλειοψηφία των άρθρων, και πάλι, είναι αφιερωμένη στη λεπτομερή κάλυψη της υπόθεσης, καταδικάζοντας εντόνως το γεγονός, ως ακραία πράξη βίας. Ακόμη το γεγονός χρωματίζεται σαφώς πολιτικά και ιδεολογικά, εξαιτίας των προσώπων που εμπλέκονται. Τα άρθρα που αναφέρονται στην αστυνομία αποτελούν μειοψηφία και αφορούν, κυρίως, τις διαδικασίες που ακολουθούνται για τη διαλεύκανση της υπόθεσης, καθώς επίσης και τα ευρήματα της αστυνομικής έρευνας. Ασκείται και εδώ κριτική προς την Αστυνομία, αναφορικά για την αναποτελεσματικότητα της και την αδυναμία της να αποτρέψει το θάνατο του θύματος, παρά την παρουσία αστυνομικών δυνάμεων κοντά στην ευρύτερη περιοχή του συμβάντος.

Όσον αφορά την περίπτωση του Νέου Ηρακλείου, η κάλυψη του γεγονότος είναι εμφανώς πολύ μικρότερη σε έκταση και οι αναφορές για την Αστυνομία περιορίζονται στην εξιχνίαση της υπόθεσης και τα ευρήματα των ερευνών των αστυνομικών ερευνών και των εγκληματολογικών εργαστηρίων. Ακόμη, τα άρθρα που αναφέρονται στα δύο θύματα και τις οικογένειές τους είναι πολύ περιορισμένα και οι αναφορές που γίνονται είναι σχετικά σύντομες.

Από την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων προκύπτει ότι και οι δύο εφημερίδες που εξετάστηκαν προβάλλουν εικόνες παρόμοιου περιεχομένου και αξιολογικού χαρακτήρα, με διακυμάνσεις από ουδέτερο έως και αρνητικό, ενώ σε καμία από τις δύο δεν καταγράφηκε θετική αποτίμηση της αστυνομικής δράσης με οποιοδήποτε τρόπο. Και στις δύο εφημερίδες οι αναφορές για την Αστυνομία και τη δράση της παρουσιάζουν αντιστοιχία. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί τα άρθρα και των δύο εφημερίδων χαρακτηρίζονται από σχετική πολυφωνία, εφόσον παρουσιάζουν διαφορετικές απόψεις. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι παρουσιάζεται και η άποψη της Αστυνομίας, είτε με τη μορφή επίσημων ανακοινώσεων είτε με τη μορφή δηλώσεων από έγκυρες πηγές της Αστυνομίας.

Γενικά συμπεράσματα

Αποτιμώντας την υπάρχουσα βιβλιογραφία διαπιστώνεται ότι οι έρευνες και οι μελέτες που είναι αφιερωμένες στις εικόνες που προβάλλονται από τα Μέσα για την αστυνομία και τη δράση της είναι αρκετά περιορισμένες και σχεδόν αποκλειστικά ποιοτικού χαρακτήρα, με αποτέλεσμα η εξαγωγή γενικεύσιμων συμπερασμάτων να γίνεται δυσχερής. Όσον αφορά την ελληνική βιβλιογραφία, οι μελέτες που έχουν ως αντικείμενο τους την αστυνομία είναι ιδιαίτερος περιορισμένες, ενώ αξίζει να σημειωθεί η απουσία επιστημονικών ερευνών με αντικείμενό τους την παρουσίαση της Αστυνομίας και της δράσης της από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Ανακεφαλαιώνοντας, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας στο σύνολο τους, και ακόμα περισσότερο με την όλο και αυξανόμενη ισχύ των νέων μέσων όπως είναι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, διαδραματίζουν κεντρικό και διαμεσολαβητικό ρόλο²⁶⁶, νοηματοδοτώντας την καθημερινή ζωή και συμβάλλοντας στην κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας. Συνεπώς, πολλές από τις εικόνες και τις αντιλήψεις μας για αντικείμενα, καταστάσεις, θεσμούς κ.ο.κ. στα οποία δεν έχουμε την δυνατότητα προσωπικής εμπειρίας για την απόκτηση γνώσης, η γνώση μας να εξαρτάται από τις εικόνες που προβάλλονται στα Μέσα²⁶⁷. Όπως είναι φανερό, οι αντιλήψεις μας για κρατικούς θεσμούς όπως η αστυνομία δεν αποτελούν εξαίρεση.

Από τη βιβλιογραφική επισκόπηση διαπιστώθηκε ότι τα μέσα επικοινωνίας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προβολή εικόνων της αστυνομίας και της αστυνόμευσης και τείνουν να υποστηρίζουν τη σημασία της αστυνόμευσης ως μέσου διατήρησης της τάξης.²⁶⁸ Εντούτοις, τα Μέσα παρέχουν επίσης ένα πλαίσιο στο οποίο η αστυνομική αποτελεσματικότητα και υπευθυνότητα αμφισβητούνται²⁶⁹. Παράλληλα, φαίνεται πως οι αστυνομικές αρχές συμμετέχουν όλο και περισσότερο στη διαχείριση της δημόσιας εικόνας τους, τόσο στα παραδοσιακά μέσα μαζικής επικοινωνίας όσο και στα ανερχόμενα μέσα κοινωνικής δικτύωσης²⁷⁰, με σκοπό την θετικότερη αξιολόγηση τους από τους πολίτες²⁷¹.

Τόσο από τη βιβλιογραφική επισκόπηση, όσο και από την πρωτογενή έρευνα διαπιστώνεται ότι οι εικόνες που προβάλλονται από τα Μέσα για την αστυνομία και την αστυνομική δράση ποικίλλουν σε περιεχόμενο, ανάλογα με τις κοινωνικοπολιτικές συγκυρίες

²⁶⁶ Κωνσταντοπούλου 2014, σελ. 11.

²⁶⁷ Σεραφετινίδου 2005, σελ. 369-370.

²⁶⁸ Mawby 2010, σελ. 126.

²⁶⁹ Όπ.π.

²⁷⁰ McGovern & Phillips 2017, σελ.15.

²⁷¹ Όπ.π., σελ. 7.

που επικρατούν την εκάστοτε περίοδο, καθώς και την περίπτωση και το μέσο που κάθε φορά εξετάζεται. Όσον αφορά τις εικόνες που προβάλλουν τα Μέσα για την Ελληνική Αστυνομία, από την πρωτογενή έρευνα προέκυψε ότι χαρακτηρίζονται σε μεγάλο βαθμό από πολυφωνία και ποικίλλουν σε περιεχόμενο. Ωστόσο, αναγνωρίζονται σε κάθε περίπτωση οι αδυναμίες και οι περιορισμοί της παρούσας εργασίας. Συγκεκριμένα, καθίσταται δυσχερής η εξαγωγή γενικεύσιμων συμπερασμάτων, εφόσον εξετάσθηκε η παρουσίαση της αστυνομίας για δύο συγκεκριμένες υποθέσεις και τα μέσα που επιλέχθηκαν ήταν οι δύο καθημερινές εφημερίδες, γεγονός που σημαίνει ότι αγνοούμε τις εικόνες που προέρχονται από άλλα Μέσα όπως η τηλεόραση και το ραδιόφωνο (δελτία ειδήσεων).

Οφείλουμε να υπογραμμίσουμε ότι το υπό διερεύνηση θέμα δεν είναι δυνατόν να εξαντληθεί στο πλαίσιο μιας διπλωματικής εργασίας. Αντιθέτως, η παρούσα εργασία αποτελεί αφορμή για σκέψη και προβληματισμό και επισημαίνει την ανάγκη για περαιτέρω επιστημονική διερεύνηση του αντικειμένου της.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αλεξανδρή, Φ. (2013). *Ανάλυση περιεχομένου σε διαφημίσεις κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στα πλαίσια της βιομηχανίας της Μόδας*, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Πειραιώς.
- Αντωνοπούλου, Μ. Ν. (2008). *Οι Κλασικοί της κοινωνιολογίας: Κοινωνική θεωρία και νεότερη κοινωνία*, Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα.
- Berger, P. & Luckmann, T. (2003). *Η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας*, Νήσος, Αθήνα (*The social construction of reality*, Allen Lane, London: 1967).
- Βιθυνός, Μ. (1996). «Τα ΜΜΕ, η πραγματικότητα και η εικόνα της», στο Παναγιωτοπούλου Π., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου Μ. & Νοτάρης Σ. (επιμ.) (1996). *Η κατασκευή της πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης*, Διεθνές Συνέδριο, Αθήνα, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, σελ. 206- 221.
- Γεώργα, Ε. (2007). *Κοινή γνώμη, μέσα μαζικής ενημέρωσης και κατασκευή της πολιτικής πραγματικότητας*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Διπλωματική εργασία.
- Δασκαλάκης, Ι., Δ. (2009). *Εισαγωγή στη σύγχρονη κοινωνιολογία*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.
- Δεμερτζής, Ν. (2002). *Πολιτική επικοινωνία: διακινδύνευση, δημοσιότητα, διαδίκτυο*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.
- Δήμου, Β. (2012). «Σχέσεις κοινού – αστυνομίας και αίσθημα ανασφάλειας», *Εγκληματολογία* 2 (2), σελ. 87- 92.
- Ελληνική Αστυνομία, «Πολιτική μέσων κοινωνικής δικτύωσης» (http://www.hellenicpolice.gr/index.php?option=ozo_content&&perform=view&id=3037&Itemid=0&lang=), ανακτήθηκε την 3/7/2018.
- Ζαραφώνιτου, Χ. (2004). *Εμπειρική εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Ζιανίκας, Χ. (1995). *Αστυνομικό σύστημα: Μέρος πρώτο, Εισαγωγικά θέματα*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή.
- Ζιανίκας, Χ. Α. (1990). *Η Ελληνική Αστυνομία*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα.

- Ιωαννίδη-Καπόλου, Ε. Ν. (1999). «Οι Κοινωνικές αναπαραστάσεις της σεξουαλικής συμπεριφοράς στην αντιμετώπιση του AIDS. Η εφαρμογή πειραματικών μεθόδων», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών* 100, σελ. 195-213.
- Gebner, G. (1996) «Η κατασκευή της πραγματικότητας και τα ΜΜΕ», στο Παναγιωτοπούλου Π. κ.ά. (επιμ.), *Η κατασκευή της πραγματικότητας*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, ό.π., σελ. 425-432.
- Καραγιάννης, Ν. (2017). *Η οπτική και η επιρροή του κοινωνικού κονστρουκτιβισμού στην Εγκληματολογία*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Διπλωματική Εργασία.
- Καραϊσκού, Α. (2016). *Μοντέλα παραγωγής/ κατασκευής συναίνεσης από τα ΜΜΕ και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η περίπτωση της Ελληνικής Αστυνομίας*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Διπλωματική Εργασία.
- Κυριαζή, Ν. (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*, νέα διευρυμένη έκδοση, Πεδίο, Αθήνα.
- Κωνσταντοπούλου, Χ. (επιμ.) (2014). «Εισαγωγή», *Κοινωνικές αναπαραστάσεις: Εξουσία και πολιτισμός*, Συλλογικός Τόμος, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.
- Λαμπροπούλου, Π. Ε. (1997). *Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας: Η περίπτωση της βίας και της εγκληματικότητας*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα (αναρτημένη μορφή αρχείου).
- Λυριτζής, Χ. (1989) «Θεωρητικές Προσεγγίσεις στα Μέσα μαζικής επικοινωνίας», στο Κομνηνού, Μ. & Λυριτζής, Χ (επιμ.), *Κοινωνία, εξουσία και μέσα μαζικής επικοινωνίας: Θεωρία και πράξη*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 15- 77.
- Μαυρίδης, Η., (χ.έ.) *Για την «Κατασκευή» της κοινωνικής πραγματικότητας: Μεταφαινομενολογικές προοπτικές του κοινωνικού κονστρουξιονισμού*, κείμενο για το μάθημα 510007 «Επιστημολογία των Κοινωνικών Επιστημών» (γ' έτος).
- Noelle-Neumann, E. (1996). « Κοινή Γνώμη», στο Παναγιωτοπούλου Π. κ.ά. (επιμ.), *Η κατασκευή της πραγματικότητας*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, σελ. 88-104.
- Παγκουρέλια, Ε. & Παπαδοπούλου, Μ. (2009). *Κριτική ανάλυση λόγου – ποιοτική ανάλυση περιεχομένου: μια πρόταση συνδυαστικής αξιοποίησης για την ανίχνευση της ιδεολογίας των σχολικών εγχειριδίων*, Επιστήμες της Αγωγής (http://mariapapadopoulou.gr/ar8ra_periodika/40.%20Tracing%20ideology%20by%2

[0means%20of%20CDA%20and%20QCA%20in%20textbooks%20for%20literacy.pdf](#)

f), ανακτήθηκε την 28/7/2018.

- Πανούσης, Γ. (1999). «Αστυνομία & ΜΜΕ: επικίνδυνες σχέσεις;», *Αστυνομική Επιθεώρηση*, Τεύχος Ιανουαρίου, σελ. 4-7.
- Παπαζέκος, Σ. (2012). *Αντικειμενική ενημέρωση και blogs : Συγκριτική μελέτη άρθρων σχετικά με τη δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου*, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Ιόνιων Νήσων, Αργοστόλι.
- Παπαρίζος, Α. (2001). «Αντί προλόγου», στο Στεργιούλης, Ε. (2001). *Η Ελληνική Αστυνομία κατά την περίοδο της μεταπολίτευσης (1975-1995)*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 9-10.
- Παπαρίζος, Α. (2011). *Θεός, εξουσία και θρησκευτική συνείδηση: Τα γενικά, μετατρεπτικά και ερωτικά ενδιάμεσα και η κοινωνία του ανθρώπου*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.
- Ρήγα, Α. Β. (1991). «Από τις στάσεις στις κοινωνικές αναπαραστάσεις: μια ανασκόπηση της πρόσφατης βιβλιογραφίας», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 80 (80), σελ. 156-165.
- Ritzer, G. (2012). *Σύγχρονη κοινωνιολογική θεωρία*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.
- Σεραφετινίδου, Μ. (2005). *Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας: Ο ρόλος των μέσων στην αναπαραγωγή του σύγχρονου καπιταλισμού*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα.
- Στεργιούλης, Ε. (2001). *Η Ελληνική Αστυνομία κατά την περίοδο της μεταπολίτευσης (1975-1995)*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Τσαλίκोगλου Φ., Αρτινοπούλου Β., Ζαραφονίτου Χ. & Μαντόγλου Α. (1994). *Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των αστυνομικών για το εγκληματικό φαινόμενο*, Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Τσίρος, Ν. (2014) «Υποκείμενο και Εξουσία στο περιβάλλον της αυτοαναφορικής επικοινωνίας των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας», στο Κωνσταντοπούλου, Χ. (επιμ.), *Κοινωνικές αναπαραστάσεις*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, όπ.π., σελ.157-170.
- Φίλιας, Β. (1976). *Μαξ Βέμπερ: συστηματική κοινωνιολογία και μεθοδολογία*, Λιβάνης, Αθήνα.
- Χανζτόγλου, Δ. (1996). «Η κατασκευή των ειδήσεων», στο Παναγιωτοπούλου Π. κ.ά. (επιμ.). *Η κατασκευή της πραγματικότητας*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα, όπ.π., σελ.291-302.
- Χιωτάκης, Τ. & Χωραφάς, Ε. (αρχισυντ.) (1995). «Κουλτούρα», *Φιλοσοφικό-Κοινωνιολογικό Λεξικό*, Γ΄ Τόμος, εκδ. Κ. Καπόπουλος, Αθήνα, σελ. 114-115.

- Ψύλλα, Μ. & Σεραφής, Δ. (2014). «Έντυπος λόγος και εξουσία: Μια κριτική κοινωνικοπολιτική και πολυτροπική προσέγγιση», στο Κωνσταντοπούλου, Χ. (επιμ.), *Κοινωνικές αναπαραστάσεις*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, ό.π., σελ. 109- 123.
- Ψυχογιός, Δ. (2004). *Τα έντυπα μέσα επικοινωνίας. Από τον πηλό στο δίκτυο*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα.

Ξενόγλωσση

- Amadi, F.A. & Ootobo P. (2016). «Quantitative and qualitative content analysis: Why counting must submit to what counts», *Review of Communication and Media Studies* 1 (3), σελ.135-145.
- Amineh, R., J. & Asl, H. D. (2015). «Review of constructivism and social constructivism», *Journal of Social Sciences, Literature and Languages* 1 (1), σελ. 9-16.
- Bejan, V., Hickman, M., Parkin, S. W. & Pozo, V. (2018). «Primed for death: Law enforcement-citizen homicides, social media, and retaliatory violence», *Applied Economics Faculty Publications*, Paper 1267 (<http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0190571>), ανακτήθηκε την 4/8/2018.
- Carter, M. J. & Fuller, C. (2015), «Symbolic interactionism» (<http://www.sagepub.net/isa/resources/pdf/Symbolic%20interactionism.pdf>), ανακτήθηκε την 13/8/2018.
- Chermack, S., Scheer, C. & Wilson, J. M. (2014). «Police consolidation in the news», *Police Quarterly* 17 (2), σελ. 150-175.
- Colbran, M. (2014). *Media representations of police and crime. Shaping the police television drama*, Palgrave Macmillan, UK.
- Cooke, L. & Sturges, P. (2009), «Police and media relations in an era of freedom of information», *Policing and Society* 19 (4), σελ. 406-424.
- Dearing, J. & Rogers, M. E. (1988). «Agenda-setting research: Where has it been, where is it going? », *Communication Yearbook* 11, σελ. 555-594.
- Graziano, L., Schuck, A. & Martin, C. (2010). «Police misconduct, media coverage, and public perceptions of racial profiling: An experiment», *Justice Quarterly* 27 (1), σελ. 52-76.
- Hamachers, A. (2017). «Maintaining law enforcement legitimacy in times of digital media: Managing the balancing act between operational efficacy and the public's demand for information during major police operations», (https://www.researchgate.net/publication/320445433_Maintaining_law_enforcement_legitimacy_in_times_of_digital_media_Managing_the_balancing_act_between_operational_efficacy_and_the_public's_demand_for_information_during_major_police_operations), ανακτήθηκε την 31/7/2018.

- Höijer, B. (2011). «Social representations theory: A new theory for media research», *Nordicom Review*, 32 (2), σελ. 3-16.
- Kingshott, B. F. (2010). «Serious crime: The police management of the media» (https://www.researchgate.net/publication/283290991_Serious_Crime_The_Police_Management_of_the_Media), ανακτήθηκε την 30/7/2018.
- Leveson, B. (2012). «The Leveson inquiry: An inquiry into the culture, practices and ethics of the press» 1, *Royal Courts of Justice*, Strand, London (http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20140122145618/http://www.official-documents.gov.uk/document/hc1213/hc07/0780/0780_i.asp), ανακτήθηκε την 30/7/2018.
- Mayring, Ph. (2000). *Qualitative content analysis* 1 (2) (www.qualitative-research.net/fqs/beirat/mayring-e.htm), ανακτήθηκε την 14/7/2018.
- Mawby R.C. (2010). «Police corporate communications, crime reporting and the shaping of policing news », *Policing & Society* 20 (1), σελ. 124-139.
- Mawby R.C. (2014). «The presentation of police in everyday life: Police – press relations, impression management and the Leveson Inquiry», *Crime, Media, Culture: An International Journal* 10 (3), σελ. 239-257 (<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:bie5uooDoXwJ:https://ira.l.e.ac.uk/bitstream/2381/31603/6/Police%2520Impression%2520Mgmnt%2520RESUB%2520%2528clean%2520%2526%2520complete%2529.pdf+%&cd=1&hl=el&ct=clnk&gl=gr>), ανακτήθηκε την 1/7/2018.
- McGovern, A. & Lee, M. (2010). «‘Cop[ying] it sweet’: Police media units and the making of news», *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 43 (3), σελ. 444–464.
- McGovern, A. & Phillips, N. D. (2017). «Police, media and popular culture», *Oxford Research Encyclopedia of Criminology*, (<http://criminology.oxfordre.com/abstract/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore-9780190264079-e-279?rskey=f9phOz&result=1>), ανακτήθηκε την 20/4/2018.
- McKinley, J. (2015), «Critical argument and writer identity: Social constructivism as a theoretical framework for EFL academic writing», *Critical Inquiry in Language Studies*, 12 (3), σελ. 184–207.

- McLaughlin, E. & Muncie J. (2001). «Interactionism», *Sage Dictionary of Criminology*, Sage Publications, London κ.α., σελ. 155- 156.
- Moscovici, S. (1988). «Notes towards a description of social representations», *European Journal of Social Psychology* 18 (3), σελ. 211-250.
- Newman, N. Fletcher, R., Levy, D. A. L & Nielsen, R. K. (2016). *Reuters Institute digital news report*, *Reuters Institute for the Study of Journalism*, University of Oxford (<http://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/research/files/Digital%2520News%2520Report%25202016.pdf>), ανακτήθηκε την 2/8/2018.
- Nilgun, A., Buket, K., Mufit, A. & Sumeyra, D. (2009). «Symbolic interaction theory», *Procedia Social and Behavioral Sciences* 4 (1), World Conference on Educational Sciences, Elsevier, σελ. 902-904 (https://www.researchgate.net/publication/275537393_Symbolic_interaction_theory), ανακτήθηκε την 31/8/2018.
- Payrow Shabani, O. A. (2003). *Democracy, power and legitimacy: The critical theory of Jürgen Habermas*, University of Toronto Press , Toronto κ.α. (https://books.google.gr/books?ie=UTF-8&vid=ISBN0802087612&id=tKDU3l3cq60C&pg=PA49&lpg=PA49&dq=ideal+speech+situation&sig=EsYFyljaDQsWsYWUgtjvMK-13gU&redir_esc=y&hl=el#v=onepage&q=ideal%20speech%20situation&f=false), ανακτήθηκε την 22/6/2018.
- Paul, J. (2015). «Protesting police violence: “Blacklivesmatter” and visual and performance art in the era of extrajudicial police killings», *International Journal of Humanities and Social Science* 5 (10), σελ. 6-29.
- Reiner, R. (2000). *The Politics of police*, 3rd ed., Oxford University Press, Oxford, στο Cooke, L. & Sturges, P. (2009), «Police and media relations in an era of freedom of information», *Policing and Society* 19 (4), σελ. 406-424.
- Reiner, R., Livingstone, S. & Allen, J. (2000) «No more happy endings? The media and popular concern about crime since the second world war», in Tim Hope and Richard Sparks (eds.), *Crime, risk and insecurity*, Routledge, σελ. 107–25, στο Colbran, M. (2014). *Media representations of police and crime. Shaping the police television drama*, Palgrave Macmillan, UK.

- Sacco, V. (2005). *When crime waves*, Sage Publications, Thousand Oaks κ.α. (https://books.google.gr/books?id=hZwHHKFxp8C&pg=PA20&lpg=PA20&dq=crime+waves+construction+by+the+media&source=bl&ots=7_JtBO0cWr&sig=G6sGhD7l92h-qM-YNsQ_Q-HvD4&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwiJoJjbz5TcAhXLJ1AKHZEYCwkQ6AEIXDAH#v=onepage&q=crime%20waves%20construction%20by%20the%20media&f=false), ανακτήθηκε την 31/7/2018.
- Scheufele, D. A. (1999). «Framing as a theory of media effects», *Journal of Communication* 49 (1), σελ. 103-122.
- Searle, J. R. (1997). *The construction of social reality*, Free Press, New York.
- Rantatalo, O. (2016). «Media representations and police officer's identity work in a specialized police tactical unit», *Policing and Society* 26 (1), σελ. 97-113.
- Schneider, C. J. (2016). *Policing and Social Media: Social Control in an Era of New Media*, Lexington Books, Maryland (https://books.google.gr/books?id=CopRDAAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=el&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false), ανακτήθηκε την 2/8/2018.
- Wall, T. & Linnemann, T. (2014). «Staring down the state: Police power, visual economies and the “war on cameras”», *Crime, Media, Culture* 10 (2), σελ. 133-149 (https://www.scribd.com/doc/250571954/wall-and-linnemann-staring-down-the-state?secret_password=7Nm10q9S2lNrrmrHHbUP#download&from_embed), ανακτήθηκε την 2/8/2018.
- Wolfe, E. S. & Nix, J. (2016). «The alleged “Ferguson effect” and police willingness to engage in community partnership», *Law and Human behavior* 40 (1), σελ. 1-10.

Άρθρα Εφημερίδων

- Βραδέλης, Σ., «Εισαγόμενοι» διαδηλωτές», *Τα Νέα*, 4/12/2009 (<http://www.tanea.gr/2009/12/04/greece/eisagomenoi-diadilwtes/>), ανακτήθηκε την 17/8/2018.
- Βραδέλης, Σ., «Νέο δόγμα από την ΕΛ.ΑΣ.», *Τα Νέα*, 7/12/2009 (<http://www.tanea.gr/2009/12/07/greece/neo-dogma-apo-tin-el-as/>), ανακτήθηκε την 18/7/2018.
- Γαλάνης, Δ., Πουλιόπουλος, Γ. & Βυθούλκας, Δ., «Χιλιάδες στη διαδήλωση της Αμφιάλης για τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα», *Το Βήμα*, 18/9/2013 (<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=530749>), ανακτήθηκε την 9/9/2018.
- Γιάνναρου, Λ., «Στοχεύουν στον εκφοβισμό και την κατατρομοκράτηση της κοινωνίας», *Η Καθημερινή*, 28/1/2014 (<http://www.kathimerini.gr/750776/article/epikairothta/ellada/stoxeyoyn-ston-ekfovismo-kai-thn-katatromokrathsh-ths-koinwnias>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Θεοδωρακόπουλος, Π., «Αγριότητες στους δρόμους», *Τα Νέα*, 18/12/2008 (<http://www.tanea.gr/2008/12/18/greece/agriotites-stoys-dromous/>), ανακτήθηκε την 18/7/2018.
- Θεοδωρόπουλος, Τ., «Ο αφηρωισμός των κουκουλοφόρων», *Η Καθημερινή*, 7/12/2017 (<http://www.kathimerini.gr/938154/opinion/epikairothta/politikh/o-afhrwismos-twn-koykoyloforwn>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Η Καθημερινή*, «Εν ψυχρώ δολοφονία δύο μελών της Χρυσής Αυγής στο Ν. Ηράκλειο, η Αντιτρομοκρατική ανέλαβε τις έρευνες», 2/11/2013 (<http://www.kathimerini.gr/58332/article/epikairothta/ellada/en-yyxrw-dolofonia-dyo-melwn-ths-xryshs-ayghs-sto-n-hrakleio-h-antitromokratikh-anelave-tis-ereynes>), ανακτήθηκε την 8/8/2018.
- Η Καθημερινή*, «Επίθεση με μολότοφ σε αστυνομικό τμήμα», 11/6/2009 (<http://www.kathimerini.gr/360945/article/epikairothta/ellada/syntoma>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.

- Η Καθημερινή*, «Περί ηρώων και τάφων», 25/8/2013
(<http://www.kathimerini.gr/51101/opinion/epikairothta/politikh/peri-hrwwn-kai-tafwn>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Η Καθημερινή*, «Συγκεντρώσεις για τα τέσσερα χρόνια από το θάνατο του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου», 6/12/2012
(<http://www.kathimerini.gr/21676/article/epikairothta/ellada/sygkentrwseis-gia-ta-tessera-xronia-apo-to-8anato-toy-ale3androy-grhgoropoyloy>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Η Καθημερινή*, «Τα σενάρια που εξετάζει η Αντιτρομοκρατική για τη δολοφονία των χρυσαυγιτών στο Ν. Ηράκλειο», 2/11/2013
(<http://www.kathimerini.gr/58412/article/epikairothta/ellada/ta-senaria-poy-e3etazei-h-antitromokratikh-gia-th-dolofonia-twn-xrysaygitwn-sto-n-hrakleio>), ανακτήθηκε την 8/8/2013.
- Η Καθημερινή*, «Τι γραφεί ο ξένος Τύπος», Αρχείο Μόνιμες Στήλες, 9/12/2008
(<http://www.kathimerini.gr/712176/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/ti-grafei-o-3enos-typos>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Η Καθημερινή*, «Το 24ωρο ενός αστυνομικού», 20/10/2013
(<http://www.kathimerini.gr/57000/article/epikairothta/ellada/to-24wro-enos-astynomikoy>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Η Καθημερινή*, «Φίλος Φύσσα: Ο Παύλος δολοφονήθηκε κάτω από το βλέμμα των αστυνομικών», 11/7/2016
(<http://www.kathimerini.gr/867059/article/epikairothta/ellada/filos-fyssa-o-paylos-dolofonh8hke-katw-apo-to-vlemma-twn-astynomikwn>), ανακτήθηκε την 13/7/2018
- Κωνσταντάρας, Ν., «Μνήμη και φόβος», *Η Καθημερινή*, 23/4/2011
(<http://www.kathimerini.gr/724882/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/mnhmh-kai-fovos>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Μάνδρου, Ι., «Άμεσος κίνδυνος αποφυλάκισης Ρουπακιά», *Η Καθημερινή*, 13/11/2015
(<http://www.kathimerini.gr/838533/article/epikairothta/ellada/amesos-kindynos-apofylakishs-roypakia>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.

- Μάνδρου, Ι., «Αστυνομικός της ομάδας ΔΙ.ΑΣ: “Κανείς δεν προσπάθησε να εμποδίσει τη σύλληψη Ρουπακιά”», *Η Καθημερινή*, 17/12/2015 (<http://www.kathimerini.gr/842679/article/epikairothta/ellada/astynomikos-ths-omadas-dias-kaneis-den-prospa8hse-na-empodisei-th-syllhyh-roypakia>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Μάνδρου, Ι., «Δίκη Χ.Α: Οι συνθήκες δολοφονίας του Φύσσα στο “μικροσκόπιο”», *Η Καθημερινή*, 16/12/2015 (<http://www.kathimerini.gr/842518/article/epikairothta/ellada/dikh-xa-oi-syn8hkes-dolofonias-toy-fyssa-sto-mikroskopio>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Μάνδρου, Ι., «Μάγδα Φύσσα: Δεν θα φύγω από αυτή τη ζωή, αν δεν τον κρεμάσω», *Η Καθημερινή*, 7/11/2015 (<http://www.kathimerini.gr/837716/article/epikairothta/ellada/magda-fyssa-den-8a-fygw-apo-ayth-th-zwh-an-den-ton-kremasw>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Μάνδρου, Ι., «Οργανωμένη η επίθεση μελών Χ.Α. κατά Φύσσα», *Η Καθημερινή*, 16/10/2015 (<http://www.kathimerini.gr/834929/article/epikairothta/ellada/organwmenh-h-epi8esh-melwn-xa-kata-fyssa>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Μουστάκα, Μ., «Το δάχτυλο μακριά από τη σκανδάλη», *Τα Νέα*, 21/4/2010 (<http://www.tanea.gr/2010/04/27/greece/to-daxylo-makria-apo-ti-skandali>), ανακτήθηκε την 18/7/2018.
- Μπουκάλας, Π., «Φονική αυγή», *Η Καθημερινή*, 19/9/2013 (<http://www.kathimerini.gr/736874/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/fonikh-aygh>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Ναυτεμπορική, «Βουλή: Ομόφωνη καταδίκη της δολοφονίας του Παύλου Φύσσα», 18/9/2013 (<https://www.naftemporiki.gr/story/699940>), ανακτήθηκε την 9/9/2018.
- Νεσφυγέ, Λ., «Άναψαν πράσινο φως στις καταστροφές», *Τα Νέα*, 7/12/2017 (<http://www.tanea.gr/2017/12/07/greece/anapsan-prasino-fws-stis-katastrofes/>), ανακτήθηκε την 18/7/2018.
- Νεσφυγέ, Λ., «Η βίαιη πρωτιά των Εξαρχείων», *Τα Νέα*, 21/12/2017 (<http://www.tanea.gr/2017/12/21/greece/i-biaii-prwtia-twn-eksarxeiwn/>), ανακτήθηκε τη 18/7/2018.

- Νεσφυγέ, Λ., «Πρωτοεμφανιζόμενη οργάνωση ανέλαβε την ευθύνη της διπλής δολοφονίας στο Νέο Ηράκλειο», *Τα Νέα*, 16/11/2013 (<http://www.tanea.gr/2013/11/16/greece/prwtoemfanizomeni-organwsi-anelabe-tin-eythyni-tis-diplis-dolofonias-sto-neo-irakleio/>), ανακτήθηκε την 7/8/2018.
- Newsbeast.gr, «Η προκήρυξη για την δολοφονία των Φουντούλη-Καπελώνη», 16/11/2013 (<https://www.newsbeast.gr/greece/arthro/609390/i-prokiruxi-gia-tin-dolofonia-ton-duo-hrusaugiton>), ανακτήθηκε την 14/8/2018.
- Newsroom, «Παύλος Φύσσας: Τέσσερα χρόνια μετά τη δολοφονία που αποκάλυψε τη δράση της Χρυσής Αυγής», CNN Greece, 18/9/2017 (<https://www.cnn.gr/news/ellada/story/97924/paylos-fyssas-tessera-xronia-meta-ti-dolofonia-poy-apokalypse-ti-drasi-tis-xrysis-aygis>), ανακτήθηκε την 11/8/2018.
- Ξενάκη, Κ., «Τον χτυπούσε με το κλομπ στο κεφάλι και το πρόσωπο», *Τα Νέα*, 18/12/2008 (<http://www.tanea.gr/2008/12/18/greece/ton-xtypoysse-me-to-klomp-sto-kefali-kai-to-proswpo/>), ανακτήθηκε την 18/7/2018.
- Ονισένκο, Κ., «Μολότοφ κατά αστυνομικού τμήματος», *Η Καθημερινή*, 8/1/2009 (<http://www.kathimerini.gr/345381/article/epikairothta/ellada/molotof-kata-astynomikoy-tmhmatos>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.
- Παπαδόπουλος, Γ., «Αναζητούσε διέξοδο στη μουσική ο Παύλος Φύσσας», *Τα Νέα*, 19/9/2013 (<http://www.tanea.gr/2013/09/19/greece/anazitoysse-dieksodo-sti-moysiki-o-paylos-fyssas/>), ανακτήθηκε την 7/8/2018.
- Παπαδόπουλος, Γ., «Ποια ήταν τα δύο θύματα της δολοφονικής επίθεσης στο Ν. Ηράκλειο», *Τα Νέα*, 4/11/2013 (<http://www.tanea.gr/2013/11/04/greece/poia-itan-ta-dyo-thymata-tis-dolofonikis-epithesis-sto-n-irakleio/>), ανακτήθηκε την 7/8/2018.
- Real News, «Πρωτοσέλιδο στα διεθνή ΜΜΕ η διπλή δολοφονία», 2/11/2018 (<http://www.real.gr/archive/diethni/arthro/protoselido-sta-diethni-mme-h-dipli-dolofonia-259343/>), ανακτήθηκε την 9/9/2018.
- Στεφανής, Π., «Δολοφονία Φύσσα. Ένας χρόνος μετά: Το χρονικό ενός άγριου πολιτικού εγκλήματος», *Τα Νέα*, 17/9/2014 (<http://www.tanea.gr/2014/09/17/greece/dolofonia-fyssa-enas-xronos-meta-to-xroniko-enos-agrioy-politikoy-egklimatos/>), ανακτήθηκε την 7/8/2018.

TANEA Team, «Αυστηρά μέτρα στη δίκη σε δεύτερο βαθμό για τη δολοφονία Γρηγορόπουλου», *Τα Νέα*, 10/3/2015 (<http://www.tanea.gr/2015/03/10/greece/aystira-metra-sti-diki-se-deytero-bathmo-gia-ti-dolofonia-grigoropoyloy/>), ανακτήθηκε την 17/8/2018.

TANEA Team, «Ένα τηλεφώνημα “έφερε” τον δράστη στο σημείο της δολοφονίας στο Κερατσίνι», *Τα Νέα*, 18/9/2013 (<http://www.tanea.gr/2013/09/18/greece/enatilefwnima-efere-ton-drasti-sto-simeio-tis-dolofonias-sto-keratsini/>), ανακτήθηκε την 7/8/2018.

TANEA Team, «“Εκθεση-χαστούκι” από τη Διεθνή Αμνηστία», *Τα Νέα*, 30/3/2009 (<http://www.tanea.gr/2009/03/30/greece/ekthesi-xastoyki-apo-ti-diethni-amnistia/>), ανακτήθηκε την 18/7/2018.

TANEA Team, «Λεπτό προς λεπτό η δολοφονία του Φύσσα όπως την κατέγραψε η ΕΛΑΣ», *Τα Νέα*, 18/9/2013 (<http://www.tanea.gr/2013/09/18/greece/lepto-pros-lepto-i-dolofonia-toy-fyssa-opws-tin-kategrapse-i-elas/>), ανακτήθηκε την 7/8/2018.

TANEA Team, «Ολιγωρία των αστυνομικών καταγγέλλει η σύντροφος του Φύσσα», *Τα Νέα*, 8/10/13 (<http://www.tanea.gr/2013/10/08/greece/oligwria-twn-astynomikwn-kataggellei-i-syntrofos-toy-fyssa/>), ανακτήθηκε την 7/8/2018.

TANEA Team , «Ο Χίτλερ, τα Ες Ες και η δολοφονία Φύσσα», *Τα Νέα*, 21/2/2014, (<http://www.tanea.gr/2014/02/21/greece/o-xitler-ta-es-es-kai-i-dolofonia-fyssa/>), ανακτήθηκε τη 7/8/2018.

TANEA Team, «“Οι χρυσαυγίτες λειτουργούσαν σαν να μην υπήρχε αστυνομία εκεί” δήλωσε μάρτυρας στο Mega», *Τα Νέα*, 19/9/2013 (<http://www.tanea.gr/2013/09/19/greece/oixrysaygites-leitoyrgoysan-san-na-min-ypirxe-astynomia-ekei-dilwse-martyras-sto-mega/>), ανακτήθηκε την 8/7/2018.

TANEA Team, «Συγκλονίζουν τα βίντεο από τη διπλή δολοφονική επίθεση στο Νέο Ηράκλειο», *Τα Νέα*, 5/11/2013 (<http://www.tanea.gr/2013/11/05/greece/syghklonizoynta-binteo-apo-ti-dipli-dolofoniki-epithesi-sto-neo-irakleio/>), ανακτήθηκε την 8/8/2018.

TANEA Team, «Συγκρούσεις και επεισόδια για τον Αλέξανδρο Γρηγορόπουλο σε πόλεις της επαρχίας», *Τα Νέα*, 7/12/2008 (<http://www.tanea.gr/2015/12/07/greece/syghkroyseis->

[kai-epeisodia-gia-ton-aleksandro-grigoropoylo-se-poleis-tis-eparxias/](http://www.tanea.gr/2013/09/30/greece/ti-katethese-stin-anakritria-i-syntrofos-toy-payloy-fyssa/)), ανακτήθηκε την 18/7/2018.

TANEA Team, «Τι κατέθεσε στην ανακρίτρια η σύντροφος του Παύλου Φύσσα», *Τα Νέα*, 30/9/2013 (<http://www.tanea.gr/2013/09/30/greece/ti-katethese-stin-anakritria-i-syntrofos-toy-payloy-fyssa/>), ανακτήθηκε την 7/8/2018.

TANEA Team, «Χρυσανγίτες εισέβαλαν στο Πανεπιστήμιο της Μαδρίτης», *Τα Νέα*, 5/11/2013 (<http://www.tanea.gr/2013/11/05/greece/xrysaygites-eisebalan-sto-panepistimio-tis-madritis/>), ανακτήθηκε την 8/8/2018.

The Economist, «Αναρχία στην Αθήνα», *Η Καθημερινή*, 11/12/2008 (<http://www.kathimerini.gr/342978/article/epikairothta/politikh/anarxia-sthn-a8hna>), ανακτήθηκε την 13/7/2018.

.

Παράρτημα

Α. Κώδικας Δεοντολογίας Του Αστυνομικού²⁷²

Γενικές Υποχρεώσεις (άρθρο 1)

Ο αστυνομικός :

- α. Υπηρετεί τον Ελληνικό Λαό και εκτελεί τα καθήκοντά του, όπως ορίζουν το Σύνταγμα και οι νόμοι.
- β. Υποχρεούται να σέβεται την αξία του ανθρώπου και να μεριμνά για την προστασία των δικαιωμάτων του ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου.
- γ. Ενεργεί πάντοτε με σκοπό την εξασφάλιση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος και τη διαφύλαξη των νόμιμων συμφερόντων των πολιτών.
- δ. Ενεργεί κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων του, με βάση τις αρχές της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της επιείκειας, της χρηστής διοίκησης, της ίσης μεταχείρισης και του σεβασμού της διαφορετικότητας των ατόμων.

Συμπεριφορά κατά την Αστυνομική Δράση (άρθρο 2)

Ο αστυνομικός :

- α. Υπόκειται στις αρχές της διαρκούς ετοιμότητας και της διαρκούς διατεταγμένης υπηρεσίας.
- β. Εφαρμόζει το νόμο με κοινωνική ευαισθησία και ουδέποτε υπερβαίνει τα επιτρεπόμενα όρια της διακριτικής ευχέρειας που του παρέχεται. Όταν επεμβαίνει υποχρεούται να δηλώνει την ιδιότητα, την ταυτότητα και την Υπηρεσία του.
- γ. Εκτελεί τα καθήκοντά του με αμεροληψία, αντικειμενικότητα, διαφάνεια, σύνεση, αυτοκυριαρχία, σταθερότητα, αποφασιστικότητα και αξιοπρέπεια, προστατεύοντας, χωρίς διάκριση, όλους τους πολίτες από παράνομες σε βάρος του πράξεις.
- δ. Σέβεται το δικαίωμα στη ζωή και την προσωπική ασφάλεια κάθε ατόμου. Δεν επιφέρει, δεν προκαλεί και δεν ανέχεται πράξεις βασανιστηρίων ή απάνθρωπης ή

²⁷² Κώδικας Δεοντολογίας Του Αστυνομικού του Υποστρατήγου ΕΛ.ΑΣ ε.α. Π. Λάγγαρη, Πρώην Υποδιευθυντού της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας της ΕΛ.ΑΣ, στο http://www.elesme.gr/elesmegr/periodika/t26/t26_10.htm, 1/7/2018.

εξουτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας και αναφέρει αρμοδίως κάθε παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ε. Για την τήρηση και εφαρμογή του νόμου χρησιμοποιεί κατ'αρχήν μη βίαια μέσα. Η προσφυγή στη βία επιτρέπεται μόνον όταν είναι απολύτως αναγκαία και στο μέτρο που προβλέπεται και απαιτείται για την εφαρμογή του νόμου. Τηρεί πάντοτε με απόλυτο σεβασμό τις αρχές της αναγκαιότητας, της προσφορότητας (καταλληλότητας) και της αναλογικότητας. Χρησιμοποιεί τα κατά το δυνατόν, ηπιότερα μέσα, αποφεύγοντας κάθε περιττή ενόχληση, σκληρότητα ή αδικαιολόγητη φθορά ιδιοκτησίας. Δεν προβαίνει σε καταχρηστική χρήση των χημικών και των άλλων διαθέσιμων μέσων και ιδιαίτερα εκείνων που ενδέχεται να προκαλέσουν βλάβη στην υγεία των πολιτών. Χρησιμοποιεί τα πυροβόλα όπλα μόνο στις περιπτώσεις που προβλέπονται από το νόμο και αναφέρει αμέσως το συμβάν.

στ. Ενεργεί για τη διατήρηση και την αποκατάσταση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, με σκοπό τη διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων όλων των πολιτών και την απρόσκοπτη κοινωνική διαβίωση, την πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος και την προστασία του δημοκρατικού πολιτεύματος, αποφεύγοντας συμπεριφορές που μπορεί να προκαλέσουν σύγκρουση και επιβάλλει μόνον τους κατά περίπτωση αναγκαίους και προβλεπόμενους από το νόμο περιορισμούς δικαιωμάτων.

Συμπεριφορά κατά τη σύλληψη και κράτηση Πολιτών (άρθρο 3)

Ο αστυνομικός :

α. Ενεργεί σύλληψη ατόμου όταν αυτό προβλέπεται από τις διατάξεις του Συντάγματος και του νόμου. Κατά τη σύλληψη ενεργεί με σύνεση και σταθερότητα, τηρεί άψογη συμπεριφορά και αποφεύγει κάθε πράξη που μπορεί να βλάψει την τιμή και την υπόληψη του συλληφθέντος και γενικά να προσβάλει την αξιοπρέπειά του. Χρησιμοποιεί την απολύτως αναγκαία βία και δεσμεύει τον συλληφθέντα μόνον όταν αντιδρά βίαια ή είναι ύποπτος φυγής.

β. Ενημερώνει αμέσως τον κρατούμενο για το λόγο της σύλληψης και κράτησής του, για τις εναντίον του κατηγορίες, τα δικαιώματά του και για τη διαδικασία που εφαρμόζεται στην περίπτωση του. Κρατούμενος που δεν κατανοεί την ομιλούμενη γλώσσα, ενημερώνεται σε γλώσσα που γνωρίζει με διερμηνέα ή με τον προσφορότερο τρόπο.

γ. Φροντίζει για την άμεση τηλεφωνική ή με άλλο πρόσφορο τρόπο επικοινωνία του κρατουμένου με πρόσωπο της επιλογής του ή με την προξενική αρχή της χώρας του, εφόσον είναι αλλοδαπός, προκειμένου να γνωστοποιήσει την αιτία και τον τόπο κράτησής του.

δ. Διευκολύνει την παροχή νομικής βοήθειας στον κρατούμενο και διασφαλίζει την άμεση και ακώλυτη επικοινωνία του με τον δικηγόρο του.

ε. Διασφαλίζει την επικοινωνία του κρατουμένου με τους οικείους του, τις προξενικές αρχές της χώρας του προκειμένου για αλλοδαπό και τις εθνικές και διεθνείς επιτροπές που είναι αρμόδιες για την προστασία των κρατουμένων, σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις και το νόμο.

στ. Επιτρέπει την επικοινωνία του κρατουμένου, εφόσον ο ίδιος συγκατατίθεται, με επίσημους συλλογικούς φορείς που δραστηριοποιούνται στην παροχή υποστήριξης στους κρατούμενους και γενικότερα στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

ζ. Διασφαλίζει συνθήκες κράτησης που εγγυώνται την ασφάλεια, την υγεία και την προστασία της προσωπικότητας του κρατουμένου και μεριμνά για την κατά το δυνατόν αποφυγή του συγχρωτισμού των λοιπών κρατουμένων με τους ποινικούς, των ανδρών με τις γυναίκες, των ανηλίκων με τους ενήλικες και λαμβάνει ειδική πρόνοια για τα ευάλωτα άτομα.

η. Μεριμνά για την προστασία της υγείας του κρατουμένου, εξασφαλίζοντας άμεση ιατρική περίθαλψη σε περίπτωση ανάγκης και παρέχοντας τη δυνατότητα εξέτασης και από γιατρό της επιλογής του.

θ. Αποτρέπει και καταγγέλλει άμεσα, κάθε πράξη που συνιστά βασανιστήριο ή άλλη μορφή απάνθρωπης, σκληρής ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, οποιαδήποτε μορφή βίας ή απειλή βίας, καθώς και κάθε δυσμενή ή διακριτική μεταχείριση σε βάρος κρατουμένου.

ι. Προσάγει τον κρατούμενο το ταχύτερο και οπωσδήποτε εντός των νόμιμων προθεσμιών ενώπιον της αρμόδιας δικαστικής ή άλλης αρχής.

ια. Λαμβάνει τα πρόσφορα νόμιμα μέτρα, κατά περίπτωση, για την αποτροπή απόδρασης του κρατουμένου.

ιβ. Δεν δημοσιοποιεί την ταυτότητα, την ομάδα, τη φυλετική καταγωγή, την εθνική προέλευση ή την υπηκοότητα του κρατουμένου, εκτός αν αυτό κρίνεται αναγκαίο για την εξυπηρέτηση της αντεγκληματικής πολιτικής.

ιγ. Καταχωρεί στα επίσημα βιβλία της Υπηρεσίας του κάθε σύλληψη και κράτηση ατόμου.

Συμπεριφορά κατά την Προανάκριση (άρθρο 4)

Ο αστυνομικός :

- α. Κατά τη διεξαγωγή του προανακριτικού έργου ενεργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, με αποκλειστικό σκοπό την ταχεία επίτευξη του σκοπού της προανάκρισης.
- β. Σέβεται απόλυτα το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου και υποχρεούται να διασφαλίζει όλα τα δικαιώματά του. Πληροφορεί έγκαιρα τον κατηγορούμενο για τις εναντίον του κατηγορίες και του παρέχει τη δυνατότητα να προετοιμάσει την υπεράσπισή του ιδίως με την παρουσία του συνηγόρου του. Εφόσον ο κατηγορούμενος δεν κατανοεί την ομιλούμενη γλώσσα, ενημερώνεται σε γλώσσα που γνωρίζει με διερμηνέα ή με τον προσφορότερο τρόπο.
- γ. Μεταχειρίζεται με άψογο τρόπο τους κατηγορουμένους, τους υπόπτους, τους μάρτυρες και τους παθόντες και δεν ασκεί οποιαδήποτε μορφή βίας ή πίεσης στην προσπάθεια άντλησης πληροφοριών.
- δ. Προστατεύει τους παθόντες και τους μάρτυρες, ιδιαίτερα όταν υπάρχει κίνδυνος για εκφοβισμό τους και λαμβάνει σοβαρά υπόψη την ψυχική υγεία, την ιδιάζουσα κατάσταση και το συμφέρον του θύματος σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, προσπαθώντας, κατά το δυνατό, να περιορίζει τη δευτερογενή θυματοποίηση του.
- ε. Κατά την αυτοψία και κάθε είδους έρευνα ενεργεί πάντοτε σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου, επιδεικνύοντας ιδιαίτερη επιμέλεια, ευπρέπεια και κοσμιότητα και αποφεύγοντας κάθε περιττή δημοσιότητα. Ιδιαίτερα, κατά τις σωματικές έρευνες και τις έρευνες κατοικιών μεριμνά ώστε να διασφαλίζεται ο σεβασμός της προσωπικότητας και της ιδιωτικής ζωής των εμπλεκόμενων και να αποφεύγεται κάθε μη αναγκαία ενόχλησή τους.

Εξυπηρέτηση των Πολιτών (άρθρο 5)

- α. Η προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών και η εξασφάλιση των προϋποθέσεων για την ταχεία, ακώλυτη και χωρίς ταλαιπωρία εξυπηρέτησή τους, καθώς και η βελτίωση των σχέσεων αστυνομίας-πολίτη αποτελεί πρώτιστο καθήκον του αστυνομικού. Ειδικότερα, ο αστυνομικός εξετάζει αμέσως τα αιτήματα των πολιτών που σχετίζονται με αδικήματα και συμβάντα αστυνομικού ενδιαφέροντος και παρέχει τη νόμιμη συνδρομή του χωρίς χρονοτριβή.

β. Η προσέγγιση των αναγκών των πολιτών με ανθρωπισμό, σεμνότητα, κοινωνική ευαισθησία και ευελιξία, η αποφυγή της τυπολατρίας, η εκδήλωση πρωτοβουλιών και η λήψη πρακτικών μέτρων, ώστε να προλαμβάνονται αδικίες και να επιτυγχάνεται η αποτελεσματική εξυπηρέτησή τους, καθώς και η δημιουργία σχέσεων αμοιβαίας εμπιστοσύνης, συνεργασίας και κοινωνικής συναίνεσης αποτελούν καθημερινό μέλημα του αστυνομικού.

γ. Η αποφυγή προκαταλήψεων που έχουν ως αιτία το χρώμα, το φύλο, την εθνική καταγωγή, την ιδεολογία και τη θρησκεία, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ηλικία, την αναπηρία, την οικογενειακή κατάσταση, την οικονομική και κοινωνική θέση ή άλλο διακριτικό στοιχείο του ατόμου, αποτελεί βασική παράμετρο της συμπεριφοράς του αστυνομικού.

δ. Ο αστυνομικός επιδεικνύει ιδιαίτερη φροντίδα για την προστασία ιδίως των παιδιών, των γυναικών, των υπερηλίκων, των ατόμων με ειδικές ανάγκες, των αναπήρων, των προσφύγων, των μελών μειονοτικών και γενικά ευπαθών κοινωνικών ομάδων και μεριμνά για την παροχή βοήθειας στις γυναίκες σε κατάσταση εγκυμοσύνης και λοχείας, στους άρρωστους και γενικά στα πρόσωπα που έχουν ανάγκη. Ειδικότερα, συμπεριφέρεται στους ανηλίκους με κατανόηση και ανθρωπιά, φροντίζοντας για την προστασία τους από φθοροποιές επιδράσεις και κινδύνους στους οποίους είναι δυνατόν να εκτεθούν. Με ιδιαίτερη ευαισθησία οφείλει να μεταχειρίζεται τους ανηλίκους που παρουσιάζουν παραβατική συμπεριφορά, καθώς και τους ανηλίκους και τις γυναίκες που είναι πρόσφυγες ή θύματα σωματικής, ψυχολογικής ή σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης.

Ο Αστυνομικός ως Δημόσιος Λειτουργός (άρθρο 6)

Ο αστυνομικός :

α. Έχει τα ίδια δικαιώματα με τους άλλους πολίτες, με εξαίρεση τους περιορισμούς που επιβάλλονται από το Σύνταγμα και το νόμο και είναι αναγκαίοι για την αποτελεσματική εκπλήρωση της αποστολής της αστυνομίας σε μια δημοκρατική κοινωνία.

β. Σέβεται, τηρεί και εφαρμόζει τους κανόνες που διέπουν τις σχέσεις προϊσταμένων και υφισταμένων και των συναδέλφων μεταξύ τους, ώστε να εξασφαλίζεται η ομαλή, αδιατάρακτη και αποδοτική λειτουργία της Υπηρεσίας, μέσα σε κλίμα πειθαρχίας και πνεύμα αλληλεγγύης και ομοψυχίας.

γ. Διασφαλίζει αμερόληπτες και αποτελεσματικές διαδικασίες εξέτασης και ελέγχου στις περιπτώσεις υποβολής παραπόνων πολιτών εναντίον συναδέλφων του.

δ. Εκτελεί τις διαταγές των ανωτέρων του και ευθύνεται για τη μη εκτέλεση ή την πλημμελή εκτέλεσή τους. Είναι προσωπικά υπεύθυνος για τις πράξεις ή παραλείψεις του και η εκτέλεση προδήλως παράνομων ή αντισυνταγματικών διαταγών δεν τον απαλλάσσει των ευθυνών του.

ε. Διευκολύνει τις έρευνες και τους ελέγχους που διεξάγουν δικαστικές, διοικητικές και ανεξάρτητες διοικητικές αρχές.

στ. Συνεργάζεται αρμονικά με τους δημοσίους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους των άλλων υπηρεσιών του Κράτους στην άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, καθώς και με τους εκπροσώπους άλλων δημοσίων φορέων, οργανισμών και οργανώσεων για την εξυπηρέτηση του δημόσιου και του κοινωνικού συμφέροντος.

ζ. Απορρίπτει σθεναρά κάθε προσπάθεια δωροδοκίας του και επιδιώκει με την εν γένει συμπεριφορά, εμφάνιση, διαγωγή και διαβίωσή του να αποτελεί παράδειγμα καλού πολίτη και ακεράιου αστυνομικού.

η. Δεν χρησιμοποιεί την ιδιότητά του για να αποκομίσει προσωπικά οφέλη ή για να ευνοήσει το ιδιωτικό συμφέρον τρίτων, ούτε επιτρέπει στους συγγενείς ή φίλους του να επικαλεστούν άμεσα ή έμμεσα αυτή για να προωθήσουν τα συμφέροντά τους.

θ. Αντιμετωπίζει με αυστηρότητα και καταπολεμά κάθε πράξη διαφθοράς και καταγγέλλει αμέσως αυτή στις αρμόδιες αρχές.

ι. Κατά την άσκηση των καθηκόντων δείχνει εντιμότητα και δεν αποδέχεται, άμεσα ή έμμεσα, οποιοδήποτε δώρο ή δωρεάν παροχή υπηρεσιών, επιβάλλοντας και στους στενούς συγγενείς του ανάλογη συμπεριφορά.

ια. Εκτός υπηρεσίας δεν εμπλέκεται σε δραστηριότητες και δεν αναλαμβάνει εργασίες που προσβάλλουν το κύρος του ως αστυνομικού.

ιβ. Ως υπεύθυνο άτομο, προσπαθεί να βελτιώνει διαρκώς την υπηρεσιακή του απόδοση και τις γνώσεις του, υποβαλλόμενος σε διαρκή εκπαίδευση.

Διαβεβαίωση (άρθρο 7)

Ο αστυνομικός από την ανάληψη των καθηκόντων του αποδέχεται την παρακάτω διαβεβαίωση:

«Διαβεβαιώ ότι γνώμονας της συμπεριφοράς μου αποτελεί ο σεβασμός της αξίας κάθε ανθρώπου και η προάσπιση των δικαιωμάτων του. Έχω την ύψιστη τιμή να υπηρετώ τον

Ελληνικό Λαό, ασκώντας την αστυνομική εξουσία που μου εμπιστεύεται, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους. Αναλαμβάνω τις υποχρεώσεις και αποδέχομαι τους κινδύνους του λειτουργήματός μου και δηλώνω ότι εργάζομαι με αμεροληψία και δικαιοσύνη για το καλό της κοινωνίας. Προσπαθώ διαρκώς να βελτιώνω τη συμπεριφορά μου ως υπεύθυνος δημόσιος λειτουργός, αποδέχομαι τον κοινωνικό έλεγχο της δράσης μου και προσδοκώ την υποστήριξη των πολιτών».

B. Αρχές Δεοντολογίας του Δημοσιογραφικού Επαγγέλματος²⁷³

Ο Κώδικας Επαγγελματικής Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των δημοσιογράφων-μελών της Ε.Σ.Η.Ε.Α. έχει στόχο:

- Να επαναβεβαιώσει και διασφαλίσει τον κοινωνικό ρόλο του δημοσιογράφου στις νέες συνθήκες, που διαμορφώνουν ο γιγαντισμός, το ολιγοπώλιο στο ιδιοκτησιακό καθεστώς, η αυξημένη εμβέλεια και επιρροή των ΜΜΕ και η παγκοσμιοποίηση της επικοινωνίας.
- Να αποθαρρύνει και να αντιστέκεται σε κάθε απόπειρα κρατικού ή άλλου επηρεασμού με τον αυτοκαθορισμό κανόνων υπεύθυνης επαγγελματικής λειτουργίας.
- Να κατοχυρώσει την ελευθερία της πληροφόρησης και της έκφρασης, την αυτονομία και αξιοπρέπεια του δημοσιογράφου και να θωρακίσει την ελευθεροτυπία επ' αγαθό της δημοκρατίας και της κοινωνίας.

Προς το σκοπό αυτό, οι δημοσιογράφοι αυτοδεσμεύονται να εφαρμόσουν και να περιφρουρήσουν τις ακόλουθες θεμελιώδεις αρχές:

Άρθρο 1

Το δικαίωμα του ανθρώπου και του πολίτη να πληροφορεί και να πληροφορείται ελεύθερα είναι αναφαίρετο. Η πληροφόρηση είναι κοινωνικό αγαθό και όχι εμπόρευμα ή μέσο προπαγάνδας. Ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

- α. Να θεωρεί πρώτιστο καθήκον του προς την κοινωνία και τον εαυτό του τη δημοσιοποίηση όλης της αλήθειας.
- β. Να θεωρεί προσβολή για την κοινωνία και πράξη μειωτική για τον εαυτό του τη διαστρέβλωση, την απόκρυψη, την αλλοίωση ή την πλαστογράφηση των πραγματικών περιστατικών.
- γ. Να σέβεται και να τηρεί το διακριτό της είδησης, του σχολίου και του διαφημιστικού μηνύματος, την αναγκαία αντιστοιχία τίτλου και κειμένου και την ακριβή χρησιμοποίηση φωτογραφιών, εικόνων, γραφικών απεικονίσεων ή άλλων παραστάσεων.
- δ. Να μεταδίδει την πληροφορία και την είδηση ανεπηρέαστα από τις προσωπικές πολιτικές, κοινωνικές, θρησκευτικές, φυλετικές και πολιτισμικές απόψεις ή πεποιθήσεις του.

²⁷³Εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση της 19-20 Μαΐου 1998, με ποσοστό 80,4%, στο <https://www.esiea.gr/arxes-deontologias/>, ημ. ανάρτησης: 11/8/2014.

ε. Να ερευνά προκαταβολικά, με αίσθημα ευθύνης και με επίγνωση των συνεπειών, την ακρίβεια της πληροφορίας ή της είδησης που πρόκειται να μεταδώσει.

στ. Να επανορθώνει χωρίς χρονοτριβή, με ανάλογη παρουσίαση και ενδεδειγμένο τονισμό, ανακριβείς πληροφορίες και ψευδείς ισχυρισμούς, που προσβάλλουν την τιμή και την υπόληψη του ανθρώπου και του πολίτη και να δημοσιεύει ή να μεταδίδει την αντίθετη άποψη, χωρίς, αναγκαστικά, ανταπάντηση, η οποία θα τον έθετε σε προνομιακή θέση έναντι του θιγμένου.

Άρθρο 2

Η δημοσιογραφία, ως επάγγελμα, αλλά και κοινωνικό λειτουργήμα, συνεπάγεται δικαιώματα, καθήκοντα και υποχρεώσεις. Ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

α. Να αντιμετωπίζει ισότιμα τους πολίτες, χωρίς διακρίσεις εθνικής καταγωγής, φύλου, φυλής, θρησκείας, πολιτικών φρονημάτων, οικονομικής κατάστασης και κοινωνικής θέσης.

β. Να σέβεται την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια και το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής του ανθρώπου και του πολίτη. Μόνο όταν το επιτάσσει το δικαίωμα της πληροφόρησης μπορεί να χρησιμοποιεί, πάντοτε με τρόπο υπεύθυνο, στοιχεία από την ιδιωτική ζωή προσώπων που ασκούν δημόσιο λειτουργήμα ή έχουν στην κοινωνία ιδιαίτερη θέση και ισχύ και υπόκεινται στον κοινωνικό έλεγχο.

γ. Να σέβεται το τεκμήριο της αθωότητας και να μην προεξοφλεί τις δικαστικές αποφάσεις.

δ. Να σέβεται την κατοχυρωμένη με διεθνείς συμβάσεις προστασία των ανηλίκων και των προσώπων με ειδικές ανάγκες και με σοβαρά προβλήματα υγείας.

ε. Να αντιμετωπίζει με διακριτικότητα και ευαισθησία τους πολίτες, όταν αυτοί βρίσκονται σε κατάσταση πένθους, ψυχικού κλονισμού και οδύνης, καθώς και αυτούς που έχουν εμφανές ψυχικό πρόβλημα, αποφεύγοντας να προβάλλει την ιδιαιτερότητά τους.

στ. Να μην αποκαλύπτει, άμεσα ή έμμεσα, την ταυτότητα των θυμάτων βιασμού, τα οποία επέζησαν της εγκληματικής πράξης.

ζ. Να ελέγχει και να τεκμηριώνει τις πληροφορίες, που αναφέρονται στον ευαίσθητο τομέα της υγείας, όπου η παραπλανητική πληροφόρηση και η εντυπωσιακή προβολή μπορούν να προκαλέσουν αδικαιολόγητη αναστάτωση στην κοινή γνώμη.

η. Να συλλέγει και να διασταυρώνει τις πληροφορίες του και να εξασφαλίζει την τεκμηρίωσή τους (έγγραφα, φωτογραφίες, κασέτες, τηλεοπτικές εικόνες) με

δημοσιογραφικά θεμιτές μεθόδους, γνωστοποιώντας πάντοτε τη δημοσιογραφική του ιδιότητα.

θ. Να τηρεί το επαγγελματικό απόρρητο ως προς την πηγή των πληροφοριών που εξασφάλισε υπό εχεμύθεια.

ι. Να σέβεται τους κανόνες της εμπιστευτικής πληροφόρησης (off the record) εφ' όσον ανέλαβε αυτή τη δέσμευση.

Άρθρο 3

Η ισηγορία και η πολυφωνία, οξυγόνο της δημοκρατίας, αναιρούνται σε συνθήκες κρατικού μονοπωλιακού ελέγχου των ΜΜΕ και υπονομεύονται με τη συγκέντρωση της ιδιοκτησίας τους σε γιγαντιαίες κερδοσκοπικές επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν την κοινή γνώμη σαν καταναλωτή και προσπαθούν να χειραγωγήσουν το φρόνημα, τις συνήθειες και την εν γένει συμπεριφορά της. Γι' αυτό ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

α. Να υπερασπίζεται σθεναρά το δημοκρατικό πολίτευμα, που διασφαλίζει την ελευθεροτυπία και την απρόσκοπτη άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος.

β. Να αποκρούει και να καταγγέλλει τις εκδηλώσεις κρατικού αυταρχισμού και τις αυθαιρεσίες των ιδιοκτητών των ΜΜΕ και ιδιαίτερα των ολιγοπωλίων.

γ. Να υπερασπίζεται τη δημοσιογραφική ανεξαρτησία στον εργασιακό χώρο του και να αρνείται την εκτέλεση έργου, που έρχεται σε σύγκρουση με τις αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας.

δ. Να μη δέχεται τη σύνταξη είδησης, σχολίου ή άρθρου και την παραγωγή εκπομπής κατά τις υποδείξεις των προϊσταμένων ή του εργοδότη του, αν το περιεχόμενό τους δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα και να καταγγέλλει τις εν αγνοία του παραποιήσεις και διαστρεβλώσεις του δημοσιογραφικού του προϊόντος.

Άρθρο 4

Η υπερπροσφορά εργασίας στο χώρο της δημοσιογραφίας επιτείνει τις προϋποθέσεις για την εκδήλωση φαινομένων εκμετάλλευσης, όπως είναι: η άμισθη ή η συμβολικώς αμειβόμενη εργασία, η καταστρατήγηση συμβατικών υποχρεώσεων και κανόνων δεοντολογίας κ.λπ.. Γι' αυτό ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει:

α. Να στηρίζει και να ενισχύει τις δραστηριότητες της συνδικαλιστικής του οργάνωσης, που αποσκοπούν στη βελτίωση των όρων αμοιβής και απασχόλησης στα ΜΜΕ.

β. Να αποκρούει στο χώρο εργασίας του κάθε απόπειρα περιστολής των εργασιακών δικαιωμάτων του ή παραβίασης των κανόνων δεοντολογίας.

γ. Να μην ασκεί και να μη δέχεται οποιαδήποτε μορφή διακρίσεων, που σχετίζονται με το φύλο ή την επαγγελματική ηλικία των συναδέλφων του.

Άρθρο 5

Η διαφάνεια στις οικονομικές σχέσεις αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο της αξιοπιστίας, του κύρους και της επαγγελματικής αξιοπρέπειας του δημοσιογράφου, ο οποίος οφείλει:

- α. Να μην επιδιώκει και να μη δέχεται αμοιβή για δημοσιογραφική εργασία από απόρρητα κονδύλια κρατικών υπηρεσιών και δημόσιων ή ιδιωτικών οργανισμών.
- β. Να μην επιδιώκει και να μη δέχεται αργομισθία ή έπ' αμοιβή θέση συναφή με την ειδικότητά του σε Γραφεία Τύπου, δημόσιες υπηρεσίες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις, που θέτει εν αμφιβόλω την επαγγελματική αυτονομία και ανεξαρτησία του.
- γ. Να μην επιδιώκει και να μη δέχεται τη διαφημιστική χρήση του ονόματος, της φωνής και της εικόνας του, παρά μόνο για κοινωφελείς σκοπούς.
- δ. Να μη μεταδίδει και να μην αξιοποιεί ιδιοτελώς αποκλειστικές πληροφορίες που επηρεάζουν την πορεία του Χρηματιστηρίου Αξιών και την αγορά.
- ε. Να μην επιδιώκει και να μη δέχεται οποιεσδήποτε παροχές σε χρήμα και είδος, που θίγουν την αξιοπιστία και την αξιοπρέπειά του και επηρεάζουν την ανεξαρτησία και την αμεροληψία του.

Άρθρο 6

Η συναδελφική αλληλεγγύη και ο αλληλοσεβασμός των δημοσιογράφων συμβάλλουν θετικά στις συλλογικές επαγγελματικές επιδιώξεις και στην κοινωνική εικόνα του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Γι' αυτό ο δημοσιογράφος οφείλει:

- α. Να σέβεται την προσωπικότητα των συναδέλφων του. Να μην εκτοξεύει εναντίον τους ασύστατες κατηγορίες και να αποφεύγει τις προσωπικές αντεγκλήσεις, δημόσια και στους χώρους εργασίας.
- β. Να θεωρεί σοβαρότατη αντιεπαγγελματική πράξη κάθε λογοκλοπή.
- γ. Να μην οικειοποιείται την εργασία συναδέλφων του. Να αναφέρει πάντοτε το όνομα του συντάκτη, του οποίου χρησιμοποιεί κείμενα ή αποσπάσματα κειμένων.
- δ. Να μνημονεύει την πηγή των πληροφοριών, που έχουν ήδη δημοσιευθεί ή μεταδοθεί.

Άρθρο 7

Ο γιγαντισμός των ΜΜΕ. και η παγκοσμιοποίηση της επικοινωνίας αύξησαν σημαντικά τον παιδευτικό και πολιτισμικό ρόλο του ηλεκτρονικού και του γραπτού Τύπου. Με τις πρόσθετες ευθύνες του στις νέες συνθήκες, ο δημοσιογράφος οφείλει:

- α. Να συμβάλλει στην αναβάθμιση του δημοσιογραφικού λόγου, αποφεύγοντας γραμματικές, συντακτικές και λεκτικές κακοποιήσεις.
- β. Να αποφεύγει τη χυδαιογραφία, τη χυδαιολογία και τη γλωσσική βαρβαρότητα, τηρώντας, ακόμη και στη σάτιρα και τη γελοιογραφία, τους κανόνες της επαγγελματικής ηθικής και της κοινωνικής ευθύνης.
- γ. Να προστατεύει την ελληνική γλώσσα από την κατάχρηση ξένων λέξεων και όρων.
- δ. Να συμβάλλει δημιουργικά στην προστασία της εθνικής μας παράδοσης και τη διασφάλιση της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.

Άρθρο 8

Οι υποχρεώσεις των δημοσιογράφων, που απορρέουν από αυτόν τον Κώδικα, δεν συνιστούν περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης. Οι παραβάσεις των υποχρεώσεων αυτών ελέγχονται από τα δύο Πειθαρχικά Συμβούλια, συνεργάσιμα σε κοινή συνεδρίαση, μέχρις ότου τροποποιηθεί το Καταστατικό, που θα επιλύσει θεσμικά το θέμα του Εποπτικού Οργάνου του Κώδικα.